

Måndagen den
29 maj 1978

Måndagen den 29 maj

Kl. 10.30

*Energisparplan
för befintlig bebyggelse m. m.*

§ 1 Justerades protokollet för den 19 innevarande månad.

§ 2 Föredrogs men bordlades åter

Skatteutskottets betänkande 1977/78:58

Försvarsutskottets betänkande 1977/78:29

Trafikutskottets betänkande 1977/78:27

Näringsutskottets betänkanden 1977/78:65 och 71–73

Arbetsmarknadsutskottets betänkanden 1977/78:39 och 40

§ 3 Energisparplan för befintlig bebyggelse m. m. (forts.)

Fortsattes överläggningen om civilutskottets betänkande 1977/78:31.

HELGE HAGBERG (s):

Herr talman! Vi var några socialdemokrater som i motionen 1977/78:1672 med Georg Andersson som första namn under allmänna motionstiden framförde följande blygsamma önskemål: "att riksdagen ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av åtgärder för skydd av kulturhistoriska värden i samband med genomförande av energisparprogrammet".

Detta har sedan behandlats av civilutskottet, som på mindre än en halv sida avfärdat problemet genom att säga följande: "Delade meningar torde inte råda beträffande de grundläggande värderingarna. Utskottet förutsätter att frågan fortlöpande uppmärksammas i det fortsatta arbetet. Ett föreslaget uttalande från riksdagens sida är inte behövligt."

Alla tre meningarna som utskottet avslutningsvis avfärdar motionen med kan ifrågasättas. Dels gäller inte påståendet att det inte råder delade meningar, dels kan man inte bara tro att problemet skall lösas i det fortsatta arbetet och dels hade just ett uttalande från riksdagens sida varit det som skulle ha fått något att hända.

Besvikna gick vi då till statsrådet Elvy Olssons proposition 1977/78:76, för den återopas av utskottet för att ge alibi för sitt avförande av frågan om att skyddet för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse inte får eftersättas när energisparprogrammet genomförs.

Statsrådet säger där följande: "Jag ansluter mig också till uppfattningen att i dessa sammanhang speciella hänsyn måste tas till byggnadernas särart och till kulturhistoriska och miljömässiga värden. I detta sammanhang vill jag också framhålla vikten av att kommunerna genom information och rådgivning till fastighetsägarna aktivt bidrar till genomförandet." Det är allt.

*Energisparplan
för befintlig bebyg-
gelse m. m.*

Det lämnas åt kommunerna att informera, och därmed har problemet klarats av. Det finns ingen speciell anslutning till kulturpolitiska mål som gäller beträffande bevarandet. Det finns ingen tanke på att överväga eventuellt speciellt stöd till fastighetsägare som vill stå för kontinuitet av miljön. Inte blir det något resultat med allmänna formuleringar – i varje fall har inte vi sett några avgörande exempel åt det hållet.

Remissinstanserna har nästan entydigt framhållit behovet av åtgärder för att det skall hända något i de här avseendena. Riksantikvarieämbetet och Svenska föreningen för byggnadsvård säger att det för befintlig panel behövs lika eller bättre villkor än när man sätter upp aluminiumpanel. Planverket säger att utvändig tilläggsisolering enligt verkets uppfattning inte kan göras för att hävda det kulturhistoriska intresset. Verket påpekar också att byte av fasadmateriel kan medföra väsentliga förändringar i stadsbilden.

Herr talman! I historisk tid framstår Gustav Vasa, både i gestaltning och i sättet att leva, som en stor skövlare av kulturhistoriska värden. Likadant var det med administratörerna av stor- och enskiftet i vårt land. Den röde hanen härjade i gammal trähusstadsbyggnad under 1800-talet, och industrialiseringen under detta och vårt århundrade syndade svårt då det gällde att skonsamt bevara och föra stadsbild och miljö vidare till framtiden. Den under efterkrigstiden nödvändiga moderniseringen av vårt bostadsbestånd i syfte att utrota slum och sådant bestånd som är omöjligt att bevara, kan ju inte i energisparprogrammet rättfärdiga påståendet att vi skall kunna bevara värdefull stadsbyggnad med nuvarande instrument.

Statsrådet Elvy Olsson får akta sig så att hon inte hamnar bland de tidigare åberopade skyldiga till förlusten av kulturhistorisk miljö. Vi tror att framtiden kommer att beklaga den nu pågående förlusten av den många gånger omistliga bebyggelsen. Vi är inte utan materiella och andra förutsättningar att åstadkomma ett bevarande av värdefullt kulturarv. Statsrådet kunde rent av skriva in sig i den svenska historien som den som räddar historien i stadsmiljön åt framtidens generationer.

Egentligen borde kulturhistoriska frågor vara hänvisade till kulturutskottet, så att dess prägel sattes på betänkandet. Men ärendefördelningen är kanhända inget att göra åt. Jag förstår att det inte heller är lönt att begära votering på den punkten. Vi, som fortfarande framhårdar, önskar inget annat med våra motioner och inlägg än att vi genom upprepning av dessa skall få ansvariga planerare och beslutsfattare att någon gång beakta bevarandefrågorna i samband med att man med andra ambitioner omgestaltar vår miljö.

FILIP FRIDOLFFSSON (m):

Herr talman! Även i de bästa familjer finns det mindre nogräknade personer – så också inom gruppen företagare. Uttrycket "ingen regel utan undantag" gäller även här. Genomgående är företagarna ett mycket bra folk. De är rejäla och skickliga människor, som utför ett synnerligen samhällsnyttigt arbete. Men det finns tyvärr undantag. Det gäller företagare som sköter sin affärsverksamhet slarvigt.

Arbetsmarknadsutskottet har avgivit ett yttrande om energiplanen och med tonvikt på sysselsättningsaspekterna. I utskottet var vi självfallet överens om att det ekonomiska stödet för ombyggnadsarbeten endast skulle utgå till seriösa företag.

I det första utkastet till yttrande fanns en formulering som jag fann onödig. Skrivningen löd: "Med slapp kontroll finns det risker för olustiga företeelser som skattesmitning och användande av s. k. grå arbetskraft." Efter diskussion i utskottet, där jag framhöll att den av mig nyss citerade meningen med fördel kunde utgå och i stället inläsas till debattprotokollet, strök man meningen och ersatte den med följande formulering: "Vid anlitande av entreprenörer bör stöd utgå endast om det är fråga om seriösa företagare som är beredda att följa lagar och avtal."

Herr talman! Eftersom jag försöker vara en pålitlig person har jag nu uppfyllt mitt löfte till arbetsmarknadsutskottets ledamöter i allmänhet och till de socialdemokratiska ledamöterna i synnerhet.

NILS HÖRBERG (fp):

Herr talman! I motionen 637 har jag fyra yrkanden. Det första gäller obligatorisk övergång till individuell debitering av energiförbrukningen per hushåll, det andra avser obligatorisk solfångaruppvärmning i all nybyggnation från 1985, det tredje gäller obligatorisk spjällregulator vid all oljeeldning från 1985 och det fjärde obligatorisk mulltoalett vid all nybyggnation från senast 1985.

Jag har fått samtliga förslag avstyrkta av utskottet. De tre första har avstyrkts med motiveringen att det kommer att tillsättas en särskild delegation som skall bevaka dessa problem i framtiden och att resultaten av den pågående forskningen bör avvaktas. Naturligtvis får jag godta dessa motiveringar.

På den fjärde punkten, beträffande mulltoaletter, står det helt kort i betänkandet: "Enligt utskottets mening är det inte lämpligt att nu överväga ett obligatorium av det slag som framförts i motionen." Enligt min mening är detta ett väl kortfattat avstyrkande. Jag saknar ett motiv.

Bakgrunden till mitt förslag är ju att vi i vårt samhälle, och det gäller f. ö. västvärlden och industrivärlden över huvud taget, hämtar dricksvatten från grundvatten eller från sjöar. Vi renar vattnet och transporterar det milsvida sträckor. En betydande del av detta renade dricksvatten använder vi sedan i WC-system, och det nedsmutsas därför omedelbart. Sedan transporteras detta nedsmutsade vatten flera mil för att slutligen på nytt provisoriskt renas och släppas ut i något vattendrag.

Det rena dricksvattnet används alltså till avsevärd del endast som transportör av avföring. Det kan vara intressant att veta att en medborgare i Sverige förbrukar över 100 l rent dricksvatten per dygn enbart för WC-spolningen. Utan tvivel är detta slöseri med en så dyrbar produkt som rent dricksvatten något av de mest vanvettiga i industrivärlden. Det värsta är kanske att människorna i u-länderna börjar efterapa vårt missbruk, och de har f. ö. ännu sämre vattenresurser än vi.

Nr 155

Måndagen den
29 maj 1978

*Energisparplan
för befintlig bebyggelse m. m.*

Det finns en annan typ av toaletter som med framgång utvecklats under många år. Dessa toaletter kallas mulltoaletter. Man kan ta vara på avföringen och låta den av sig själv omvandlas till ren mulldjord. Sådana toaletter behöver inte tömmas mer än 1–2 gånger om året och utgör alltså inte något större problem för hushåll vare sig i enfamiljshus eller i lägenheter.

Under senare år har man utvecklat en ännu bättre form av denna toalett, som gör att det inte blir någon mull alls att tömma. Man kombinerar en snålspolande WC med en mulltoalett av traditionell typ, varvid slutresultatet blir dels en ökning av kolsyran i den utluft som kommer genom ventilationsröret, dels ett utsläpp av 0,15 l vatten per individ och timme. Detta vatten är så rent att det kan kopplas till vanligt diskvattensavlopp, duschavlopp och liknande. På detta sätt förbrukar man bara en femtiondel av den vattenmängd som används vid traditionell WC, som kräver 10–12 l vatten vid varje spolning, alltså 50 gånger mer vatten än denna snålspolande mulltoalett. Det blir alltså i detta fall inte någon mull att tömma.

Denna nya typ av mulltoa, om man skall kalla den så i fortsättningen, skulle alltså utan svårighet kunna installeras i all nybyggnation när det gäller både enfamiljshus och flerfamiljshus. Men det tycker inte utskottet. Jag vet mycket väl att det inte är någon idé att yrka bifall till en motion så här i slutskedet av en debatt, i synnerhet som motionen har avstyrkts av ett enigt utskott. Med jag har ändå velat göra detta uttalande och vill också ställa en liten fråga till någon representant för utskottet: Varför har man utan vidare avstyrkt mitt yrkande att mulltoaletter skall bli obligatoriska vid all nybyggnation fr. o. m. 1985?

KJELL MATTSSON (c):

Herr talman! Yrkandet nr 4 i Nils Hörbergs motion har följande lydelse: "obligatorisk mulltoalett från senast 1985 i all nybyggnation och vid all totalrenovering av äldre bostäder och liknande".

Låt mig göra den förenklingen att jag utgår från att vi i utskottet hade varit ense om de olika toalettsystemens för- och nackdelar! Såvitt jag förstår skulle civilutskottet även under sådana förhållanden ha kommit fram till samma ståndpunktstagande som det som redovisas i betänkandet. Det skulle väl ändå vara ganska otänkbart, att ett riksdagsutskott skulle ge regeringen en beställning, innebärande att man inom ganska få år skall genomföra den stora förändring som motionens förslag egentligen innebär. Det finns inte tillräckligt utredningsmaterial för att klargöra effekterna av en sådan förändring. Dessa skulle ju bli många. Om inte annat skulle de bli rätt omfattande på det ekonomiska området.

Det tarvas alltså ett betydligt bättre utredningsunderlag innan riksdagen kan fatta ett så preciserat beslut som det som nu krävs i herr Hörbergs motion. Det är också anledningen till att vi konstaterar att vi inte har möjlighet att i det här sammanhanget föreslå att regeringen fattar ett sådant beslut.

Låt mig också kommentera Helge Hagbergs inlägg. Vi menar att det finns en mycket allmänt omfattad uppfattning, innebärande att man vid alla typer av renovering av fastigheter skall försöka ta hänsyn till de kulturhistoriska

intressena. Det måste alltså vara ett krav som man ställer inte enbart på ombyggnader i samband med energibesparande åtgärder utan även i övriga ombyggnadsärenden. Det pågår också arbete för att försöka komma fram till bestämmelser eller råd och anvisningar på det här området.

På s. 6 och 7 i utskottsbetänkandet har vi redovisat den genomgång av 3 000 lägenheter som statens institut för byggnadsforskning har genomfört. Materialet är ännu inte helt klart, men institutet har bl. a. för oss redovisat att man diskuterar olika metoder, som skulle kunna rekommenderas för att ombyggnad av fasader t. ex. inom kulturhistoriskt värdefulla områden skulle kunna göras på ett pietetsfullt sätt.

Eftersom dessa problem har berörts både i propositionen och i det material som föregått propositionsarbetet, alltså i planverkets slutrapport och i departementspromemorian, utgår vi ifrån att man har uppmärksamheten fäst på dem och kommer att arbeta vidare med dem. Därför har vi stannat för det ställningstagande i detta avseende som redovisas i betänkandet.

NILS HÖRBERG (fp):

Herr talman! Jag tror att Kjell Mattsson och jag är mera överens i denna fråga än vad utskottsbetänkandet tycks utvisa. Vi är naturligtvis båda två angelägna om att man skall spara på den energimässigt dyrbara naturresurs som rent vatten utgör. Faktum är också att den reningsmetod som tillämpas i de multtoaletter jag nyss beskrivit är betydligt bättre än den som används i de bästa kommunala reningsverken. Dessa nykonstruerade multtoaletter ger en nästan 100-procentig rening. Dessutom vinner man genom att införa sådana den besparingen att man slipper installationer för långväga transporter av färskvattnet och avloppsvattnet vid t. ex. nybyggnation av villa- och flerfamiljshusområden, anläggningar som i dag inte är särskilt billiga.

Jag skall, herr talman, be att få till Kjell Mattsson överlämna en broschyr om det tekniska vidunder som jag beskrivit, så att det kanske kan bli en sakligare behandling av denna fråga vid nästa riksmöte, där jag på nytt kommer att motionera om detta.

Överläggningen var härmed slutad.

TALMANNEN: Propositioner ställs först beträffande utskottets motivering till den del den berörs i reservationen nr 1. Därefter företas utskottets hemställan och därtill hörande motivering i övrigt till avgörande momentvis.

Utskottets motivering till den del den berördes i reservationen nr 1 av Per Bergman m. fl.

Propositioner gavs på godkännande av dels utskottets motivering i denna del, dels den i reservationen nr 1 av Per Bergman m. fl. anförda motiveringen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Birgitta Dahl begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 155

Måndagen den
29 maj 1978

*Energisparplan
för befintlig bebyggelse m. m.*

Nr 155

Måndagen den
29 maj 1978

*Energisparplan
för befintlig bebyg-
gelse m. m.*

Den som vill att kammaren godkänner civilutskottets motivering i betänkandet nr 31 till den del den berörs i reservationen nr 1 av Per Bergman m. fl. röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren godkänt den i reservationen anförda motiveringen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Birgitta Dahl begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 150
Nej - 130
Avstår - 11

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av Per Bergman m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Birgitta Dahl begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 31 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av Per Bergman m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Birgitta Dahl begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 150
Nej - 130
Avstår - 11

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av Per Bergman m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Birgitta Dahl begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 31 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av Per Bergman m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Birgitta Dahl begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 150
Nej – 130
Avstår – 11

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av Per Bergman m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Birgitta Dahl begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 31 mom. 3 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av Per Bergman m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Birgitta Dahl begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 151
Nej – 129
Avstår – 11

Mom. 4

TALMANNEN: Propositioner ställs först beträffande utskottets hemställan och därefter i fråga om motiveringen.

Hemställan

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels hemställan i motionen nr 1693 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tore Claesson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 31 mom. 4 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit hemställan i motionen nr 1693 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Nr 155

**Måndagen den
29 maj 1978**

*Energisparplan
för befintlig bebyggelse m. m.*

Måndagen den
29 maj 1978

*Energisparplan
för befintlig bebyggelse m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tore Claeson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 281
Nej – 11

Motiveringen

Propositioner gavs på godkännande av dels utskottets motivering, dels utskottets motivering med det tillägg som föreslagits i reservationen nr 5 av Per Bergman m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Birgitta Dahl begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarken godkänner civilutskottets motivering i betänkandet nr 31 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarken godkänt utskottets motivering med det tillägg som föreslagits i reservationen nr 5 av Per Bergman m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Birgitta Dahl begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 151
Nej – 131
Avstår – 11

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av Per Bergman m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Birgitta Dahl begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarken bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 31 mom. 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarken bifallit reservationen nr 6 av Per Bergman m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Birgitta Dahl begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 151
Nej – 142

Mom. 6-9

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av Per Bergman m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Birgitta Dahl begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 31 mom. 10 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av Per Bergman m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Birgitta Dahl begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 151

Nej - 142

Mom. 11

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 12

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1693 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tore Claeson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 31 mom. 12 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1693 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tore Claeson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 282

Nej - 11

Nr 155

**Måndagen den
29 maj 1978**

*Energisparplan
för befintlig bebyggelse m. m.*

Nr 155

Måndagen den
29 maj 1978

Energisparplan för befintlig bebyg- gelse m. m.

Mom. 13

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 8 av Per Bergman m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Birgitta Dahl begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 31 mom. 13 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarén bifallit reservationen nr 8 av Per Bergman m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Birgitta Dahl begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 151

Nej - 142

Mom. 14

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1693 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 15

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 9 av Per Bergman m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Birgitta Dahl begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 31 mom. 15 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarén bifallit reservationen nr 9 av Per Bergman m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Birgitta Dahl begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 151

Nej - 131

Avstår - 11

Mom. 16

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 17

Positioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 10 av Per Bergman m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Birgitta Dahl begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 31 mom. 17 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarén bifallit reservationen nr 10 av Per Bergman m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Birgitta Dahl begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 151

Nej – 142

Mom. 18 och 19

Kammarén biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 20

Positioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 11 av Per Bergman m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Birgitta Dahl begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 31 mom. 20 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarén bifallit reservationen nr 11 av Per Bergman m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Birgitta Dahl begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 151

Nej – 142

Mom. 21–24

Kammarén biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Nr 155

**Måndagen den
29 maj 1978**

*Energisparplan
för befintlig bebyggelse m. m.*

Måndagen den
29 maj 1978

*Energisparplan
för befintlig bebyg-
gelse m. m.*

Mom. 25

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 840 av Tore Claeson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tore Claeson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 31 mom. 25 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarén bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 840 av Tore Claeson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tore Claeson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 281

Nej - 12

Mom. 26

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1366 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Alf Lövenborg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 31 mom. 26 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarén bifallit motionen nr 1366 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Alf Lövenborg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 280

Nej - 2

Avstår - 11

Mom. 27-30

Kammarén biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 4 Värdesäkert lönsparande

Nr 155

Måndagen den
29 maj 1978

Föredrogs finansutskottets betänkande 1977/78:37 med anledning av propositionen 1977/78:165 om värdesäkert lönsparande jämte motioner.

Värdesäkert lönsparande

I propositionen 1977/78:165 hade regeringen (ekonomidepartementet) efter föredragning av ekonomiministern Gösta Bohman föreslagit riksdagen att

dels anta i propositionen framlagda förslag till

1. lag om skattelättnader för vissa sparformer,
2. lag om ändring i lagen (1958:295) om sjömansskatt,
3. lag om ändring i taxeringslagen (1956:623),
4. lag om ändring i uppbördslagen (1953:272),
5. lag om ändring i lagen (1970:172) om begränsning av skatt i vissa fall,

6. lag om aktiesparfonder,

7. lag om ändring i aktiefondslagen (1974:931),

dels till Information om nytt lönsparssystem på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 2 000 000 kr.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås nya former för lönsparande i syfte att stimulera till regelbundet och långsiktigt sparande. Löntagare och andra som har A-inkomst kan genom att spara i bank eller i aktiesparfonder erhålla vissa skatteförmåner, som gör sparandet värdesäkert.

Spararen kan överenskomma med arbetsgivaren eller löneutbetalande bank att visst belopp varje månad skall sättas in på sparkonto eller aktiesparkonto. Spararen kan också själv göra insättningar. Minst sex månadsinsättningar under ett år på lägst 75 och högst 400 kr. ger rätt till skattereduktion med 20 % av det sammanlagda sparbeloppet för året. Räntan på sparkontomedel är skattefri för sparåret och fem år därefter.

Syftet är att binda sparmedlen i fem år efter sparårets utgång. Tar spararen dessförinnan ut sparbeloppet eller löser in de aktiefondsandelar som har anskaffats för beloppet, skall därför 25 % av sparbeloppet inkl. ränta återföras till staten.

För det nya aktiefondssparandet skall bildas nya fondbolag och aktiefonder (aktiesparfonder). Särskilda regler föreslås i fråga om sammansättningen av fondbolags styrelse m. m. Fondverksamheten skall bedrivas enligt aktiefondslagen (1974:931) med vissa avvikelser bl. a. i fråga om placeringarna. De nya fondbolagen skall placera sparmedlen i nyemitterade svenska aktier eller konvertibla skuldebrev, om det lämpligen kan ske. Avkastning och utdelning som tillfaller aktiesparfond skall vara fri från inkomstskatt och skall återinvesteras. Fondandelsägaren har, utom rätten till skattereduktion, skattefrihet för värdestegring på fondandelarna genom att han kan välja nytt ingångsvärde på dessa efter femårstidens utgång.

Värdesäkert lönsparande

Reglerna om det nya sparsystemet avses träda i kraft den 1 januari 1979. Sparandet skall dock kunna påbörjas den 1 oktober 1978. Ett anslag på 2 milj. kr. föreslås för att bekosta åtgärder för information om de nya sparformerna.”

I detta sammanhang hade behandlats dels de under allmänna motionstiden vid 1977/78 års riksmöte väckta motionerna

1977/78:406 av Svea Wiklund (c) och Ella Johnsson (c),
1977/78:936 av David Wirmark (fp) och Holger Bergqvist (fp),
1977/78:1435 av Rune Rydén m. fl. (m),
1977/78:1436 av Torsten Sandberg (c) och Karl Erik Olsson (c),
1977/78:1437 av Börje Stensson (fp),

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1977/78:1895 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen beslutade avslå propositionen 1977/78:165,

1977/78:1928 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk), vari hemställts att riksdagen beslutade att avslå regeringens proposition 1977/78:165 angående värdesäkert lönsparande,

1977/78:1929 av Olof Palme m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen beslutade

1. att avslå propositionen 1977/78:165 om värdesäkert lönsparande,
2. att i enlighet med vad som anförts i motionen uppdra åt fullmäktige i riksgäldskontoret att skyndsamt pröva och framlägga förslag om en sparform som var lämpad för den stora mängden småsparare och som underlättade den statliga upplåningen,
3. att i enlighet med vad som anförts i motionen omvandla det nuvarande s. k. sparavdraget till ett avdrag från skatt, samt

1977/78:1930 av David Wirmark (fp) och Holger Bergqvist (fp), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde att en expertgrupp skyndsamt tillsattes med uppgift att noga följa och analysera effekterna av det skattepremierade lönsparssystem som föreslagits i propositionen.

Utskottet hemställde

1. beträffande införande av ett värdesäkert lönsparande att riksdagen med avslag på motionerna 1977/78:1895, 1928 och 1929 yrkande 1 skulle bifalla propositionen i denna del,
2. beträffande lag om skattelättnader för vissa sparformer att riksdagen skulle anta det i propositionen 1977/78:165 framlagda förslaget med de ändringarna att 2, 4 och 5 §§ samt ikraftträdandebestämmelserna skulle erhålla av utskottet föreslagen lydelse, i huvudsak innebärande ändringar i förtydligande syfte,

3. beträffande lag om ändring i lagen (1958:295) om sjömansskatt att riksdagen skulle anta det i propositionen 1977/78:165 framlagda förslaget,
4. beträffande lag om ändring i taxeringslagen (1956:623) att riksdagen skulle anta det i propositionen 1977/78:165 framlagda förslaget,
5. beträffande lag om ändring i uppbördslagen (1953:272) att riksdagen skulle anta det i propositionen 1977/78:165 framlagda förslaget,
6. beträffande lag om ändring i lagen (1970:172) om begränsning av skatt i vissa fall att riksdagen skulle anta det i propositionen 1977/78:165 framlagda förslaget,
7. beträffande lag om aktiesparfonder att riksdagen skulle anta det i propositionen 1977/78:165 framlagda förslaget,
8. beträffande lag om ändring i aktiefondslagen (1974:931) att riksdagen skulle anta det i propositionen 1977/78:165 framlagda förslaget,
9. beträffande anslag till information att riksdagen till Information om nytt lönsparsystem på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 under sjunde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 2 000 000 kr.,
10. beträffande tillsättande av en expertgrupp för att följa och analysera lönsparsystemet att riksdagen med anledning av motionen 1977/78:1930 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,
11. beträffande uppdrag åt fullmäktige i riksgäldskontoret att framlägga förslag om en ny sparform att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1929 yrkande 2,
12. beträffande omvandling av det nuvarande s. k. sparavdraget till ett avdrag från skatt att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1929 yrkande 3,
13. beträffande stimulans av det enskilda sparandet att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:406,
14. beträffande utredning rörande hushållens sparande att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:936,
15. beträffande utredning om möjligheterna att stimulera sparandet genom allmänt sparstöd genom premie m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1435,
16. beträffande utredning om indexreglerat sparande m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1436,
17. beträffande möjligheten till förbättrade sparstimulanser inom ramen för nya lönsparandet att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1437.

Reservation hade avgivits av Kjell-Olof Feldt, Knut Johansson, Paul Jansson, Arne Pettersson, Arne Gadd, Per-Axel Nilsson och Anita Gradin (samtliga s) som ansett att utskottet under 1–10, 11 och 12 bort hemställa

1–10. beträffande införande av ett värdesäkert lönsparande m. m. att riksdagen med bifall till motionerna 1977/78:1895, 1928 och 1929 yrkande 1 skulle avslå propositionen 1977/78:165 och motionen 1977/78:1930,

11. beträffande uppdrag åt fullmäktige i riksgäldskontoret att framlägga förslag om en ny sparform att riksdagen skulle bifalla motionen 1977/78:1929 yrkande 2,

12. beträffande omvandling av det nuvarande s. k. sparavdraget till ett avdrag från skatt att riksdagen med anledning av motionen 1977/78:1929 yrkande 3 hos regeringen skulle anhålla om förslag i enlighet med vad reservanterna anför.

KJELL-OLOF FELDT (s):

Herr talman! Det ärende som nu skall behandlas kallas i propositionen värdesäkert lönsparande. Det är ingetdera. Det är ingen värdesäkring i den meningen att spararna ges ett skydd mot oväntat snabb inflation. Det ger ingen garanti för att det är ur löner det sparas. Det ger över huvud taget ingen garanti för att det blir något sparande alls.

Den riktiga beskrivningen av detta förslag är att det är en mycket generös skattesubvention av pengar som sätts in på visst konto i bank eller i en s. k. aktiefond. Det enda säkra är att det ger en skattefri ränteinkomst, som i dag ligger på nivån 11 %.

Vi socialdemokrater yrkar avslag på propositionen. Vi har tre motiv för den ståndpunkten. Detta skattefinansierade system för penningplaceringar är orättvist. Det kräver stora kostnader för ett högst osäkert resultat. Det försvårar den ekonomiska politiken.

Orättvisan i det skattesubventionerade sparandet ligger framför allt däri att den största subventionen går till de människor som redan har tillgångar med ränteavkastning. Det är för dem som skattefriheten på räntor och aktieutdelning har något värde, eftersom de utnyttjat sparavdraget på 800 eller 1 600 kr. för kapitalinkomster. För den som inte har några sådana inkomster eller mycket små kapitalinkomster är skattebefrielsen i Gösta Bohmans system av ringa eller intet värde.

Därför kan man också utgå från att de som framför allt kommer att utnyttja systemet är de som redan har relativt stora tillgångar och därmed inkomster tillräckliga att spara ur. På nytt visar alltså den borgerliga regeringen sin uppfinningsrikedom när det gäller att flytta pengar från de fattiga till de rika.

Den andra svagheten i systemet är att det med säkerhet kommer att kosta staten betydande belopp medan det inte ges någon som helst garanti för att det totala sparandet ökar. Det finns med andra ord ingen mekanism i systemet som säkerställer att statens subventioner går till nysparande. Enligt förslaget är det både möjligt och tillåtet att tillgodogöra sig skatteförmånerna genom att flytta pengar från ett vanligt bankkonto till ett skattesubventionerat konto. En rad remissinstanser, t. ex. riksgäldsfullmäktige, har framhållit risken för att huvuddelen av det som kommer att registreras som s. k. värdesäkert lönsparande bara är en omfördelning av sparandet eller en omplacering av redan existerande tillgångar.

Om det här systemet skall leda till någon ökning av det totala sparandet i landet krävs dessutom att andelen reellt nysparande av det skattesubventionerade sparandet är betydande. Som riksrevisionsverket påpekat måste andelen nysparande vara minst 40 % för att statens kostnader inte skall bli större än den sparandeökning som man åstadkommer. Det betyder att i

sämsta fall enda effekten blir en inkomstöverföring från staten till de grupper som utnyttjar denna kostbara sparform. Måhända är detta i själva verket meningen.

Vårt tredje motiv för att yrka avslag är att vi inte kan finna att denna typ av sparstimulans löser något av de ekonomiska problem som vi nu har framför oss. Huvuduppgiften för kreditpolitiken är för överskådlig tid att finansiera det stora statliga budgetunderskottet på ett sådant sätt att det inte leder till en allvarlig rubbning av den samhällsekonomiska balansen i vårt land. Såvitt jag kan förstå motverkar subventioneringen av bankinlåningen direkt det syftet. Att i ett läge då riksbankens största bekymmer är att det finns för mycket pengar i bankerna genom dryga skattesubventioner styra in ännu mera pengar i dessa banker är egentligen en ganska befängd idé. Den blir ännu mera befängd om man besinnar att riksbanken sedan med mycket besvär och mycket reglerande skall dra ut de här pengarna ur banksystemet för placering i statsobligationer.

Det är därför i hög grad förståeligt att både riksbanken och ATP-fondernas styrelser är skeptiska till den här typen av sparstimulans och i stället förordar en ordning som stimulerar spararna att placera sina pengar i obligationer. I dag är det verkligen obligationsmarknaden som behöver breddas. I all synnerhet behöver statens möjligheter förbättras att finansiera sitt budgetunderskott genom direkta placeringar från hushållen i stället för att staten skall behöva gå den dyrbara och besvärliga omvägen över bankerna.

Det har också blivit vår slutsats. Vi föreslår att åtgärder vidtas för att göra statens sparobligationer mer attraktiva. Riksgäldskontoret bör skyndsamt lägga fram förslag om en sparform som är lämpad för den stora mängden småsparare och som underlättar den statliga upplåningen.

Dessutom bör enligt vår mening ytterligare stimulanser i skattesystemet kunna övervägas för att stimulera hushållen till ett mer långsiktigt sparande. Men de stimulanserna bör inte bindas till någon särskild placeringsform utan ge spararna full valfrihet. Vidare bör de vara utformade på ett sådant sätt att de inte ytterligare ökar inkomstklyftorna. Det skulle kunna ske genom att man höjer det nuvarande skatteavdraget för ränteinkomster men samtidigt omvandlar det till ett avdrag från skatten i stället för som nu från inkomsten.

Utskottsmajoriteten tillstyrker propositionens förslag. Men det sker under åtskillig vända. Utskottsmajoriteten tvingas konstatera att det råder en i det närmaste total osäkerhet om förslagets statsfinansiella konsekvenser och därmed också om möjligheterna att verkligen åstadkomma något nysparande. Inför kritiken från tunga remissinstanser om de negativa effekterna på andra sparformer måste majoriteten arbeta med förmodanden om att regeringen skall ingripa genom att förbättra villkoren för de sparformerna. Riksbankens med stort eftertryck framförda bekymmer över att spararnas intresse för obligationer blir ännu mindre om detta genomförs löser utskottsmajoriteten med förhoppningen att regeringen skall finna någon metod att slussa över de skattesubventionerade sparmedlen till obligationsmarknaden.

Nr 155

Måndagen den
29 maj 1978

*Värdesäkert lön-
sparande*

Måndagen den
29 maj 1978

*Värdesäkert lön-
sparande*

Förmodandena att sådana ingripanden kommer att behövas är välgrundade. Riksgäldskontoret lär redan vara i färd med att grubbla över hur det allmänna lönsparandets villkor skall kunna förbättras så att det inte slås ut av det här nya skattesubventionerade sparandet. Men jag undrar om utskottsmajoriteten begriper vad man i så fall ger sig in på.

Avkastningen efter skatt på herr Bohmans skattesubventionerade konton kan uppskattas till 11 % efter skatt. Även med en mycket generös bedömning av avkastningen på andra sparformer lär man tryggt kunna påstå att skattekontona ger minst dubbelt så hög avkastning som någon annan sparform som står till den vanlige spararens förfogande. Om dessa sparformer skulle göras ens tillnärmelsevis lika attraktiva skulle räntehöjningar av nästan astronomisk storlek krävas på kreditmarknaden. Men tiden verkar mycket avlägsen, herr talman, då centerpartiet bekymrar sig över räntenivåns höjd i det här landet.

Men utskottsmajoritetens bekymmer är inte slut med detta. Propositionen är, t. o. m. för att komma från den här regeringen, en ovanligt illa genomtänkt produkt, full av tekniska och administrativa svagheter och oklarheter. Ekonomiministerns motivering för att så många frågor lämnats olösta är av det ousäktliga slaget. Han säger att han ville presentera riksdagen så enkla regler som möjligt – därför lämnas alla administrativa problem över till riksgäldskontoret och bankerna, samtidigt som en rad lagstiftningsfrågor helt enkelt lämnas olösta. Jag tycker, herr talman, det är en märklig underskattning av riksdagens förmåga att motta mer komplicerade förslag från regeringen.

Finansutskottets kansli har utfört ett beundransvärt arbete för att försöka bringa någon reda i det här. Men även om utskottsmajoriteten därför kan föreslå vissa helt ofrånkomliga justeringar av propositionen, kvarstår ändå en rad viktiga problem olösta. Det gäller bl. a. bankernas roll i systemet, t. ex. i vilken utsträckning de skall ges rent fiskala myndighetsfunktioner. Det gäller också realisationsvinstbeskattningen, där lagändringar är oundvikliga för att systemet skall kunna fungera. Enligt vår mening är det oförsvarligt att införa ett system av det här slaget utan att erforderligt lagstiftningsarbete har slutförts.

Helt obegripligt är f. ö. att man anser det vara så bråttom att systemet skall starta redan den 1 oktober i år. Det betyder under alla förhållanden att den lagstiftning som är nödvändig inte kan genomföras förrän efter det att systemet har kommit i gång.

Ytterligare ett exempel på hur föga genomtänkt det här förslaget är hittar man i placeringsreglerna för de aktiefonder som kan bildas med de skattesubventionerade sparmedlen. Ursprungligen hade utredningsmannen tänkt sig att de här aktiefonderna skulle få placera sina pengar bara i nyemitterade aktier. Skälet till denna begränsning var uppenbart nog. Det är enda sättet att motivera beteckningen sparande på den här verksamheten. Inför remisskritiken har nu den begränsningen slopats och ersatts med en dunkel förhoppning om att bankinspektionen skall se till att aktiefonderna företrädesvis köper nyemitterade aktier.

Men om inte bankinspektionen presterar det omöjliga – dvs. ser till att nyemitterade aktier med konkurrenskraftig avkastning alltid står till aktiefondernas förfogande – betyder det här helt enkelt att möjlighet öppnas att med kraftigt skattesubventionerade pengar bedriva helt vanliga aktieaffärer, köpa och sälja på marknaden. Nysparandet har då förvandlats till skattesubventionerade aktiespekulationer. Jag undrar om det verkligen kan försvaras.

Inför alla dessa besynnerligheter är det inte underligt, herr talman, om man börjar fundera över huruvida motivet för den här s. k. reformen verkligen är omsorgen om sparandet. Mitt arbete med frågan har fört mig allt närmare misstanken att det mindre gäller sparandet än den borgerliga regeringens ständigt pågående strävanden att försvaga statens finanser samt sänka skatterna för människor med höga inkomster och förmögenheter.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den socialdemokratiska reservationen.

NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Den borgerliga regeringen gör större ansträngningar för att anpassa olika delar av samhället till inflationen än för att bekämpa denna. Förslaget om s. k. värdesäkert lönsparande är ett uttryck för detta. Inflationen tär givetvis allvarligt också på spararnas kapital och gör det mindre lockande att spara, men att lösa detta problem med skattereduktioner och skattefrihet, samtidigt som inflationen härjar vilt i samhället, är en skenreform, som därtill har fördelningsmässigt negativa följder. För att utnyttja sådana förmåner måste det finnas något att spara, sedan livets nödtorft har tillgodosetts. Detta är problemet för de stora löntagargrupperna.

Regeringen och finansutskottet drar sig heller inte för att indirekt använda arbetslösheten som hot. "Ett högt hushållssparande är nödvändigt för att investeringsbehoven framöver skall kunna tillgodoses", skriver finansutskottet, trots att det raderna före har anført att näringslivssektorns förmåga att med egna medel finansiera investeringar har ökat. Finansutskottet vet naturligtvis att det inte främst har varit brist på kapital som orsakat nedgången i investeringarna utan kapitalisternas krav på snabb profit. Både propositionen och utskottsbetänkandet präglas av dubbelbottnighet. Man anför sparbrist i svensk ekonomi som ett huvudskäl för de förslagna åtgärderna och tvingas i nästa andetag erkänna att Sveriges ekonomiska svårigheter inte kan förklaras med otillräckligt sparande.

Trygghet och rättvisa anförs som ett andra huvudskäl för det nya sparsystemet. Här framträder den ohållbara argumentationen i all tydlighet. Det är helt enkelt cyniskt att påstå att några rättviseskäl tillgodoses med detta förslag. Sanningen är ju att lönearbetarnas reallöner sänkts genom inflationen och inte minst genom regeringens egen politik. Vad finns det då för möjligheter att utnyttja aldrig så förmånliga villkor för sparande? Om trygghet skall skapas genom sparande, måste det först och främst finnas något att spara. Någon rättvisa kan inte skapas om stora löntagargrupper saknar reella möjligheter att utnyttja förmånerna.

I själva verket ökar orättvisorna genom att de som redan sparar får ökade

förmåner. De ekonomiskt svagaste kategoriernas möjligheter att spara minskar genom den ekonomiska politik som förs. LO och TCO, som avstyrkt förslaget, har pekat på den negativa fördelningspolitiska effekten.

Visst är det angeläget att förhindra att spararnas medel minskar i värde. Men det måste ske genom effektiva åtgärder för att stoppa inflationen och återställa och även höja reallönerna. Det bör inte ske med metoder som ställer det stora flertalet löntagare i en ännu ogynnsammare situation.

I reservationen till utskottsbetänkandet anfördes bl. a. att med hänsyn till de mycket tveksamma nettoeffekter som systemet leder till och med dess olämpliga ekonomiskt-politiska utformning och dess negativa fördelningspolitiska verkningar bör regeringens förslag avvisas. Detta innebär tillstyrkande av bl. a. vpk-motionen 1895, som yrkat avslag på propositionen. Jag behöver därför, herr talman, inte framställa annat yrkande än bifall till reservationen i denna del.

Låt mig till sist bara betona att de flesta spararna har större nytta av att inflationen angrips med effektiva medel och att de därvidlag har gemensamt intresse med stora grupper, vilka av bistra ekonomiska realiteter är förhindrade att spara.

RUNE RYDÉN (m):

Herr talman! Jag skall något beröra finansutskottets betänkande 37 med anledning av propositionen om värdesäkert lönsparande jämte motioner.

Det råder stor enighet bland våra ekonomer och politiker om att det inhemska sparandet måste öka kraftigt. Finansutskottet har tidigare påpekat detta i flera betänkanden. Utskottet har också noterat att utvecklingen gått i en helt annan riktning än den som skisserades i 1975 års långtidsutredning. I denna satte man som mål upp en kraftig ökning av det offentliga sparandet i syfte att långsiktigt öka kapitalbildningen i landet. Nu har utvecklingen inte blivit sådan. I stället har sparandet i den offentliga sektorn minskat mycket snabbt. För 1978 beräknas i finansplanen ett sparandeunderskott för hela den offentliga sektorn på drygt 8 miljarder kronor, jämfört med ett sparandeöverskott om drygt 9 miljarder kronor för två år sedan.

Genom den kraftfulla borgerliga ekonomiska politiken kommer näringslivets förmåga att med egna medel finansiera de investeringar som man behöver att öka. Men det är också klart att hushållen i högre grad måste bidra till det finansiella sparandet i landet för de kommande åren. Det är i det sammanhanget man måste se det nu framlagda förslaget om värdesäkert lönsparande. Ett högt hushållssparande är en nödvändig förutsättning för att investeringsbehoven i landet i framtiden skall kunna tillgodoses.

För att den nuvarande utvecklingen med minskat sparande skall kunna vändas, krävs utan tvivel åtgärder som stimulerar sparandet inom bl. a. hushållssektorn.

Men minst lika viktigt är att detta sparande kommer till stånd i former som gör det möjligt att långsiktigt slussa över kapitalmedel till de behövande sektorerna. Och enligt utskottets mening bör sparandet i görligaste mån också ha den formen att andelen riskvilligt kapital i näringslivet ökar och bidrar till

en nödvändig förstärkning av näringslivets soliditet. Genom att den högsta inlåningsräntan inte ens motsvarat inflationstakten under 1970-talet har de sparformer som i första hand utnyttjats av småspararna givit negativ real avkastning på sparandet. I längden kan detta få en fördömande effekt på sparmoralen i landet. Dessutom omfördelas medel från sparare till låntagare. Några av motionärerna har också tagit upp det fördelningspolitiska perspektivet. I motionen 1895 av Lars Werner m. fl. och 1928 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg yrkar man avslag på propositionen med hänvisning till detta motiv.

Utskottet anser emellertid att förslaget inte kommer att få de fördelningsmässiga konsekvenser som motionärerna tror att det skall få. I stället anser utskottet att antalet sparare i det föreslagna systemet kommer att utgöras av löntagare i de vanligaste inkomstlägena. För dessa människor innebär den föreslagna sparformen en klar förbättring och utgör dessutom en korrigering av den omfördelning till deras nackdel som tidigare skett. Därför avstyrker utskottet dessa motioner.

Finansutskottet diskuterar också de föreslagna skatteförmånerna och påpekar att förmånernas storlek måste bedömas med utgångspunkt i dels angelägenheten av att i ett visst läge stimulera hushållssparandet, dels också önskemålet att tillförsäkra spararna en positiv real avkastning på sparmedlen. Utskottet anser att det från de här utgångspunkterna är väl motiverat att ha dessa båda förmåner – både skattereduktionen och skattebefrielsen på avkastningen. Däremot kan det bli nödvändigt att i framtiden överväga storleken av förmånerna under en period med lugnare prisutveckling. Då avkastningen efter skatt på 11 % enligt Kjell-Olof Feldt kan anses vara för hög tror jag att det, om prisutvecklingen kommer att fortsätta så som tendensen nu visar, finns anledning för departementet att se över den här frågan. Utskottet delar därför ekonomiministerns uppfattning att en anpassning av förmånerna bör ske om förutsättningarna förändras.

I detta sammanhang behandlar utskottet också ytterligare några motioner. Det gäller bl. a. motionen 1436 om det indexreglerade sparandet av Torsten Sandberg och Karl Erik Olsson – Karl Erik Olsson kommer själv att tala för motionen – och motionen 1435, där jag står som första namn. Jag delar naturligtvis utskottets uppfattning att motionens syfte i huvudsak tillgodosatts av det nu föreslagna lönsparandet.

Utskottet tar också upp ett resonemang om huruvida de föreslagna nya sparformerna faktiskt kommer att leda till ett ökat finansiellt sparande i vårt land, och speciellt då om systemet ger upphov till ett ökat hushållssparande. Några remissinstanser har ju uttryckt ett visst tvivel härvidlag. Man menar att en stor del av sparandet i det föreslagna systemet kommer att utgöras av omfördelning från andra former av hushållssparande och att andelen nysparande är begränsad. Utskottets mening är att några absolut säkra bedömningar i den här frågan inte kan göras. Men utskottet anser att de i propositionen föreslagna förmånerna har en så klart sparstimulerande effekt att hushållssparandets andel kommer att öka. Utskottet tror inte heller att hushållen utan vidare flyttar över sitt nuvarande banksparande med hög

tillgänglighet till en sparform med starka krav på långsiktig vinning av de sparade medlen. Och samtidigt skall sparandet ju ske i regelbundna former. Mycket talar därför enligt utskottets mening för att nysparandet blir en tillräckligt hög andel, så att de föreslagna sparformerna kommer att ge upphov till ett positivt nettosparande i samhället.

I den socialdemokratiska motionen föreslås som en alternativ sparstimulans att det nuvarande sparavdraget omvandlas till skattereduktion. Skatteutskottet ansåg i sitt yttrande att frågan bör prövas i samband med ställningstagandet till förslagen från 1972 års skatteutredning, och finansutskottet delar den uppfattningen. Samtidigt påpekar utskottet att de i propositionen föreslagna sparformerna och förmånerna har den fördelen att de kan utnyttjas även av personer som redovisar underskott av kapital, något som också talar för att man får ett nysparande genom systemet. Den gruppen av potentiella sparare får inte alls någon fördel enligt det socialdemokratiska förslaget.

Finansutskottet instämmer också i de synpunkter som skatteutskottet har fört fram angående sparstimulansen på andra områden och utgår liksom skatteutskottet från att regeringen tar de initiativ som kan bli nödvändiga om negativa effekter uppkommer på andra sparformer. Utskottet påpekar att ekonomiministern Gösta Bohman i propositionen förklarat sig beredd att senare återkomma med förslag om möjligheter till en direkt slussning av en viss del av sparmedlen till den långa kapitalmarknaden om lönsparandet visar sig få betydande omfattning.

En tänkbar väg – det finns flera andra – är att en del av inlåningen i bankerna vid årets slut överförs till exempelvis riksgäldskontoret. Om sparandet i aktiesparfonden kommer att utgöra den större delen av det föreslagna lönsparandet, bortfaller det här problemet i stor utsträckning. Utskottet ansåg sig med detta kunna avstyrka det andra yrkandet i den socialdemokratiska motionen.

Det första yrkandet i samma motion har bl. a. näringsutskottet behandlat. Näringsutskottet anser att den föreslagna ordningen med särskilda aktiesparfonder har förutsättningar för att bli en positiv beståndsdel i det värdesäkra lönsparandet. Näringsutskottet finner också att motionärernas förkastelse över aktiesparfonderna och det fondbolag som skall förvalta dem är helt ogrundad. Vidare torde aktiesparfonderna kunna utvecklas till aktiva instrument för inflytande i de börsnoterade företagen för flera grupper av aktiesparare.

Finansutskottets borgerliga majoritet delar dessa uppfattningar och anser sig därmed kunna avstyrka det första yrkandet i den socialdemokratiska motionen.

Motionen 1437 av Börje Stensson berör det nya lönsparandet. I motionen begärs att möjligheten till förbättrade sparstimulanser inom ramen för det nya lönsparandet skall prövas. Därigenom skulle man kunna motverka överflyttning av sparande från den sparformen till det nu föreslagna systemet. Ekonomiministern har i propositionen anmält att han får anledning att senare ta upp den frågan, och den prövning som motionären begär kommer alltså att

ske. Utskottet delar också ekonomiministerns uppfattning att det nuvarande lönspararsystemet bör bibehållas. Det har också en helt annan konstruktion än det nya förslaget om värdesäkert lönsparande och vänder sig delvis till andra grupper.

David Wirmark och Holger Bergqvist har i två motioner begärt analyser av sparbeteendet. I den ena motionen begär man att en expertgrupp skyndsamt tillsätts med uppgift att följa och analysera effekterna av det nu föreslagna systemet. Utskottet anser att det bör ankomma på regeringen att besluta om formerna för det uppföljnings- och analysarbete som tas upp i motionen och påpekar också att det senare kan behöva övervägas vilka åtgärder som behöver vidtas för att få sparmedlen för de olika sparåren att kvarstå även efter resp. bindningsperiods utgång.

I den andra motionen av David Wirmark och Holger Bergqvist begärs en utredning som har till uppgift att kartlägga hushållens sparande för att belysa de grundläggande orsakerna till hushållens sparbeteende. Utskottet finner det naturligtvis angeläget att kunskaperna på det här området ökar, men menar att detta i första hand är en forskningsuppgift. Både i Sverige och i en lång rad andra länder finns ett ganska stort antal studier av hushållens sparande. Vidare behandlas sparandet i vidare mening i kapitalmarknadsutredningens betänkande. Mot den bakgrunden avstyrker utskottet motionen 936.

Invändningar riktas mot det värdesäkra lönsparandet från tekniska och administrativa utgångspunkter. Nu gäller dessa invändningar i huvudsak detaljfrågor och är av sådan karaktär att de kan lösas med hjälp av tillämpningsföreskrifter. Skulle särskilda lagstiftningsåtgärder erfordras, kan dessa vidtas i ett senare skede, när resultatet av det förberedelsearbete som påbörjats ligger klart.

Enligt utskottets mening bör systemet för huvuddelen av sparandet komma att fungera utan några som helst komplikationer och har därvid klara fördelar jämfört med sparstimulanser i andra former. Bl. a. genom kopplingen till skattesystemet blir sparformerna emellertid relativt komplicerade från teknisk och administrativ synpunkt och kan ge upphov till vissa tillämpningsproblem i enskilda fall. Utskottet vill i det sammanhanget understryka uttalandet i propositionen att reglerna bör vara så enkla och lätthanterliga som möjligt. Jag tar därför inte upp alla detaljerna här, utan hänvisar till det detaljarbete som pågår och som utskottet berör i sin skrivning. Utskottet instämmer också i departementschefens uppfattning att man i nuvarande läge inte bör införa alltför detaljerade föreskrifter. Utskottet har heller inga invändningar att göra mot de regler som föreslås gälla för de båda sparformerna i fråga om det högsta och det lägsta sparbeloppet, utan man finner dem rimliga och väl avvägda.

Utskottet finner det också riktigt att man kräver ett regelbundet sparande, och utskottet delar föredragandens uppfattning att förmånerna bör ges i form av skattelättnad på det sätt som föreslagits i propositionen. I likhet med skatteutskottet finner även finansutskottet att dessa skattelättnader är väl avvägda med hänsyn till nuvarande förhållanden. Utskottet vill dock erinra

Nr 155

Måndagen den
29 maj 1978

Värdesäkert lönsparande

om att justering av procentsatsen för skattereduktionen kan bli nödvändig om utvecklingen så påkallar. Vidare finner utskottet att föreslagna sanktioner mot förtida uttag är väl avvägda.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till finansutskottets betänkande nr 37 på samtliga punkter.

KJELL-OLOF FELDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Rune Rydén framhårdar i att kalla detta ett värdesäkert lönsparande. Det enda han kan säga om huruvida beteckningen "lönsparande" verkligen är motiverad är att utskottet antar att majoriteten av spararna kommer att utgöras av löntagare i de vanliga inkomstlägena – ett antagande för vilket majoriteten inte har något stöd. I varje fall är det uppenbart att sparformen står öppen för rena kapitalöverföringar, för överföring av alla slag av inkomster. Det finns inget förbehållet begreppen "lön" och "löntagare".

Jag undrar om Rune Rydén verkligen tycker att man åstadkommit något rimligt, när man gjort det möjligt att uppnå en skattelättnad på ungefär 3 000 kr. per år utan att göra något annat än att flytta över pengarna från ett bankkonto till ett annat. Det är en operation för vilken man inte ens behöver besöka banklokalen; det ordnar banken. För den mycket begränsade insatsen skall alltså skattebetalarna stå för en utgift, som antagligen rör sig om hundratals miljoner kronor.

Vidare säger Rydén att utskottsmajoriteten inser att man måste finna former för sparandet, så att pengarna slussas till de behövande sektorerna. Det är uppenbart att den sektor som nu skall ta emot pengarna icke är den behövande. Alla vet att de svenska bankerna f. n. flödar över av pengar. Likviditeten i banksystemet väntas öka i år med 20 % – ett aldrig tidigare skådat rekord. Därför är det ytterst märkligt att frågan nu bara skjuts över till Gösta Bohman, för det framgår redan nu tydligt att det inte är bankerna som behöver pengarna, utan det är staten i första hand och kommunerna, möjligen också andra låntagare på kapitalmarknaden.

Med anledning av nuvarande situation borde frågan besvaras: Hur skall dessa pengar slussas över till obligationsmarknaden och kapitalmarknaden? Riksbanken har i olika sammanhang, också inför finansutskottet, uttryckt sina stora bekymmer inför den situation man hamnat i.

När det slutligen gäller de administrativa och tekniska komplikationerna vill jag säga att Rydén är en man som inte sysslar med detaljer; det får Bohman och departementet göra. Jag förstår honom. De detaljer han hänförs till är sådana som faktiskt kommer att avgöra om systemet skall fungera eller inte. Riksdagen skall alltså fatta ett beslut om ett system, om vilket man inte vet om det fungerar eller ej. Detta skall lösas genom diskussioner i någon form mellan bankerna, riksgäldskontoret och, antar jag, ekonomidepartementet. Men det är otillständigt att göra på det sättet.

RUNE RYDÉN (m) kort genmäle:

Herr talman! Kjell-Olof Feldt säger att det inte är ett värdesäkert lönsparande. Vilken grund har Kjell-Olof Feldt för detta påstående? Man kan ju få en avkastning på 11 % i dagens läge efter skatt, vilket ligger klart över den inflationsutveckling vi f. n. har.

Under nuvarande omständigheter är det i allra högsta grad ett värdesäkert lönsparande. Däremot, och det har jag sagt i mitt tidigare anförande, kan inflationsutvecklingen bli sådan, att det finns anledning att ompröva de nuvarande förmånerna med systemet, beroende på om inflationsutvecklingen blir högre eller lägre än vi f. n. räknar med. Detta står också klart uttalat både i propositionen och i finansutskottets betänkande.

Kjell-Olof Feldt upprepade ett annat påstående som är felaktigt. Han sade att det här inte är ett sparsystem för vanliga löntagare, det utgör en ren kapitalöverföring från välbeställda människor till nya konton i banksystemet. Vad har Kjell-Olof Feldt för grund för detta påstående? Det har ju alltid visat sig att de som använder detta banksparsystem är just våra vanliga löntagare, och det här systemet är skraddarsytt för dessa människor. Avsikten med det nuvarande förslaget är att stimulera till en ökning av banksparatet och av aktiesparandet bland våra vanliga löntagare. Det är därför man har satt de här maximi- och minimigränserna. Man har också bestämt sig för en periodicitet, som innebär att man skall göra minst sex inbetalningar under året, för att man inte skall behöva uppleva det som Kjell-Olof Feldt fruktar, och som jag definitivt inte tror kommer att inträffa, nämligen överföring från ett kapitalkonto till ett annat.

Dessutom får de här förmånerna, Kjell-Olof Feldt, tillämpas endast vid A-inkomst och inte vid andra typer av inkomst.

De behövande sektorerna kommer inte att få del av detta sparande, säger Kjell-Olof Feldt. Jag menar att de kommer att få det. Naturligtvis går banksparatet till företag och andra som behöver låna pengar i vårt samhälle. Om det skulle visa sig att staten behöver ytterligare medel på den långa kapitalmarknaden kan, och det påpekade jag också i mitt tidigare anförande, former för överföring av detta visa sig nödvändiga. Jag menar att det här systemet är ett bra system och att det kommer att fungera.

KJELL-OLOF FELDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är någonting konstigt i det här. Utskottsmajoriteten och Rune Rydén talar om att man nog måste justera skattesubventionens storlek, om inflationen blir lägre i framtiden. Han säger att 11 % avkastning efter skatt kan accepteras när inflationen uppgår till 10 %.

Nu skall det här systemet träda i kraft den 1 oktober 1978. Det betyder att det är prisstegringstakten under 1979 som avgör den reala ränta som uppstår. Regeringen har gjort en prognos för prisutvecklingen 1979, och enligt denna prognos blir inflationen ungefär 5 %. I själva verket är man därtill nödd och tvungen, eftersom det centrala löncavtalet rivs upp om prisstegringstakten nästa år överstiger 5 %.

Detta betyder, att skall regeringen hålla fast vid sin inställning beträffande

Nr 155

Måndagen den
29 maj 1978

Värdesäkert lönsparande

inflationen 1979, blir den reala avkastningen efter skatt 6 %. Om man nu tycker att det är för mycket kan man väl genomföra justeringen nu. När skall den göras? Systemet träder i kraft den 1 oktober och folk börjar spara. Skall herr Bohman komma i efterhand och säga att det ni trodde gällde kommer inte att gälla, ni får inte samma skattefrihet på räntan? Vad gäller? Varför över huvud taget ta upp den här diskussionen, när ni inte är beredda att justera skattesubventionen – eller tror ni på fortsatt inflation med 10 %? Då har olyckan verkligen dragit in över landet. Detta är den hypotes som det här systemet skall vila på.

Därför menar jag att ni redan nu skulle kunna dra åtminstone den enkla konsekvensen av ert eget sätt att se på det här att skattesubventionerna måste anses bli orimligt stora, om inflationstakten blir väsentligt lägre.

Sedan sade jag inte att det bara är löntagare som kan utnyttja systemet. Jag sade att det är möjligt för alla som har pengar på banken, eller tillgångar av något slag, att föra över till dessa konton. För detta skall de belönas av skattebetalarna med 3 000 kr. per år. Jag tycker att en så utomordentligt ringa prestation som att bara låta banken upprätta ett nytt konto och flytta över pengar till detta är orimligt välbetald.

Jag noterar att – och jag förstår att det i hans fall är högst naturligt – de fördelningspolitiska konsekvenserna av detta inte alls bekymrar Rune Rydén. Men jag frågar mig ändå, om inte utskottets centerpartister någon sen afton innan de lägger huvudet på kudden borde börja fundera över vad det är som de lockas in i och som innebär att man systematiskt fördelar skattebördan åt fel håll.

RUNE RYDÉN (m) kort genmäle:

Herr talman! De fördelningspolitiska konsekvenserna bekymrar mig i allra högsta grad, Kjell-Olof Feldt. Det är faktiskt så att den socialdemokratiska regeringens inflationspolitik under många år har gjort att spararna i vårt land förlorat stora förmögenheter. Jag tycker att det nu finns rimlig anledning att rätta till en liten del av detta.

Sedan kan man naturligtvis diskutera på vilken nivå skattereduktionen skall läggas. Jag förutsatte inte 10 % inflation, Kjell-Olof Feldt. Jag sade bara att det med det system som har skisserats i propositionen finns anledning att under nuvarande förutsättningar antaga att nivån är rimlig. Jag sade att det kan finnas anledning att i framtiden justera detta. En av fördelarna med systemet är ju att skattereduktionen sker i genomsnitt ett och ett halvt år efter det att sparandet har skett. Detta gör att man har möjlighet att överblicka utvecklingen.

Kjell-Olof Feldt kommer envist tillbaka till sin tro på att det kommer att bli en avsevärd överföring från nuvarande bankkonton till nya bankkonton, inte någon form av nysparande. Jag tror att Kjell-Olof Feldt har en alldeles felaktig uppfattning på den punkten. Naturligtvis kommer det i det enskilda fallet att kunna ske en viss överföring, men den stora delen kommer att vara faktiskt nysparande. Genom att man får ett värdesäkert nysparande kommer ytterligare fördelningspolitiska effekter att uppstå.

Vidare en liten fråga till Kjell-Olof Feldt. Han sade att banksystemet f. n. är översvämmat av medel. Varför måste man då, Kjell-Olof Feldt, ha ett tvångssparande i form av löntagarfonder?

Talmannen anmälde att Kjell-Olof Feldt anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! Då jag lyssnade till Kjell-Olof Feldts inlägg och då jag har läst socialdemokraternas reservationer har det slagit mig, hur betecknande de är för oppositionens sätt att föra politik generellt sett i dag. För det första säger man konsekvent och metodiskt nej till och gnäller över allting som kommer från regeringshåll. Det har naturligtvis en opposition rätt att göra, men konstruktivt är ett sådant systematiskt förfarande sannerligen inte.

För det andra godtar man sådant som har med spel och vinstchanser att göra men är negativ mot systematiska enskilda insatser för att bygga upp ett eget värdesäkert sparande för enskilda människor.

För det tredje säger man nej till sådant som innebär att en skattereduktion ges som belöning för sådana samhällsekonomiska insatser som ökat hushållssparande innebär, för det är ju det som det är fråga om. Man säger nej till att enskilda människors eget sparande ökar och föredrar att statens sparande i stället växer genom ökande skatter och högre avgifter.

För det fjärde för man gentemot nästan vartenda regeringsförslag fram den alltid lika felaktiga anklagelsen, att förslagen syftar till att gynna en samhällsgrupps intressen på andra gruppers bekostnad. Vad skulle vi i regeringen ha att vinna på sådant? Majoriteten i alla våra partier är trots allt löntagare.

Socialdemokraterna strävar här liksom i alla sammanhang efter att skikta upp folket i vårt land och att ställa grupp mot grupp, även då det gäller åtgärder som vidtas i alla folkgruppers intresse, alltså för den svenska samhällsekonomin skull. Bakom kritiken ligger nu som annars alltså en strävan efter att splittra och att skapa konfrontation i stället för att försöka förena grupperna.

För det femte: att bagatellisera och göra gällande att inflationen är någonting nytt. "Den under senare tid mycket kraftiga inflationen", heter det i de socialdemokratiska reservationerna. Detta är fel, i två hänseenden. Först och främst har inflationen faktiskt under senare tid avtagit. Vidare har den höga inflationstakten drabbat oss alltsedan 1973, och den blev särskilt hög till följd av den i flera hänseenden alltför expansiva ekonomiska politiken 1974, 1975 och 1976. Ända fram till i år brottas vi ju med följderna av den politiken.

För det sjätte, slutligen, bygger socialdemokraternas opposition mot förslaget om värdesäkert sparande på deras grundläggande motvilja mot att låta enskilda människor, löntagare och pensionärer, genom egna insatser värdesäkra sitt sparande och bygga upp ett eget individuellt ägande i det näringsliv som ytterst garanterar Sveriges välstånd. Det individuella ägandet

Nr 155

Måndagen den
29 maj 1978

*Värdesäkert lön-
sparande*

och det individuella inflytandet är för socialdemokraterna alltid underlägset, alltid mindre värt än det kollektiva ägandet och det kollektiva inflytandet.

Sammanfattningsvis kan jag alltså förstå att socialdemokraterna av de ideologiska motiv och grundsatser som ingår i deras politik säger kategoriskt nej till ett förslag om individuellt värdesäkert sparande i bank eller sparande i aktiefonder. Hur regeringen än hade utformat sitt förslag, skulle det uppenbarligen ha mötts med motstånd från socialdemokraternas sida.

Det är mot den bakgrunden som debatten om olika praktiska detaljer i förslaget skall bedömas. Debatten blir därmed på sätt och vis en skendebatt.

Men låt mig sedan, herr talman, redovisa den samhällsekonomiska bakgrunden till det här förslaget. Får jag först slå fast en självklarhet, en truism, nämligen att sparandet utgör själva grunden för kapitalbildningen i samhället. Sparandet utgör alltså förutsättningen för tillväxt och välfärd. Sparandet innebär att man begränsar dagens konsumtion för att få pengar till de investeringar som ger en tryggad konsumtion i framtiden.

För att vi i den svenska ekonomin på sikt skall kunna uppnå den jämvikt i bytesbalansen, som vi alla säger oss sträva efter, och få fullt resursutnyttjande och en rimlig ekonomisk tillväxt kommer stora krav att ställas på sparande och investeringar. F. n. föreligger en sparbrist i vår ekonomi. Och just det förhållandet att vi har haft och har stora bytesbalansbrister – vi har haft det sedan 1974 – utgör ett tecken på att det samlade sparandet är otillräckligt.

Men konstaterandet av denna sparbrist innebär inte i och för sig att Sveriges ekonomiska svårigheter beror på eller kan förklaras av det otillräckliga sparandet. Det är alltså inte bristen på sparande, bristen på kapital som utgör den grundläggande orsaken till den alltför låga investeringsaktiviteten, till urholkningen av företagens finansiella ställning, till den låga lönsamheten och till den betydande utnyttjade kapacitet som vi har i dag i mera tunga branscher i Sverige.

Regeringen har inriktat sin ekonomiska politik på att skapa förutsättningar för en starkare livskraft och en förnyad expansion i vårt näringsliv. Under senare tid har faktiskt flera tecken pekat på att en sådan utveckling är på väg.

Vad som förvånar mig är att jag, i varje fall hittills, aldrig har hört ett enda uttryck av glädje över att det trots allt har blivit något bättre. Man tycker ju att socialdemokraterna, det största partiet i Sveriges riksdag, skulle kunna gå ut och säga att det här är i alla fall väldigt bra. Man skulle kunna säga att vi är inte säkra på att det kommer att förbli så i framtiden – det är deras rätt att göra sådana reservationer. Men någon gång borde ni väl ändå kunna gå ut och säga att det är bra att det har blivit litet bättre, och vi hoppas att det kommer att fortsätta i den här riktningen, i stället för att fortsätta att gnälla och skälla, misstänkliggöra och svartmåla.

I takt med att de här tecknen har gjort sig gällande kommer de svenska företagens investeringsbenägenhet åter att öka, när den överkapacitet som vi nu har är nedbringad och därest det kommer att ställas ökade krav på utbud av kapital.

Alla analyser av den ekonomiska utvecklingen på längre sikt visar alltså att de resurser som måste avsättas för att klara ökande investeringar och samtidigt nå jämvikt i bytesbalansen kommer att ta så stor del av den möjliga produktionstillväxten i anspråk att utrymmet för ökad privat och offentlig konsumtion kommer att bli starkt begränsat. Detta är ett skäl till att det totala sparandet måste öka.

En sådan sparökning kan åstadkommas på flera olika sätt och i flera olika sektorer av ekonomin. Vi vet – eller vi hoppas det i varje fall – att företagens eget sparande kommer att öka i takt med att lönsamheten blir något bättre; den har ju aldrig legat på så låg nivå som den gör nu. Den sparökning som behövs därutöver kan åstadkommas på två principiellt olika vägar. Antingen kan sparökningen åstadkommas genom att man generellt och kollektivt ökar uttaget av skatter och avgifter från hushåll och företag och på det viset ökar sparandet hos staten eller hos av staten inrättade fonder, eller också kan den nödvändiga sparökningen komma till stånd genom individuellt och frivilligt sparande. Det kräver i sin tur att samhället är berett att sätta in stimulansåtgärder av olika slag och vidare att samhället undviker att vidta åtgärder som får motsatt effekt, exempelvis skattehöjningar.

De här generella och kollektiva lösningarna kännetecknas av att de ger upphov till klara snedvridningseffekter. Så t. ex. medför en sparökning inom den offentliga sektorn genom att man höjer de direkta skatterna – utöver vad jag nyss sade – att marginalskatteproblemen blir ytterligare förvärrade, med ty åtföljande kompensationskrav och bristande arbetslust och arbetsvilja. Höjs i stället de indirekta skatterna, kommer priserna att påverkas och inflationen stiger. Väljer man att ålägga företagen nya avgifter, blir effekten att kostnadsnivån pressas upp, vilket också påverkar priserna och i sin tur leder till kompenserande lönekrav – och sedan är cirkeln i gång.

I alla de här fallen gäller dessutom att kollektiva lösningar i större eller mindre grad är förenade med omfördelning av sparande från en sektor till en annan. Ökas t. ex. uttaget av vinst- eller lönebaserade avgifter från företagen, innebär det att företagssektorns sparande minskar, medan den mottagande sektorns sparande ökar. Eftersom avgifterna reducerar beskattningsunderlaget uppkommer samtidigt ett visst skattebortfall, motsvarande ungefär två tredjedelar av avgiftsinkomsten, vilket negativt påverkar nettoeffekten. Tillsammans bidrar sådana följder till att nettoresultatet på vårt totala sparande torde bli av blygsam omfattning och på sikt för hela samhällsekonomin kanske får effekter som är rakt motsatta dem som man strävar efter.

Om man på det här sättet granskar olika kollektiva sparformer, finner man genomgående nackdelar av den art som jag har redovisat här. Åtgärderna är alltså inte ägnade att positivt förändra de grundläggande sparincitamenten i vårt samhälle. Vad som sker är att man rycker bort en del av sparunderlaget i vissa sektorer, vilket snarast torde medföra att sparbenägenheten i dessa sektorer minskar. Därför medför det betydande fördelar om sparökningen kanske på frivillig väg. Det kräver att det individuella sparandet framstår som ett attraktivt alternativ med hänsyn till det förväntade utbytet och – vilket inte minst är viktigt – av rättviseskäl.

Alltsedan början av 1970-talet, Kjell-Olof Feldt, har den högsta bankräntan varit lägre än inflationstakten. Det betyder att de sparformer som i första hand i dag utnyttjas just av småsparare och löntagare i vanliga inkomstlägen, dvs. banksparandet, har gett en negativ real avkastning. Det har inte funnits några större möjligheter för de här sparargrupperna att genom alternativa sparformer förbättra sin avkastning. Kapitalmarknadsutredningen, som avgav sitt betänkande för något halvår sedan, har särskilt påvisat att banksparandet, liksom även aktiesparandet, är skattemässigt väsentligt mindre gynnsamt behandlat än många andra placeringsformer. De senare placeringsformerna har varit lättare tillgängliga för samhällsgrupper med stor sparförmåga – de som herr Feldt här talade så negativt om för en stund sedan. Situationen har alltså missgynnat småsparare och löntagare i de vanligaste inkomstklasserna. Under den socialdemokratiska politikens tid har man år efter år konfiskerat en stor del av det sparande som de här människorna har utövat.

Insatser för att gynna hushållens sparande motiveras alltså inte enbart av det ekonomiska läget och av behovet att åstadkomma en balanserad ekonomisk utveckling, utan rättvise- och trygghetsskäl utgör ett minst lika viktigt motiv. Ett värdesäkert sparande måste erbjudas hushållen och gynnsamma sparformer skapas för de stora grupperna av småsparare. För dessa utgör – jag upprepar det – i dag banksparandet med negativ realränta det enda realistiska placeringsalternativet, och det alternativet förlorar de alltså år efter år pengar på. De måste nu få möjligheter att bedriva ett långsiktigt sparande under värdesäkra former.

Att få till stånd ett ökat sparande och en däremot korresponderande kapitalbildning är emellertid i nuvarande läge inte tillräckligt. Företagens svaga vinstutveckling under senare år har inte möjliggjort en tillräckligt hög självfinansiering. Ända sedan mitten av 1960-talet har självfinansieringsgraden i våra företag undan för undan gått ned – ett kärt debattämne mellan den förre finansministern och mig själv. Företagen har i ökad utsträckning tvingats att låna pengar, och det har lett till att andelen främmande kapital har vuxit starkt. I takt därmed har företagens soliditet försämrats, dvs. förhållandet mellan främmande och eget kapital. De har därmed blivit sårbarare.

En allmänt ökad tillgång på kapital är i det här läget alltså inte tillräcklig för att finansiera den behövliga investeringsverksamheten, bl. a. därför att det främmande kapitalet inte är riskvilligt. Det främmande kapitalet kräver avkastning, även om investeringsprojekten skulle ge låg eller ingen förräntning. Vid en stor andel främmande kapital kan alltså företagen, om de ger sig in i riskfyllda projekt, komma i den situationen att avkastningen inte finansierar räntebetalningarna på det lånade kapitalet. Den kris som vi just nu genomgår i bransch efter bransch bekräftar i hög grad just det här förhållandet och visar hur viktigt det är att företagen kan upprätthålla en hög soliditet, som möjliggör för dem att själva möta temporära påfrestningar och klara av dem.

En förnyelse av vårt näringsliv kräver alltså att tillförseln av riskvilligt

kapital ökar. Åtgärder som syftar till att öka sparandet skall därför utformas så, att möjligheter öppnas också för att kanalisera sparmedlen till näringslivet i form av riskvilligt kapital. Detta är den allmänna bakgrunden till konstruktionen av det förslag till värdesäkert sparande som regeringen har lagt fram inför riksdagen, ett förslag som alltså omfattar två sparformer: dels lönsparande i bank som är värdesäkert, dels lönsparande i speciella aktiefonder. Sedan får den sparande själv välja endera av de här sparformerna eller, om han så vill, spara parallellt i båda. Förslaget bygger alltså på den individuella valfrihetens principer, som på olika områden har varit och fortfarande är vägledande för regeringens arbete.

De här båda lönsparformernas främsta uppgift är alltså att locka och stimulera till frivilligt nysparande i hushållssektorn. Oppositionen, inte minst herr Kjell-Olof Feldt här i dag, har skjutit in sig på de farhågor som obestriddligen kan göras gällande – det skall jag ingalunda förneka – att en del av sparandet i dessa nya sparformer kan komma att bestå i överföringar från andra sparformer, så att det verkliga nysparandet sker bara i en viss begränsad omfattning. Jag tror att de farhågorna är överdrivna. Sådana farhågor kan dessutom alltid göras gällande gentemot alla nya former av sparande. Varje ny form av sparande som skapas är förknippad med sådana risker så länge vi har det nuvarande skattesystemet. Det är klart att man kan göra om skattesystemet och därmed få garanti för att det bara blir fråga om nysparande. Jag är emellertid övertygad om att utformningen av denna nya sparform är sådan att överföringar i mycket hög grad skall kunna undvikas. De skattemässiga förmånerna är knutna till en långsiktig bindning till sparmedlen – mer än fem år. Sparandet måste vara regelbundet med en direkt och naturlig anknytning till de löpande löneutbetalningarna. Inkomster från kapital och fastigheter kan inte komma i fråga.

När man lyssnade på Kjell-Olof Feldt fick man en känsla av att regeringen för att åstadkomma de enligt hans mening negativa inkomstpolitiska konsekvenserna hade föreslagit denna sparform i syfte att hjälpa stora kapitalägare att tjäna pengar. Systemet är ju inte uppbyggt på det sättet och kommer inte att spela någon roll för den gruppen av människor. Det vet Kjell-Olof Feldt precis lika bra som jag. Den övre gräns som gäller för insättningsarnas storlek är så anpassad att det framför allt är småsparare som bör stimuleras till regelbundna insättningar.

Ett viktigt skäl till att man i dag håller medel placerade i bank trots att realräntan är negativ är att pengarna kan behövas som en likvid reserv. Pengarna bör med andra ord snabbt kunna tas i anspråk när oförutsedda behov uppstår. Det finns många som räknar med att sådant kan inträffa och därför vill ha denna säkerhetsmarginal. De som sparar i detta syfte och alltså har pengarna stående på bank för att kunna ta ut dem för bestämda ändamål eller i oförutsedda krissituationer kommer naturligtvis inte att vara benägna att flytta över pengarna till en sparform med starka krav på långsiktig bindning av medlen.

Allt talar för att den höga avkastningen i förening med de hårda kraven på bindning kommer att skapa ett nytt långsiktigt sparande, som är inriktat på

avkastning. Härigenom erbjuds ett alternativ till sparande i former som inte ger bidrag till samhällets kapitalbildning. Jag syftar på exempelvis placering i diamanter, medaljer, antikviteter, konst osv. Titta bara på tidningarnas annonssidor, så får ni klart för er hur mycket pengar det är som uppenbarligen används för sådana direkt improduktiva placeringsformer. Här öppnar vi alltså en möjlighet för att tillvarata de resurser för produktiva ändamål som samhället eljest skulle gå miste om.

Från oppositionens sida har det också gjorts gällande att det aktuella nysparandet gynnar de rika, de som redan tidigare sparat – jag har bemött det – och att detta sker på skattebetalarnas bekostnad genom det skattebortfall som påstås ske. Men generellt sett måste detta s. k. skattebortfall bedömas från samhällsekonomisk synpunkt. Om andelen sparande som annars inte skulle ha kommit till stånd endast skulle uppgå till vad som svarar mot skattebortfallet, innebär det enbart en omfördelning av sparande från staten och till hushållen. Om andelen nysparande är högre än det s. k. skattebortfallet, betyder det ett rent nettotillskott till hela samhällets sparande, vilket minskar kraven på att genom skatter öka det statliga sparandet. Därför skall skattebortfallet inte betecknas som en kostnad för staten i vanlig mening, som måste finansieras genom ökade skatter för alla inkomsttagare – det är det Kjell-Olof Feldt tydligen syftar på. I stället skall den här skattepremieringen ses som en skattelättnad för de inkomsttagare som genom ökat sparande minskar kraven på och behoven av ökade skatteuttag från alla hushåll. Det föreslagna sparsystemet bör därför betraktas som ett alternativ till de skatte- eller avgiftshöjningar som eljest på sikt kan behövas för att återställa den samhällsekonomiska balansen.

Det här är väldigt väsentligt, och det är just det man skall beakta när man bedömer förslaget och när man bedömer den socialdemokratiska oppositionen. För ett skattehöjarparti som socialdemokraterna är naturligtvis alla sådana förslag förhatliga som gör det möjligt för enskilda att behålla en större del av sina inkomster och som inte för över sparande från Sveriges medborgare till staten. Här går, som Kjell-Olof Feldt så riktigt påpekade, en klar skiljelinje mellan socialdemokraterna och de borgerliga.

KJELL-OLOF FELDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Gösta Bohman inleder sitt anförande med det som har blivit rutin här i kammaren, dvs. hans vanliga litanian över den socialdemokratiska oppositionens uselhet. Som vanligt belastar han inte framställningen med några fakta eller någon analys av oppositionens alternativ. Jag skall svara honom på en punkt. Han vill veta vad vi anser om det ekonomiska läget. Är det bra eller dåligt? Svaret kommer på fredag, herr Bohman, när vi skall diskutera den ekonomiska politiken.

Nu varslade Gösta Bohman om vad som egentligen är hans politiska motiv för den här åtgärden. Det var inte så mycket tal om värdesäkring, om behovet för de enskilda att undgå inflationens konsekvenser, utan det var ett ganska öppet och cyniskt meddelande om att nu anser sig Gösta Bohman befriad från att föra någon finanspolitik i framtiden. Han dömer ut alla vad han kallar

kollektiva sparformer. Inga skatter, inga avgifter passar in i hans finanspolitik, utan det som nu skall ske är att individuellt sparande skall ersätta en ansvarsfull finanspolitik i framtiden – och det är ett ganska fantastiskt meddelande från en ekonomiminister. Spararna skall genom detta skattesubventionerande belönas för att de räddar regeringen från att över huvud taget behöva tänka på hur finanspolitiken skall bedrivas. Är detta verkligen herr Bohmans mening? Skall vi ta honom på allvar?

Statens budgetunderskott är i dag 40 miljarder kronor. Det kommer med all säkerhet att stiga. Den offentliga sektorns sparandeunderskott är 15 miljarder kronor och växer snabbt. Vad kan herr Bohmans skattefinansierade sparande ge? Ingen vet. Den mest optimistiska gissningen har legat i trakten av en halv miljard – i en budget med ett underskott på 40 miljarder! Är det det beskedet herr Bohman vill lämna i dag, att i och med detta tänker den borgerliga regeringen inte bekymra sig om hur finanspolitiken är upplagd?

Det är bra med individuell valfrihet, och det är säkert viktigt att spararna får möjlighet att göra förnuftigare och mer rationella placeringar och att få en bättre avkastning. Men om man nu vill hjälpa staten med finansieringen finns det en mycket enklare väg att gå! Gör statens direkta upplåning från allmänheten mera attraktiv! Se till att Gösta Bohman kan finansiera sina underskott direkt från allmänheten! Det var vad vi föreslog i motionen och reservationen. Det är en ganska rationell åtgärd. Och, tro mig, herr Bohman kommer att bli tvungen att göra någonting sådant om han över huvud taget skall kunna få riksgäldskontoret att fungera i framtiden.

NILS BERNDTSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Ekonomiministern fortsätter att låtsas som om det stora flertalet löntagare skulle gynnas av regeringens förslag. Han nonchalerar invändningarna och kör bara vidare.

Det är också en synnerligen nonchalant behandling av remissopinionen när ekonomiministern i propositionen skriver att flertalet remissinstanser ställer sig positiva till utredningen medan, som det heter, andra avstyrker förslaget och bl. a. åberopar fördelningspolitiska skäl. Vilka är då dessa "andra"? Jo, det är intresseorganisationer för dem som regeringen påstår skulle ha nytta av förslaget, nämligen de vanliga löntagarna.

Jag erinrar om att ekonomiministerns beskrivning i propositionen lyder så här:

"Insatser för att gynna hushållens sparande motiveras emellertid inte enbart av det ekonomiska läget och av behovet att åstadkomma en balanserad ekonomisk utveckling. Rättvis- och trygghetsskäl utgör ett minst lika viktigt motiv."

Mot detta tal anför bl. a. LO:

"Avgörande för LO:s ställningstagande är emellertid den fördelningsmässiga effekten av de föreslagna skattelättnaderna. I ett läge med stagnerande eller fallande reallöner blir det särskilt påtagligt att de ekonomiskt svagaste kategorierna får svårast att utnyttja de tilltänkta förmånerna. Risken är påtaglig att den huvudsakliga effekten av förslaget blir att de som ändå sparar,

Nr 155

Måndagen den
29 maj 1978

*Värdesäkert lön-
sparande*

flyttar över sitt sparande till det skattesubventionerade lönsparandet.”

TCO säger:

”En naturlig fråga i detta sammanhang blir vilka som har möjlighet att utnyttja de till systemet kopplade förmånerna. Det är självklart att personer med höga inkomster och/eller förmögenheter har de största möjligheterna att dels omdisponera kapital mellan olika sparformer alltefter avkastningsförväntningar, dels binda sparande för en femårsperiod. För låginkomsttagare och löntagare med små förmögenheter föreligger inte denna valmöjlighet, vilket innebär att det i första hand är dessa grupper som inte får del av skatteförmånerna.”

Jag hyser faktiskt större tilltro till dessa remissinstanser än till herr Bohman när det gäller omtanken om de stora löntagargruppernas intressen.

Gösta Bohman talar också om försök att skikta upp samhället och ställa grupp mot grupp. Har möjligen inte herr Bohman upptäckt att detta är satt i system och ett viktigt medel i det kapitalistiska system han värnar om?

Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! Det var, sade Kjell-Olof Feldt, ett öppet och cyniskt erkännande av ekonomiministern att han i fortsättningen inte kommer att föra någon finanspolitik, att han över huvud taget avvisar tanken på att använda skatte- och avgiftshöjningar som finanspolitiskt instrument. Jag tycker i och för sig att det vore behagligt, om man kunde slippa att använda skatte- och avgiftshöjningar som finanspolitiskt instrument. Men så långt sträcker jag mig faktiskt inte. När det gäller utformningen av konjunkturpolitiken och den ekonomiska politiken i fortsättningen måste vi räkna med att i olika situationer kunna både höja och sänka avgifter av olika slag. Det är en självklarhet, och jag trodde att Kjell-Olof Feldt också begrep att jag hade den uppfattningen.

Men vad vi talar om nu är vilka effekter man kan få av olika typer av *sparande*. Det är när man behöver åstadkomma ett ökat sparande i de olika sektorerna, ett sparande som inte omedelbart används till konsumtion, som hushållssparandet kommer in i bilden som en utomordentligt väsentlig beståndsdel. Det frivilliga hushållssparandet innebär inte att man berövar några andra sektorer de pengar det är fråga om, medan däremot avgifts- och skattehöjningar innebär att man tar från vissa grupper och för över det finansiella sparandet där till en annan sektor.

Det samlade finansiella sparandet i Sverige sker som bekant dels i företagssektorn, där det kommer till uttryck i graden av lönsamhet, hur stor avkastningen blir på kapitalet, dels hos hushållen, där vi har ett hyggligt sparande, vilket är bra, dels också hos staten i den offentliga sektorn. Men man vinner ingenting på att bolla pengar från den ena sektorn till den andra. Vad det gäller är att få ett nytillskott, och det nytillskottet kan man få genom att stimulera hushållssparandet.

Hur stort tillskottet blir vet vi inte – jag är medveten om det. Och jag har aldrig påstått att detta kommer att lösa alla problem. Men det är en av flera vägar vi bör beträda för att öka det nödvändiga sparandet i samhället. Vi

behöver också gå ut på obligationsmarknaden. Ja, här finns möjligheter av olika slag. Men vi behöver inte låsa oss på den punkten i dagsläget.

Kjell-Olof Feldt var inne på att man genom ytterligare stimulansåtgärder skulle öka obligationssparandet. Men vad är det för skillnad på det och det här förslaget? Skillnaden är att man i det förra fallet vänder sig framför allt till grupper av människor som lockas av vinstchanserna. Här vänder man sig till grupper av människor som är villiga att sätta av några hundralappar eller minst 75 kr. i månaden av sin lön, sina fasta inkomster eller sin pension för att på det sättet få ett värdesäkert sparande på sikt.

Vi får räkna med att leva med bägge dessa och andra typer av sparande. Här har vi gått *en* väg för att öka sparandet. Den avvisar Kjell-Olof Feldt kategoriskt som om alla andra vägar vore bättre – och det bestrider jag.

Det sägs att det här inte är ett sparande som kommer att utnyttjas av vanliga löntagare och småsparare. Det tror däremot jag. Men vi får ju se. Om ett år kanske Kjell-Olof Feldt och någon annan står här i riksdagen och säger: Jag hade fel – det här visade sig vara ett mycket attraktivt sätt för människor, löntagare och andra, att värdesäkra sitt sparkapital, att förhindra den urholkning av pengarna som de varit utsatta för ända sedan 1970. Här kommer erfarenheten och verkligheten att tala om vem som hade rätt – om jag hade rätt i mina förhoppningar eller om ni har rätt i era negativa påståenden.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

KJELL-OLOF FELDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Gösta Bohman slog – för att vara han – ovanligt snabbt till reträtt: hans skattesparande löser inga statsfinansiella problem, erkänner han nu. Det var väsentligt att det blev sagt.

Han säger också att vi har ett hyggligt hushållssparande i dag, och det är riktigt. Det har aldrig varit så stort som f. n. Den genomsnittliga sparkvoten uppgår till 10 %. Och det finns faktiskt de som ifrågasätter, Gösta Bohman, om man skall ta till så kraftiga skattesubventioner just i dag för att öka hushållens sparande och dra ner deras konsumtion när vi vet hur läget är inom de näringar som är beroende av den privata konsumtionens tillväxt.

Herr Bohman lär ha ett antal uppvaktningar framför sig där representanter för handeln inför hotet av växande arbetslöshet och konkurser kommer att kräva stimulanser av konsumtionen under den närmaste tiden, och på fredagen skall vi diskutera ett förslag som vi har om stimulans av konsumtionen.

Det kan alltså avgjort inte vara så att hushållssparandet just i dag är så litet att det kan motivera den här insatsen. Det gäller i stället den långsiktiga utvecklingen av sparandet. Och där tycker jag att riksdagen och herr Bohman själv skulle ha tagit sig ett par funderare till och inte försökt driva igenom det här systemet.

Frågorna måste ändå ställas: Varför skall det inte finnas någon kontroll mot

att folk kan belönas med 3 000 kr. om året bara för att de flyttar över pengar från ett konto till ett annat? Varför inte ge de verkliga småspararna en chans att utvidga sina sparmöjligheter genom att introducera nya sparformer, sparformer som samhället faktiskt är betjänt av på sikt, nämligen för att finansiera statens verksamhet? Det är inte fult att köpa statsobligationer. Men herr Bohman försöker göra det så olönsamt och så oattraktivt som möjligt, vilket är dumt. Varför, herr Bohman, skall man skapa ett system där man faktiskt skattesubventionerar ren aktiespekulation? Vi vet mycket litet om de aktiefonder som nu skall komma, inte annat än att det faktiskt står dem fritt att handskas hur de vill med dessa pengar.

Nej, herr talman, min slutsats kvarstår: Det finns ingen garanti för att det blir något sparande. Det finns ingen garanti för att det blir någon värdesäkring, för här skall man kunna ingripa i efterhand och justera avkastning och förmåner, om det passar regeringen med hänsyn till den allmänna utvecklingen. Det finns inget ekonomisk-politiskt förnuft i att med stora insatser av skattemedel stimulera folk att sätta in mer pengar i bankerna i ett läge, när bankerna håller på att sprängas av pengar. Det är inte där pengarna skall vara utan hos dem som i dag har behov av pengar, och det är faktiskt inte bankerna.

Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! Kjell-Olof Feldt bekräftade nu att han inte är ute efter att föra en sakdebatt utan efter att hitta nya negativa argument och stapla dem på varandra. Efter att ha fört en lång diskussion om det värdesäkra sparandet säger Kjell-Olof Feldt plötsligt att det inte blir något värdesäkert sparande, eftersom regeringen kan hoppa in när det passar regeringen och ändra på förmånerna, de förmåner som han för en stund sedan ansåg vara alltför generöst tilltagna med hänsyn till ränteläget. Hur vill Kjell-Olof Feldt ha det? Är förmånerna för generöst tilltagna eller inte? De är dessutom inte anpassade efter en inflation på 10–11 % utan efter en inflation på 8 %, den som vi har räknat med i dagsläget.

Skall man skapa ett värdesäkert sparande – dvs. sparandet skall stå i någon relation till inflationen och ge en realförräntning – är det fullt naturligt att man gör en sådan här anpassning. Precis samma tanke ligger bakom det från flera håll framförda önskemålet om indexlån, nämligen att garantera en värdesäkring i de olika inflations- och räntelägen som föreligger i samhället. Vad är det för märkvärdigt med det? Det innebär inte att regeringen plötsligt hoppar in och berövar löntagarna de förmåner som de har blivit lovade att få.

Kjell-Olof Feldt påstår att man skulle kunna tjäna 3 000 kr. om året. Men det är fråga om endast 960 kr. Under förutsättning att pengarna står bundna i fem år får man 960 kr. plus upplupen ränta.

Jag kan påvisa ytterligare motsägelser i Kjell-Olof Feldts argumentation. Han säger sig vara orolig för att detta sparsystem skall medverka till en ytterligare likviditetsökning i banksystemet och gör gällande att detta är väldigt allvarligt i dagsläget med det stora budgetunderskottet. Men samtidigt som han säger detta ifrågasätter han *om* det kommer att bli något nysparande

över huvud taget och påstår att det bara skulle bli fråga om överföringar från ett bankkonto till ett annat. Detta resonemang går inte ihop. Om likviditeten i banksystemet ökar, har banksystemet uppenbarligen tillförts nya pengar. Alltså har nysparande skett. Om det skulle vara fråga om överföringar, som Kjell-Olof Feldt påstår, från ett konto till ett annat, ökar inte tillgången på likvider i banksystemet. Däremot har allmänheten blivit mindre likvid genom att pengarna har blivit långsiktigt bundna.

Det vore för debatten värdefullt om Kjell-Olof Feldt bestämde sig för vilken väg han skall gå. Är detta allvarligt för likviditeten innebär det ett betydande nysparande. Blir det inget nysparande, vilket Kjell-Olof Feldt påstår, påverkas inte likviditeten. Vilken väg vandrar Kjell-Olof Feldt egentligen? Krokvägen?

KARL ERIK OLSSON (c):

Herr talman! Med anledning av det betänkande från finansutskottet som nu behandlas här vill jag något ytterligare utveckla synpunkterna på anledningarna till att sparandet inte räcker för att täcka behovet av kapital.

Egentligen kan man säkert hävda att en av orsakerna är en obalans på kapitalmarknaden beroende på att det är billigt att låna och olönsamt att spara, mätt i reella termer.

En hög inflationstakt är den starkaste orsaken till denna obalans. Sparkapitalet växer knappt ens i takt med penningvärdedäring. Det blir ingen real avkastning på kapitalet. Därtill kommer beskattningen av ränteinkomsterna, vilket gör att resultatet ofta blir en negativ ränta efter skatt.

Emellertid är det felaktigt att påstå att anledningarna till för litet sparande skulle ligga på det skattepolitiska området. Kapitalinkomster är ju som bekant inte hårdare beskattade än arbetsinkomster. Av detta skäl skulle man då också kunna hävda att när man skall försöka finna lösningar på problemet så skall man inte göra det genom förändringar av beskattningen.

Det finns naturligtvis även andra orsaker till kapitalbrist. Stora budgetunderskott spelar härvidlag en väsentlig roll. Dessutom för vi i vårt land, liksom i de flesta industriländer, en politik som allmänt gynnar kapitalanvändning på arbetskraftsanvändningens bekostnad. Detta är en kvarleva från 1950- och 1960-talen, då den långsiktiga efterfrågan bedömdes som obegränsad och då den hämmande faktorn i produktionen var brist på arbetskraft. Jag har i detta sammanhang inte anledning att närmare gå in på detta problem.

Vad kan man då göra för att få balans på kapitalmarknaden och samtidigt rätta till orättvisorna mot småspararna? I motionen 1436 har Torsten Sandberg och jag tagit upp problemet. Vi anser att inflationen innebär okontrollerbara överföringar av förmögenheter mellan olika grupper. Samtidigt som vi anser att man därför skulle sträva efter att bringa ner inflationen till noll så vet vi att detta är svårt. Man borde då åtminstone sträva efter att få bort skadeverkningarna.

Ett exempel på en sådan strävan är beslutet som riksdagen har fattat om indexreglering av skatteskalorna. Nästa steg borde vara att indexreglera småspararnas banksättningar. I princip borde både sparande och lån indexregleras. Det är viktigt att komma ihåg i detta sammanhang att ingen skulle bli mer lidande av detta än om man skulle lyckas avskaffa inflationen. Samma tanke finns f. ö. med frågan om en del av de remissinstanser som regeringen hänvisar till i propositionen.

I propositionen föreslås skattepolitiska förändringar som syftar till att förbättra småspararnas situation utan att därför försämra för låntagarna. Även om man kan ha synpunkter på detta förslags fördelningspolitiska effekter, innebär det ett steg i rätt riktning, genom att spararna tillförsäkras en positiv real avkastning på sparmedlen. Det finns, Kjell-Olof Feldt, ingenting som är så ojämnt fördelade som inflationen. Vi skall också komma ihåg att de senaste fem årens inflation till allt väsentligt är (s)-märkt.

Då propositionen delvis tillgodoser våra målsättningar har jag i detta läge ställt mig bakom utskottets skrivning och kommer inte att yrka bifall till motionen.

Det är emellertid av stor vikt att debatten fortsätter. Vi får inte förledas att tro att vi långsiktigt kan skapa balans på kapitalmarknaden genom olika marginella skattepolitiska justeringar.

Såväl utskottet som den socialdemokratiska reservationen hänvisar i det längre perspektivet till att utredningen om löntagarna och kapitaltillväxten har till uppgift att utarbeta olika modeller för löntagarfonder. I detta sammanhang känner jag det angeläget att framföra några synpunkter. Jag tror nämligen att de långsiktiga bekymren är de värsta, om vi nu har en del bekymmer på det här området.

I vår nuvarande situation med kapitalbrist är det synnerligen tveksamt om kapitalbristen går att avhjälpa genom att man knyter ansvaret för kapitalbildningen till arbetsinkomsten, eller låt oss säga arbetet, på det sätt som framför allt socialdemokraterna gör i sitt förslag till löntagarfonder. Genom en sådan knytning, som i stort sett följer samma principer som uppbyggandet av AP-fonderna, belastas arbetet ständigt hårdare. Detta var, som jag redan tidigare påpekade, hög klokskap på 1950- och 1960-talen men innebär i vårt nuvarande ekonomiska läge stora risker.

Genom att man fördyrar arbetet på detta sätt kommer det att ställas ännu större krav på kapital från företagets sida, samtidigt som de strävar efter att begränsa arbetskraftsanvändningen. Effekterna på sysselsättningen är lätta att inse. Dessutom sker en kapitalöverföring mellan olika branscher som man måste vara tveksam till. Om *skapandet* av kapital helt skall relateras till arbetet, så är det en självklarhet att arbetsintensiva verksamheter svarar för merparten och således belastas hårdast med denna uppgift. *Användandet* av kapital svarar däremot till större delen den mest kapitalintensiva verksamheten för. Det går alltså en ständig ström av kapital från arbetarna i kapitlextensiva branscher till de kapitalintensiva branscherna. De arbetsintensiva delarna av näringslivet får allt svårare att klara sig. För att undvika

arbetslöshet måste samhället sedan i särskild ordning gå in med stödåtgärder.

I den fortsatta debatten om kapitalbildning måste man komma ihåg att kapitalkrävande verksamhet skall kunna betala för sin kapitalanvändning och inte endast ställa krav på småsparare och på arbetare i arbetsintensiva branscher att de utan egentlig ersättning skall avstå kapital. För att uppnå en bättre balans mellan utnyttjandet av arbete å ena sidan och kapital och resurser å den andra måste vi minska belastningen på arbetet och i stället belasta resurser som det råder brist på i vårt land och i världen. Ett sådant system skulle också kunna bli ett verksamt medel när det gäller att skapa en bättre hushållning.

ROLF HAGEL (apk):

Herr talman! I detta skede finns det kanske inte så mycket nytt att tillföra debatten. Jag skulle bara vilja säga att man blivit rätt härdad när det gäller åtgärder från den borgerliga regeringens sida som alla har en mycket bestämd inriktning, nämligen att hårdare beskatta och pungslå de små i samhället och föra över större resurser till dem som redan har resurser. Men trots att man alltså är härdad när det gäller sådana åtgärder måste jag säga att man ändå höjer ögonbrynen litet grand inför den proposition vi nu har att ta ställning till. Man blir förundrad över hur herr Bohman har lyckats fånga in såväl centern som de s. k. liberalerna i och kring det här förslaget. Det finns anledning att ställa sig frågan hur sådant är möjligt.

Vi har från arbetarpartiet kommunisternas sida i motionen 1928 yrkat avslag på propositionen om ett värdesäkert sparande. Inget av vad som sagts i utskottets betänkande eller i debatten här i dag har på något sätt bidragit till att vi skall förändra vår ståndpunkt. Det föreslagna sparsystemet är till hela sin karaktär sådant att det gynnar de höga inkomsttagarna och bidrar till en favorisering av dem som har det bäst i samhället.

Vårt lands skattesystem – vi har i olika motioner behandlat detta och visat på utvecklingen – blir alltmer proportionellt och regressivt med allt vad detta innebär för små och medelstora inkomsttagare. Det system som nu föreslås innebär ingenting annat än att man följer den trenden, dvs. fortsätter att flytta över kapital från dem som har det sämre till dem som har det bättre för att därmed förstärka deras ekonomiska övertag i samhället. Vi ser dessa åtgärder som en fortsättning av den högerpolitik, som kännetecknas av sänkta reallöner genom den av regeringen drivna inflationspolitiken. Detta sker i en situation där människornas levnadsstandard kraftigt har försämrats genom dåliga avtalsuppgörelser och genom åtgärder som inneburit högre levnadsomkostnader, högre kommunalskatter, högre taxor och högre hyror. Att i den situationen uppmana små och medelstora löntagare att spara är varken mer eller mindre än en fräckhet. Att som argument för denna ökade sparvilja säga att samhället är i behov av ökat kapital som skall investeras i företag, samtidigt som varje människa kan konstatera att kapitalflykten blir större och att förtjusningen över att investera i svenska företag på utsidan om detta lands gränser också blir större, kan inte upplevas som något annat än

Nr 155

Måndagen den
29 maj 1978

*Värdesäkert lön-
sparande*

oförsynthet och fräckhet.

Jag ber att få yrka bifall till den reservation som föreligger och som väl överensstämmer med vårt förslag om avslag på propositionen.

ERIK WÄRNBERG (s):

Herr talman! Låt mig få anföra ett par skattetekniska synpunkter på denna fråga.

Jag vill börja med att säga som herr Feldt: Det här är inte något lönsparande. Varför man kallar det lönsparande vet jag inte. Skälet kan väl inte vara att de flesta människor i landet är löntagare och därför sparar, eftersom sparandet är öppet för alla som har A-inkomster, oberoende av vilka pengar man sedan sätter in på just detta konto.

Propositionen är ännu inte färdig i detalj. Det skall ske senare sedan förslaget trätt i kraft. Om vi inte skall få en retroaktiv lagstiftning, något som vi är rädda för att få på skatteområdet, kan skattesubventionerna knappast bestämmas i efterhand. Om inflationstakten skulle sänkas, måste ändå premierna och avkastningen av premierna kvarstå i oförändrat skick.

Nog hade det varit klokt att invänta den detaljlagstiftning som förutsätts komma, kanske redan i höst. Problematiken kan bli så stor att riksdagen nog borde ha reda på alla de olika skattekonsekvenser och administrativa svårigheter som kan komma innan man fattar beslut i frågan. Jag förstår inte denna fruktansvärda brådska just nu.

Problemen är många. Bl. a. vill man inte att bankerna skall bli något slags myndighet för att fastställa kontonas art och de framtida uttagens karaktär. Jag misstänker att de som säger att det skall bli ett enkelt sätt att spara har fått detta fullständigt om bakfoten. Det kommer i stället att bli mycket krångligt.

Ekonomiministern pekar på att bankspararna haft negativ ränta, och det är riktigt, men sämst har det givetvis varit under den tid den borgerliga regeringen haft makten, för då har inflationstakten varit högst. Om ekonomiministern är ute efter att ytterligare gynna banksparandet – och det kan finnas skäl därtill – så hade detta gått mycket bättre genom att fortsätta på den väg man redan beträtt med sparavdraget.

När Rune Rydén menar att det nu föreslagna systemet är bättre än det gamla och säger att det beror på att vinsten ligger i att just den föreslagna insättningen inte kan reduceras med sparavdraget, skulle jag vilja säga att Rune Rydén just nu pläderar för Ebberöds bank. Det kommer nämligen att visa sig att det lönar sig bra att gå fram till en banklucka och låna pengar samt därefter sätta in dessa pengar i den andra bankluckan. Man tjänar nämligen någon enstaka procent på detta. Men inte bara det; man får också avdragsrätt för den ränta man får betala i den första luckan. Här blir det alltså rena Ebberöds bank, och det kommer att låna sig för alla familjemedlemmar som har A-inkomster, som är över 16 år och som betalar en skatt på 960 kronor. Om man sätter på aktiebolag de diamanter och antikviteter som ekonomiministern talade om, tror jag t o. m. att man klarar avdraget också för dem.

Jag är inte riktigt säker, men kanske går det att hitta någon regel även för detta.

Det här är alltså Ebberöds bank, och jag tycker att det finns bättre sätt att genomföra detta sparande.

RUNE RYDÉN (m) kort genmäle:

Herr talman! Det verkar som om Erik Wärnberg inte har läst detta förslag ordentligt. Han bortser helt från den långsiktiga aspekten, nämligen att dessa pengar är bundna i fem år. Om man tar ut dem innan den tiden har gått kommer det att innebära att den totala avkastningen på kapitalet blir lägre än högsta bankränta. Då kan man näppeligen tala om Ebberöds bank.

ERIK WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Om man binder de pengar som man lånar vid den första luckan under samma antal år som man har dem insatta, går det utmärkt bra.

GUNNAR STRÄNG (s):

Herr talman! Sedan jag suttit och avlyssnat ekonomiministerns inlägg här i dag har jag funnit anledning att enbart göra ett par ganska enkla men dock – hoppas jag – värdefulla påpekanden. Ekonomiministern efterlyste sakargument i debatten men kostade själv på sig att tala om socialdemokratins högskattepolitik och illvilja mot spararna.

Om jag ser på frågan om vad det är som leder spararna till att spara, har jag den personliga uppfattningen – jag har kommit till den efter många års överväganden – att det inte i första hand är avkastningsfaktorn det gäller. Under 1950-talet och 1960-talet hade vi en positiv realränta här i landet, om man ser på den ränta spararna erhöll jämfört med den dåvarande inflationen. Vi hade då ett hushållssparande på 3 % av de disponibla inkomsterna, dvs. inkomster efter skatt. Under 1970-talet har vi dragits med en inflation, där realräntan har blivit negativ, och som Erik Wärnberg sade har den kulminerat under den tid Gösta Bohman svarat för reviret. Under denna tid har emellertid hushållssparandet ökat till 10 % av de disponibla inkomsterna. Det är andra motiv som ligger bakom småspararnas beredvillighet att spara än den enkla bedömningen om detta ger avkastning eller inte. Det är fråga om trygghetsmotiv och mycket annat. När världen blir oroligare och när man talar om arbetslöshet, finns från dessa utgångspunkter ett särskilt motiv för att försöka spara.

Jag har velat säga detta för att rätta till historieskrivningen.

Sedan har jag ytterligare en sak att säga under de futtiga minuter jag har kvar av min taletid. Min företrädare i ämbetet som finansminister gjorde innan han avgick ett försök att stimulera hushållssparandet genom att emittera obligationer med mycket fördelaktig ränta. Sedan man genomfört detta som kostade staten åtskilliga tiotal – kanske det var något hundratal – miljoner, gjordes med hjälp av statistiska centralbyrån en seriös utvärdering av hur detta slagit ut. I andra kammarens protokoll finns referat av en debatt

Nr 155

Måndagen den
29 maj 1978

*Värdesäkert lön-
sparande*

som fördes mellan mig och herr Bohmans partivän Leif Cassel härom. Vi kommenterade denna undersökning. Det visade sig att drygt 90 % av dem som deltagit i sparandet sade att det favoriserade sparandet inte påverkade dem ett dugg. "Vi sparade tidigare och vi sparar nu, men vi flyttade över sparandet därför att den senare formen gav bättre avkastning." Det var i allt väsentligt en ren överflyttning. 7 eller 8 % sade: "Vi är osäkra och därför vill vi varken säga ja eller nej." Det var 1 eller futtiga 2 % som verkligen var lockade till ett nysparande. Om det nu skulle vara så att spararnas uppfattningar så i grunden har förändrats – jag tvivlar på det – borde det vara rimligt att man ledde in detta sparande där det behövs, dvs. till riksgälden som skall betala 40 miljarder i det underskott som budgeten f. n. representerar.

Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! Jag skulle avslutningsvis vilja stryka under några väsentliga punkter i vårt förslag.

För det första: Om man vill ha ett värdesäkert sparande måste förmånerna vara sådana att sparandet *verkligen* blir värdesäkert. Jag skulle tro att man vill ha detta sparande, oberoende av vad herrar Kjell-Olof Feldt, Gunnar Sträng och Erik Wärnberg har sagt. Ni *kan* inte ha någonting emot ett värdesäkert sparande, jag kan inte tänka mig det. Ni måste tycka att det är bra. Sedan måste man förena detta sparande med vissa förpliktelser och skyldigheter, så att samhället verkligen får nytta av detta sparande. Man måste alltså binda det på lång sikt. Det är mot bakgrunden av de här två huvudprinciperna förslaget är uppbyggt.

För det andra: Sparandets syfte är att dra in pengar som annars skulle ha konsumerats. De som inte kan spara, de som behöver och måste konsumera allting och som inte har råd, faller inte under detta system. De kan ju t o. m. behöva samhällets stöd på annat sätt. Men det finns i dag fortfarande stora grupper människor som har det så ställt att de har full frihet att välja, om de exempelvis skall resa till Mallorca eller om de skall spara pengarna. Eftersom det både bytesbalansmässigt och samhällsekonomiskt är mycket angeläget att i detta speciella fall Mallorcaresan förvandlas till sparpengar – jag bortser från rekreationsbehov m. m. i detta resonemang – så är det betydelsefullt att man ger dem incitament, stimulanser och lockelser till att göra detta byte. Men det ligger i deras fullt fria val att göra en bedömning: Är detta bra för mig eller är det inte bra? Vi hoppas att de kommer att finna att det som är bra för dem blir det som också är bra för hela samhällsekonomin.

När jag lyssnade till herr Wärnberg fick jag en känsla av att han tyckte det var fel att företagare och jordbrukare med A-inkomst skulle ha möjlighet att delta i detta system. De skulle alltså inte förmås att avstå från konsumtion utan skulle stå utanför systemet. Jag fick inte klart för mig om det var avsikten, men jag skulle vara mycket förvånad om herr Wärnberg verkligen ansåg att det skulle vara på det sättet.

Kanhända jag missförstod herr Wärnberg när han talade om retroaktivitet och att man skulle kunna ändra redan utlovade skattesubventioner i efterhand. Det är ju inte meningen. Menade herr Wärnberg det har han inte

läst förslaget. Varje sparår skall behandlas för sig. De förmåner som blir beviljade för varje sparår kan man inte ändra på. Det är fråga om nya sparår där man skulle kunna sätta ändrade sparförmåner i relation till inflationstakt och ränteläge. Det är icke fråga om någon retroaktivitet.

”Varför skall det vara så bråttom”, sade herr Wärnberg. Vi har ju vant oss vid i den här regeringen att bli beskyllda för handlingsförlamning och passivitet, men när vi nu lägger ett förslag frågar man varför det skall vara så bråttom. Varför skall vi inte vänta? Det *är* bråttom! I det ekonomiska läge Sverige befinner sig i i dag behöver vi spara. Det är i allra högsta grad angeläget att vi åstadkommer olika metoder för att dra ner konsumtionen på frivillig bog.

Nu fick vi den här kängan att inflationen aldrig har varit så hög som förra året, dvs. som under den borgerliga regeringens tid. Vi har haft 10 % inflation sedan 1973. Jag trodde att såväl herrarna som har hoppat på mig här – och i varje full större delen av ledamöterna i denna kammare – visste att en av anledningarna till att inflationstakten förra året blev högre än tidigare var att vi då gav den svenska ekonomin vissa mediciner, som ledde till att inflationstakten blev högre. Men det var mediciner som kommer att verka så att inflationstakten blir lägre i fortsättningen. Vi tog dessa steg avsiktligt. Man skall ha det med i bilden när man gör bedömningen att ge en patient en medicin som smakar illa – man får ta det, om man tror att man kan göra patienten frisk på kuppen. Det finns mycket som tyder på att vi är inne på tillfrisknandets väg.

Det är alldeles rätt, Gunnar Sträng, att vi vet väldigt litet om varför människor sparar. Det är också alldeles rätt att i orostider och tider av hög inflation människor sparar strängt taget mer än de efter sunda ekonomiska kalkyler skulle göra. Men det förändrar ingalunda bilden av vad det är fråga om och behovet av att göra någonting. Det gör det inte smakligare att veta att människor sparar pengar av oro för framtiden när de förlorar på de insatserna. Det borde väl ligga i vårt intresse som politiker att se till att de icke skall behöva förlora på den samhällsnyttiga gärning de gör genom att avstå från att konsumera, skjuta upp en viss konsumtion till framtiden. Det gör det ingalunda mindre angeläget att försöka skapa olika former för värdesäkert sparande. Det hoppas jag att Gunnar Sträng håller med mig om också.

ERIK WÄRNBERG (s):

Herr talman! Ekonomiministern frågade mig om jag tycker det är olämpligt att företagare, jordbrukare och andra går med i detta system. Nej, det tycker jag inte. Vad jag tycker är fel är att man kallar det lönsparssystem, för det är det inte. Det är nämligen ett system för allting annat också. Det var det jag vände mig mot. Om man vill ha ett sparande från andra kan man kalla det någonting annat och nå samma resultat. Nu kan vem som helst flytta över pengar från vilken verksamhet som helst, t. o. m. från rena kapitalinkomster. Huvudsaken är att vederbörande har en A-inkomst som är så stor att skatten räcker till det avdrag man får. Därmed är det inte mycket kvar av lönsparandet.

Sedan sade jag att det inte går att ändra detta under löpande år – jag har läst

det på det sättet – för då blir det en retroaktiv lagstiftning. Man måste helt enkelt gå in och ändra år för år för att inte få en retroaktiv lagstiftning. Men då blir det en ganska lång eftersläpning och man kan aldrig vara säker på att man hamnar rätt med räntan i förhållande till inflationen. Dessutom, om jag inte hörde fel, sade herr Rydén att man t. o. m. skulle kunna gå in i löpande år. Men jag kanske hörde fel för jag har inte läst propositionen på det sättet.

Jag tycker detta system är mycket krångligt, när man undan för undan kommer att ha olika förmåner olika år, eller bankerna skall lämna uppgifter till taxeringsmyndigheterna om hur mycket förtida uttag som är gjorda, hur mycket man skall ha på det ena kontot och hur mycket man skall skatta för. Jag fruktar att man är på väg att skapa ett system som är så krångligt att vi inte kommer att kunna reda ut det. Därför hade det varit bättre att följa de gamla principerna för lönsparandet.

GUNNAR STRÄNG (s):

Herr talman! Gösta Bohman ställde frågan både till mig och till Kjell-Olof Feldt: Är det inte bra med ett värdesäkert sparande? Jag kan till äventyrs hålla med honom om att det är bra, men det är ju inte hela sanningen. Det är fråga om hur det värdesäkra sparandet finansieras. Vi har en värdesäkrad pension som i allt väsentligt finansieras genom uttag av arbets- eller socialavgifter på produktionen. Därmed är den finansieringsfrågan helt acceptabel, sett från mina utgångspunkter. Men här är det ju fråga om värdesäkrat sparande som skall finansieras direkt över skatten.

Herr Bohman tillät sig säga att visst finns det folk som inte har råd att spara och att man får försöka hjälpa dem på annat sätt. Det är dessa som inte har råd att spara, som inte får ut dessa fördelar, som ändå aldrig slipper undan att betala skatt, och följaktligen får de finansiera denna värdesäkring som de bättre ställde genom herr Bohmans förslag kan utnyttja. Det är den enkla sanningen, och det är från den utgångspunkten vi har kritiserat hela den fördelningstanke som ligger bakom herr Bohmans sparandeförslag.

Sedan vill jag säga ytterligare en sak, herr talman. När herr Bohman kommer i gång och argumenterar, har han alltid en benägenhet att överargumentera så att mycket av det vettiga han säger går förlorat för den som sitter och lyssnar på honom. Han säger att vi måste ha ett sparande av det slag som här föreslås, för vi har ju krisbranscher som behöver bli solida. Sparandet behöver följaktligen transfereras över till dessa branscher.

Detta är med förlov sagt, herr Bohman, ett barnsligt argument. Krisbranscherna är i ett sådant läge att varken järn-, stål-, gruv- eller tekobranchen kan räkna med något intresse vid ett eventuellt försök att via nyemission leda över småspararnas pengar dit. Det blir på andra vägar man får ta itu med detta problem.

Jag skall inte gå in på alla övriga argument som herr Bohman blandar in i sina anföranden – högskattepolitiken och det allmänna gnället från oppositionens sida, som herr Bohman uttrycker det. Vi får tillfälle att tala om det på fredag. Men när det gäller den hälsosamma medicinen som herr Bohman menar ger honom absolution för rekordet i inflation under fjolåret vill jag säga

att vi är ännu inte riktigt säkra på hur den verkar. Jag har en stilla varning till herr Bohman: Skriv inte ut verifikationen på hälsotillståndet för tidigt, för då kan det komma en del surhet efter!

Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! Om det är någonting jag har varnat för så är det just detta att slå sig för bröstet och vara säker på att vi har lyckats med medicinen. Men vad vi har lyckats med är i varje fall att patienten i dag är bättre än vad han var tidigare. Då borde vi väl kunna gemensamt uttrycka en stilla glädje över detta i stället för att gå omkring och vara sura, som ni socialdemokrater är när ni konstaterar att vissa förbättringar gör sig märkbara.

Så några ord om Gunnar Strängs syn på dem som inte har råd att spara. De får betala högre skatter, säger Gunnar Sträng. I själva verket är det så att kommer det nysparande till stånd som vi hoppas på, så blir behovet av ökat offentligt sparande i motsvarande grad mindre och därmed också behovet av ökade skatter mindre. Det är den matematiken som jag har försökt klara ut under mina långa anföranden men som herrarna inte tycks *vilja* begripa – för begriper det gör ni säkert.

Sedan var det väl, Erik Wärnberg, en strid om ord. Om en jordbrukare får inkomst av sin jord eller en jordbruksarbetare får det i form av lön, vad är det i och för sig för skillnad i de två fallen? Såvitt jag minns – men på den punkten kan jag ha fel – kan det redan gällande s. k. nya lönsparandet tillämpas även på jordbrukare. Ändå kallas det för lönsparande.

GUNNAR STRÄNG (s):

Herr talman! Matematiken som skulle ge det nysparande som skulle rädda oss i en del besvärliga situationer bygger helt på hopp och tro och förtröstan. Det har provats en gång tidigare med mycket nedslående resultat. Att bygga hela argumenteringen på så lösan sand vill jag inte vara med om.

I stället är det ju på det sättet att herr Bohman vill dela ut pengar – jag vill minnas att det är någonting på 250 miljoner – till personer som inkomstmässigt befinner sig på den bättre halvan, till dem som har möjligheter att spara, till dem som inte berörs av dagens nedpressade standard på ett sådant sätt att sparande blir omöjligt för dem. Men dessa 250 miljoner skall ju betalas av alla dem som gör sin insats till statskassan, även av dem som icke har råd att spara. Både löntagarorganisationerna och andra instanser har sagt vid remissbehandlingen av herr Bohmans förslag att det är fördelningsmässigt oacceptabelt, eftersom världen är som den är och människorna är som de är.

ERIK WÄRNBERG (s):

Herr talman! Ekonomiministern och jag skall inte kämpa om ordet löntagare. I det nu föreslagna sparandet skall alla komma med som har A-inkomst, och det har alla företagare och alla lantbrukare. De är alltså med redan från början.

Om man kallar systemet för lönsparande eller något annat spelar mindre

Nr 155

Måndagen den
29 maj 1978

Värdesäkert lönsparande

roll, men vad jag vänder mig mot är att man i det här systemet kan ta med alla möjliga inkomster som varken är inkomst från rörelse, inkomst från jordbruk eller inkomst från lönearbete. Det kan också vara kapitalinkomster – huvudsaken är att man vid sidan om har en A-inkomst för vilken skatten går upp till 960 kr. Har man bara det, så kan man göra vilka kapitalöverföringar man vill. Därför tycker jag att det är felaktigt att kalla detta för lönsparande.

Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! Efter Gunnar Strängs konstaterande att människorna är som de är och världen är som den är och mitt tillägg nu att socialdemokraterna är som de är, behöver vi kanske inte fortsätta längre. Men jag vill tacka för ett vänligt ord. Det är inte så ofta som Gunnar Sträng och hans partivänner talar om mig med uttrycken hopp, tro och förtröstan. Jag brukar få höra talas om missnöje och svartmålning. Jag tackar så hjärtligt för de vänliga orden!

GUNNAR STRÄNG (s):

Herr talman! För att inget missförstånd skall råda vill jag säga att de vackra orden är helt häntförliga till den fråga vi diskuterar i dag.

Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Aldrig får man vara riktigt glad, herr talman!

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1–10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Kjell-Olof Feldt m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Kjell-Olof Feldt begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaran bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 37 mom. 1–10 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaran bifallit reservationen av Kjell-Olof Feldt m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarans ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Kjell-Olof Feldt begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 150

Nej – 136

Mom. 11

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Kjell-Olof Feldt m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Kjell-Olof Feldt begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarkaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 37 mom. 11 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarkaren bifallit reservationen av Kjell-Olof Feldt m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Kjell-Olof Feldt begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 149
Nej - 125
Avstår - 12

Mom. 12

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Kjell-Olof Feldt m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Kjell-Olof Feldt begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarkaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 37 mom. 12 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarkaren bifallit reservationen av Kjell-Olof Feldt m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Kjell-Olof Feldt begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 150
Nej - 138

Mom. 13-17

Kammarkaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Nr 155

**Måndagen den
29 maj 1978**

Värdesäkert lönsparande

Måndagen den
29 maj 1978

*Hyresförhandlings-
lag, m. m.*

§ 5 Hyresförhandlingslag, m. m.

Föredrogs civilutskottets betänkande 1977/78:32 med anledning av propositionen 1977/78:175 med förslag till hyresförhandlingslag m. m. jämte motioner.

Regeringen hade i propositionen 1977/78:175 under återopande av utdrag ur regeringsprotokollet för justitieärenden och lagrådets protokoll föreslagit riksdagen att anta förslag till

1. hyresförhandlingslag,
2. lag om ändring i jordabalken,
3. lag om ändring i lagen (1973:188) om arrendenämnder och hyresnämnder,
4. lag om ändring i lagen (1974:1082) om bostadsdomstol,
5. lag om ändring i lagen (1973:189) med särskilda hyresbestämmelser för vissa orter,
6. lag om ändring i bostadsrättslagen (1971:479),
7. lag om ändring i bostadssaneringslagen (1973:531),
8. lag om ändring i lagen (1974:1080) om avveckling av hyresregleringen.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen läggs fram förslag till hyresförhandlingslag. Den föreslagna lagen anger i vilka former och under vilka förutsättningar kollektiva hyresförhandlingar rörande bostadslägenheter får bedrivas. Lagen innehåller också regler om förhandlingsöverenskommelsers rättsverkningar och om den enskilde hyresgästens ställning inom ett kollektivt förhandlingssystem.

Förhandlingar enligt lagen kan avse ett eller flera hus och bedrivs mellan å ena sidan hyresvärden och hans organisation och å andra sidan organisation av hyresgäster. Förhandlingarna grundas på en skriftlig förhandlingsordning, som normalt avses komma till stånd genom avtal mellan de förhandlande parterna. Om avtal inte kan träffas, skall hyresnämnden på begäran av hyresgästorganisation eller hyresvärd kunna besluta om införande av förhandlingsordning. I fråga om hyresgästorganisations rätt att erhålla förhandlingsordning uppställs inga andra villkor än att det bör vara en förening som åtnjuter förtroende bland de berörda hyresgästerna och som har förutsättningar för att kunna tillvarata deras intressen.

De förhandlande parterna skall kunna påkalla förhandling angående samtliga boendeförhållanden som berör hyresgästerna gemensamt. När det gäller hyran föreslås regler om s. k. primär förhandlingsskyldighet för hyresvärden. Reglerna innebär att hyresvärd, som är bunden av förhandlingsordning, är skyldig att påkalla förhandling med hyresgästorganisationen när han vill höja hyran.

Förhandlingsöverenskommelse om hyran m. m. blir bindande för de enskilda hyresgästerna bara under förutsättning att en s. k. förhandlings-

klausul har tagits in i hyreskontrakten. En sådan klausul innebär att överenskommelser som träffas vid de kollektiva förhandlingarna blir gällande för hyresgästen. Motsätter sig hyresgäst att förhandlingsklausul tas in i hyresavtalet eller anser han att en befintlig klausul bör slopas, kan han få frågan om klausulens införande eller slopande prövad av hyresnämnden. En hyresgäst får på det sättet möjlighet till utträde ur det kollektiva förhandlingssystemet.

Om en hyresgäst inte är nöjd med vad som för hans del har bestämts genom en förhandlingsöverenskommelse, skall han utan uppsägning av hyresavtalet kunna ansöka hos hyresnämnden om prövning av överenskommelsen i den delen.

De förhandlande parterna får enligt förslaget rätt att bestämma att i hyran för samtliga lägenheter skall ingå visst belopp som utgör ersättning till hyresgästorganisationen för dess förhandlingsarbete. Av förhandlingsöverenskommelsen skall framgå hur stor del av hyran som utgör ersättning av detta slag. Hyresgästen får möjlighet att hos hyresnämnden begära prövning av ersättningens skälighet.

Om en kollektiv förhandling skulle stranda, får hyresvärd och hyresgäst rätt att utan uppsägning av hyresavtalet vända sig till hyresnämnden och begära ändring av hyresvillkoren i den del som förhandlingen har avsett. Hyresnämndens beslut kommer i princip att börja tillämpas tre månader efter det att ansökan gjordes hos nämnden.

Enligt den s. k. avvecklingslagen gäller f. n. att hyrorna för vissa tidigare hyresreglerade lägenheter kan anpassas till en friare hyresmarknad med bruksvärdehyra under en avvecklingsperiod som löper ut den 30 september 1978. I propositionen föreslås att avvecklingsperioden förlängs t. o. m. den 31 december 1978.

I propositionen läggs också fram förslag till åtgärder mot den s. k. svarta handeln med bostadslägenheter. Bl. a. ändras straffbestämmelserna om uthyrning mot vederlag, så att en särskild straffskala införs för grova brott. I normalfallet skall straffet vara böter eller fängelse i högst sex månader. Är brottet grovt, t. ex. därför att det har utgjort led i en yrkesmässigt bedriven verksamhet, skärps straffet till fängelse i högst två år.

I propositionen föreslås slutligen att socialnämnden alltid skall underrättas innan vräkning får ske på grund av betalningsförsummelse.

Den nya lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 juli 1978."

I detta sammanhang hade behandlats

dels de under allmänna motionstiden vid 1977/78 års riksmöte väckta motionerna

1977/78:281 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari föreslagits att riksdagen skulle uttala sig för ett omedelbart införande av hyresstopp och hos regeringen hemställa om förslag om utvidgning av prisregleringslagen till att omfatta även hyresområdet,

1977/78:1367 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk), vari såvitt nu var i fråga föreslagits att riksdagen uttalade sig för omedelbart hyresstopp (yrkandet 1),

1977/78:1368 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk), vari föreslagits att riksdagen hemställde hos regeringen om förslag till sådana ändringar i bruksvärdessystemet – eventuellt framlade förslag till ny lagstiftning – som i kombination med andra nödvändiga bostadspolitiska åtgärder ledde till rimligare hyresnivåer och som uteslöt möjligheterna för privata fastighetsägare att tillgodogöra sig omotiverade hyreshöjningar,

1977/78:1384 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari föreslagits att riksdagen beslutade anta av motionärerna föreslagen ändring i 12 kap. jordabalken (48 § hyreslagen), innebärande att hyresvärden inte fick begära hyra som översteg den som utgick för likvärdiga lägenheter och att om han gjorde detta skulle den begärda hyran anses oskäligen och sättas ned till skäligt belopp,

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1977/78:1943 av Per Bergman m. fl. (s), vari hemställts

1. beträffande hyresförhandlingssystemet att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts,

2. beträffande hyresgästorganisations förhandlingskostnader att riksdagen med avslag på det i propositionen 1977/78:175 framlagda förslaget till hyresförhandlingslag i motsvarande del skulle

a. besluta att 20 § skulle utgå ur lagförslaget,

b. anta 22 § med den ändringen att paragrafen skulle erhålla av motionärerna föreslagen lydelse, innebärande att bestämmelserna om förhandlingsersättning skulle utgå ur lagförslaget,

c. besluta att 21–33 §§ skulle erhålla numren 20–32 §§,

3. beträffande det processuella förfarandet att riksdagen med avslag på propositionen 1977/78:175 i motsvarande del skulle

a. anta 30 och 31 §§ i förslaget till hyresförhandlingslag med den ändringen att paragraferna skulle erhålla av motionärerna föreslagen lydelse, innebärande att bestämmelsen om att hyresgästorganisation och fastighetsägarorganisation ej skulle vara parter i hyresnämndsärende, vari upptogs fråga om förhandlingsordnings bestånd, borde utgå,

b. anta 17 § i förslaget till lag om ändring i lagen (1973:188) om arrendenämnder och hyresnämnder med den ändringen att paragrafen skulle erhålla av motionärerna föreslagen lydelse, innebärande införande av en föreskrift om att organisationerna intog partsställning i ett ärende, vari upptogs fråga om förhandlingsordnings bestånd,

4. beträffande förfarandet när förhandlingar strandats samt beträffande utvärdering av bruksvärdessystemet att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts om utredning av frågorna,

1977/78:1944 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk), vari föreslagits att riksdagen beslutade

1. att avslå propositionen 1977/78:175 med förslag till hyresförhandlingslag m. m.,

2. att godkänna de i motionen anförda riktlinjerna för bostads- och hyrespolitiken,

1977/78:1945 av Lars Ulander (s) och Oskar Lindkvist (s), vari hemställts att riksdagen beträffande kooperativa bostadsföretag skulle anta de i propositionen 1977/78:175 föreslagna övergångsbestämmelserna till förslaget till lag om ändring i jordabalken med den ändringen att övergångsbestämmelserna skulle erhålla av motionärerna föreslagen lydelse, innebärande att lagförslaget kompletterades med regler som gjorde det möjligt för kooperativa bostadsföretag att tillämpa avtalsklausul som avvek från 19 a § hyreslagen i dess föreslagna nya lydelse, samt att det borde anges att äldre dispensbeslut behöll sin giltighet efter den nya lagens ikraftträdande, och

1977/78:1946 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari föreslagits att riksdagen skulle anta av motionärerna föreslagna ändringar i 2, 20, 24 och 27 §§ i det i propositionen 1977/78:175 framlagda förslaget till hyresförhandlingslag, innebärande

dels beträffande 2 § att hyresgästens personliga boendeförhållanden inte borde tillmätas betydelse då det gällde frågan om införande eller bibehållande av förhandlingsklausul i hyresavtalet,

dels beträffande 20 § att belopp som avsåg ersättning för förhandlingsarbete inte skulle anses utgöra del av hyran utan betraktas som en från hyran fristående avgift,

dels beträffande 24 § att möjligheten till retroaktiva hyreshöjningar slopades,

dels beträffande 27 § att endast hyresvärden borde kunna ådömas skadeståndsskyldighet för det fall att hyresförhandling inte bedrivits tillräckligt snabbt.

Utskottet hemställde

1. beträffande fråga om avslag på propositionen att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1944, yrkandena 1 och 2,

2. beträffande hyresförhandlingssystemet att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1943, yrkandet 1,

3. beträffande förhandlingsklausul m. m. att riksdagen med avslag på motionen 1977/78:1946 i denna del skulle anta 2, 24 och 27 §§ i det genom propositionen 1977/78:175 framlagda förslaget till hyresförhandlingslag,

4. beträffande hyresgästorganisations förhandlingskostnader att riksdagen med avslag på motionen 1977/78:1943, yrkandet 2, godkände vad utskottet hade anført i denna del,

5. beträffande debitering av förhandlingsersättning att riksdagen med avslag på motionen 1977/78:1946, såvitt nu var i fråga, godkände vad utskottet hade anført i denna del,

Nr 155

**Måndagen den
29 maj 1978**

*Hyresförhandlings-
lag, m. m.*

Måndagen den
29 maj 1978

*Hyresförhandlings-
lag, m. m.*

6. beträffande ersättning för förhandlingsarbete att riksdagen skulle anta 20 och 22 §§ i förslaget till hyresförhandlingslag,

7. beträffande förfarandet när förhandlingar hade strandat och en utvärdering av bruksvärdesystemet att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:1943, yrkandet 4, som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet hade anfört om utredning av dessa frågor,

8. beträffande ändringar i bruksvärdesystemet att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1368,

9. beträffande ändring av bruksvärdeparagrafen att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1384,

10. beträffande införande av hyresstopp att riksdagen skulle

a. avslå motionen 1977/78:281,

b. avslå motionen 1977/78:1367, yrkandet 1,

11. beträffande det processuella förfarandet att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:1943, yrkandet 3, skulle

a. anta 30 och 31 §§ i förslaget till hyresförhandlingslag med den ändringen att paragraferna skulle erhålla av utskottet föreslagen lydelse,

b. anta 17 § i det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1973:188) om arrendenämnder och hyresnämnder med den ändringen att paragrafen skulle erhålla av utskottet föreslagen lydelse,

12. beträffande kooperativa bostadsföretag att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:1945 skulle anta övergångsbestämmelserna till det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i jordabalken med den ändringen att bestämmelserna skulle erhålla av utskottet föreslagen lydelse,

13. beträffande övriga lagförslag att riksdagen skulle anta förslaget till hyresförhandlingslag i vad förslaget ej omfattades av utskottets hemställan under 3, 6 och 11,

14. att riksdagen skulle anta förslaget till lag om ändring i jordabalken och förslaget till lag om ändring i lagen (1973:188) om arrendenämnder och hyresnämnder i vad förslagen ej omfattades av utskottets hemställan under 11 och 12,

15. att riksdagen skulle anta övriga genom propositionen framlagda lagförslag.

Följande fem reservationer hade avgivits av Per Bergström, Oskar Lindkvist, Lars Henrikson, Thure Jadestig, Maj-Lis Landberg, Birgitta Dahl och Per Olof Håkansson (samtliga s):

1. beträffande hyresförhandlingssystemet, vari reservanterna ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:1943, yrkandet 1, gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

2. beträffande hyresgästorganisations förhandlingskostnader, vari reservanterna ansett att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:1943, yrkandet 2, godkände vad reservanterna anfört i denna del,

3. beträffande debitering av förhandlingsersättning, vari reservanterna ansett – under förutsättning av bifall till reservationen nr 2 – att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse,

4. beträffande ersättning för förhandlingsarbete, vari reservanterna ansett – under förutsättning av bifall till reservationerna nr 2 och 3 – att utskottet under 6 bort hemställa

att riksdagen skulle

a. besluta att 20 § skulle utgå ur förslaget till hyresförhandlingslag,

b. anta 22 § i förslaget till hyresförhandlingslag med den ändringen att paragrafen skulle erhålla av reservanterna föreslagen lydelse.

5. beträffande övriga lagförslag, vari reservanterna ansett – under förutsättning av bifall till reservationerna nr 2, 3 och 4 – att utskottet under 13 bort hemställa

att riksdagen skulle

a. anta förslaget till hyresförhandlingslag i vad förslaget ej omfattades av utskottets hemställan under 3, 6 och 11,

b. besluta att 21–33 §§ i förslaget till hyresförhandlingslag skulle erhålla numren 20–32 §§.

Statsrådet BIRGIT FRIGGEBO:

Herr talman! Med respekt för kammarens tidsplanering kommer jag inte att utnyttja hela den tid som annonserats för mitt anförande.

Den proposition riksdagen nu har att ställning till innehåller en hel serie reformförslag, bl. a.

– en hyresförhandlingslag som för första gången ger hyresgästorganisationer laglig rätt till förhandlingar om hyror och övriga boendeförhållanden, vilket stärker hyresgästkollektivets ställning,

– möjlighet för hyresgästerna att välja vilken organisation de vill skall förhandla för dem,

– den enskildes ställning inom ramen för det kollektiva förhandlingssystemet preciseras,

– förlängning av avvecklingslagen till årets slut så att riksdagens ursprungliga intention med lagen kan förverkligas,

– skärpta straff för svart handel med hyreslägenheter samt

– besiktningskydd för hyresgäster då fastigheter omvandlas till bostadsrättsföreningar.

När vi strävar efter att öka de boendes inflytande över sin bostad och dess närmiljö är det självfallet mest angeläget att öka inflytandet för dem som har det minsta inflytandet – dagens hyresgäster. Det föreliggande förslaget är ett viktigt led i denna strävan, eftersom det innebär att hyresgästerna nu får medel för att driva de frågor som de finner angelägna.

Nr 155

Måndagen den
29 maj 1978

Hyresförhandlingslag, m. m.

Lagen reglerar formerna för hur denna rättighet skall användas, men innehållet är givetvis en sak för parterna på hyresmarknaden.

Under de senaste decennierna har ett omfattande frivilligt kollektivt förhandlingssystem växt fram. Frivilligheten har legat i att det inte funnits någon legal möjlighet för hyresgästorganisationer att tvinga fastighetsägare till förhandlingsbordet. Detta frivilliga system har betytt mycket för att ge en stabilitet åt hyressättningen, för att öka inflytandet för hyresgästkollektivet och för att hindra att hyresnämnderna fått en alltför stor belastning.

Det har rätt bred enighet om att det nu är dags att reglera det kollektiva förhandlingssystemet i lag, dels på grund av de goda erfarenheterna från det frivilliga systemet, dels på grund av den omfattning förhandlingsverksamheten har fått.

I det utredningsförslag som ligger till grund för den föreliggande propositionen rådde enighet om att den föreslagna lagen inte skulle innehålla monopol för någon viss organisation och om att den enskildes rättigheter måste bevakas inom ramen för ett kollektivt system. I det föreliggande propositionsförslaget gjordes preciseringar på dessa punkter så att målet kunde uppnås. Det gläder mig att dessa preciseringar i stort har fått stöd i utskottet.

Viss kritik har dock i den allmänna debatten riktats mot förslaget. Kritiken har – märkligt nog – i huvudsak gällt just den princip som alla förklarar sig vara anhängare av, nämligen frånvaron av monopol för Hyresgästernas riksförbund.

Det paradoxala, att angreppen riktar sig mot något som även kritikerna säger sig vara för, är dock bara skenbart. Kritikerna är anhängare av ett faktiskt monopol men vill inte att det uttryckligen skall stå i lagen. De menar dock att lagen skall utformas så att ett monopol de facto accepteras.

Propositionen utgår från en helt annan syn på föreningsfriheten. Det är inte statens sak att avgöra vilka organisationer som bäst företräder de enskilda människorna. I ett liberalt samhälle är det den enskilde och inte staten som väljer vem som skall företräda honom eller henne.

Det är därför som propositionen innehåller regler om hur samhället skall förhålla sig när tvist uppkommer om vilken organisation som har rätt att företräda hyresgästerna i konkreta fall.

Samma syn skall naturligtvis gälla beträffande hyresgästinflytande vid saneringar. Därför innehåller propositionen också förslag om avskaffande av det nu befintliga monopolet på detta område.

Men skyddet för den enskilde ligger inte bara i att det är den organisation som har mest stöd som har rätt till förhandlingsrätten utan också i hur lagstiftaren reglerar förhållandet mellan honom eller henne och denna organisation. Detta är självfallet motiverat av den grundläggande principen i förslaget, nämligen att förhandlingssystemet är kollektivt och att kollektivet getts en stark ställning, men också av att den förhandlande organisationen förhandlar både för medlemmar och för icke-medlemmar.

Detta skydd innehåller fyra delar: rätten att i mycket speciella fall ställa sig utanför förhandlingsordningen, principen om att lika lägenheter i ett hus skall

ha samma hyror, rätten att få en förhandlad hyra prövad omedelbart och inte som nu först efter ett år och bara framåt i tiden, rätten till prövning av om den förhandlingsersättning som den förhandlande organisationen kan förhandla sig till är skäligen och inte någon förtäckt form av medlemsrabatter.

Den socialdemokratiska oppositionen har vid utskottsbehandlingen accepterat de tre första delarna av skyddet men reserverat sig mot den fjärde. Enligt den socialdemokratiska reservationen skall de enskilda hyresgästerna varken ha rätt att få veta storleken på den förhandlingsersättning de eventuellt betalar eller ha rätt att få skäligheten i denna ersättning prövad.

Majoriteten i utskottet har utförligt argumenterat för det rimliga i detta skydd mot de medlemsrabatter som riksdagen tidigare i stor enighet har uttalat sig mot, en uppfattning som ju delats av såväl den föregående som den nuvarande regeringen. Det som nu förefaller vara skillnaden mellan regeringspartierna och socialdemokraterna är att vi är villiga att göra något konkret för att förhindra systemet med medlemsrabatter, medan socialdemokraterna inte är villiga att göra detta.

Vi har således inom ramen för en förstärkning av det kollektiva förhandlingssystemet skyddat såväl föreningsfriheten som den enskildes ställning. Det har hävdats att förslaget i dess helhet skulle försvaga hyresgästernas möjligheter att driva sina krav. För min del kan jag inte se hur ett system med lagfäst rätt till förhandling för hyresgästerna och deras fria rätt att välja företrädare skulle kunna innebära något annat än förbättringar.

Förutom de frågor som hänger direkt samman med förslaget till hyresförhandlingslag innehåller propositionen tre ytterligare förslag för att förbättra hyresgästernas ställning.

För det första skärps straffen för den svarta handeln med hyreslägenheter. Det kommer att bli hårdare straff för den yrkesmässigt bedrivna handeln, och genom preskriptionstidens förlängning får man ökade möjligheter att verkligen beivra denna handel.

För det andra införs ett krav på meddelande till socialnämnden, innan vräkning på grund av betalningsförsummelse blir möjlig. På detta sätt bör många "onödiga" vräkningar kunna undvikas.

För det tredje täpper vi till vad som kan betraktas som en lucka i den nuvarande lagen, nämligen det i vissa situationer bristfälliga besittningsskydd som hyresgäster har då deras fastighet övergår till att bli en bostadsrättsförening.

Totalt innehåller propositionen en kraftig förstärkning av hyresgästernas ställning och därmed möjlighet till en förbättrad boendedemokrati.

PER BERGMAN (s):

Herr talman! Vi befinner oss i dag i en mycket egendomlig situation. Vi har att behandla ett lagförslag, om vilket det – med några få undantag som framgår av betänkandet – råder mycket stor enighet beträffande lagparagrafernas innehåll. Lagförslaget bottenar i en enig utredning med företrädare både för hyresgäströrelsen och för fastighetsägare av olika kategorier. Den

Nr 155

Måndagen den
29 maj 1978

*Hyresförhandlings-
lag, m. m.*

Måndagen den
29 maj 1978

*Hyresförhandlings-
lag, m. m.*

enigheten var klar och entydig i alla de avseenden som nu återfinns i lagförslaget.

Vi har dock fått en diskussion av mycket märkligt slag. Den uppstod i det ögonblick som den borgerliga regeringen skulle börja handskas med utredningsförslaget och det entydiga remissutfallet. Då uppstod en diskussion, speciellt i en del tidningar här i Stockholm, grundad på förhoppningar knutna till statsrådets benägenhet att tillgodose andra värderingar än dem som kommit till uttryck i att man har kollektiva förhandlingar.

Det har förts en debatt om monopol, och jag är mycket ledsen över att statsrådet även här konfirmerade den mycket suddiga och opreciserade diskussionen om monopol på hyresmarknaden. Vad är det egentligen fråga om? Har vi haft monopol och i så fall varför?

Det har aldrig funnits något klart monopol för någon organisation att förhandla för hyresgästerna. Vi har haft ett förhållande där de förhandlingar som Hyresgästernas riksförbund fört med fastighetsägarnas organisationer kunnat vara giltiga i vissa fall. Men det är inget som dessa organisationer har eftersträvat. De har tvärtom båda sagt att de inte vill ha det ordnat på det sättet. Det är någonting som samhället ålagt dem. Vi orkade från samhället med våra apparater inte avveckla den gamla hyresregleringen, som vi ville befria oss från. Vi orkade inte heller hitta på så finurliga arrangemang att vi kunde övergå till en friare hyressättning. Men vi trodde att organisationerna skulle kunna klara den uppgiften och lade då på dem pålagan att träda i förhandling även för folk som inte var deras medlemmar och att handlägga avvecklingsplanen, som vi inte skulle kunna klara med den form av byråkrati som annars hade erfordrats i vårt land.

Att de har åtagit sig detta har alltså legat dem till last. Statsrådet fortsätter nu med att ge intryck av att Hyresgästernas riksförbund har eftersträvat monopolbildning. Utredningen är alldeles entydig på den punkten. I utredningen satt bl. a. Erik Svensson, som har fått schavottera i många tidningar och fått stämpeln på sig att vilja ha monopol på hyresförhandlingar för dem som bor i hyreshusen. Det hade varit snyggare, om vi på denna punkt hade fått ett klarläggande. Men det är klart att det inte är lätt, med tanke på att folkpartiet nu i annonskampanjer försöker förstärka bilden att man inte önskar att monopol skall finnas på förhandlingar på hyresmarknaden – utan att ange vem eller vilka som vill ha detta monopol.

I samma annons som jag läst står det att hyreslagen skall stärka den enskilde hyresgästens rätt. Också det är ett egendomligt språkbruk. Det är klart att man inte skall begära att folkpartiet skall säga att vi skall stärka kollektivets rätt – det är ju motbjudande för dem som befinner sig i det partiet att tala om detta. Men det gäller inte att stärka den enskildes rätt i den mening som det är fråga om i andra lagar, som reglerar den enskildes rätt på hyresmarknaden. Här gäller det att stärka kollektivets rätt, att ge den enskilde rätt att uppträda tillsammans med andra som har samma bekymmer som han. Det hade varit snyggare om man hade klarlagt detta.

Vad det är fråga om i dag är att vi skall frånga det som i 20 år har gällt för de allmännyttiga bostadsföretagen: att hyresgästerna respekteras som part, får

förhandla genom sina organisationer, får diskutera igenom och ha insyn i företagets verksamhet för att få ett gott underlag för ställningstaganden i fråga om sina faktiska hyres- eller bostadskostnader, för att kunna påverka områdenas utformning osv. Detta har alltså nu gällt i över 20 år för de allmännyttiga bostadsföretagen, och det har haft goda effekter. Det har varit ett helt försumbart antal situationer, där enskilda människor i bostadsföretagen har känt sig kränkta och behövt samhällets skydd mot organisationer och mot företag. Det tycker jag man skall notera i detta sammanhang.

Nu är det så att de som bor i enskilt ägda hus inte har denna rättighet. Det är alltså en lag för att skydda människor mot privata fastighetsägare, bl. a. medlemmar i folkpartiet naturligtvis, borgerligt sinnade människor som ser sitt fastighetsinnehav som något de skall livnära sig på. Det är inget ont i det i och för sig, men samhället har satt en regulator på dem för att kunna förhindra att de åstadkommer sociala skadeverkningar för dem som bor i deras fastigheter. Det är ett steg för att ytterligare stärka den enskildes rätt gentemot de privata fastighetsägarna och för att kunna tillvarata de intressen som de boende kan ha.

Men det är väldigt litet talat om det i denna proposition. Det hade varit önskvärt att man hade utvecklat just den biten i motivuttalandena. Nu ägnar man sig åt att skildra detta som om det vore någon helt annan verksamhet. Den enskilde hyresgästen skall i alla lägen ha något slags formell trygghet i alla avseenden. Små konkurrerande grupper skall det värnas om. Det är som om det vore något slags butik eller någon privat konsultbyrå som skulle konkurrera på marknaden, och människorna skulle få pröva vilken väg som skulle vara bäst för dem att vandra – dit eller dit. Det är ju inte det det är fråga om.

Den fackliga rörelsen, liksom hyresgäströrelsen, växte fram därför att enskilda människor, som hade det svårt, var svaga var och en för sig i relationer som de hade att bevaka sina intressen emot – arbetsgivare eller fastighetsägare. De kände att de inte hade någon stark ställning enskilt, men tillsammans, i ett kollektiv var de starkare. Ju större kollektivet var desto starkare var de.

Här har man intresse av att göra små grupperingar, inte för att stärka utan för att tillgodose liberala doktriner om konkurrensen på det här området, vilket ju är en helt befärd tanke. Det hade varit riktigare och sakligare att argumentera för att stärka den enskilde genom att tillsammans med andra kollektivt värna om gemensamma intressen, att utveckla just det som är den bärande filosofin i kollektivets kraft i organisationslivet.

En annan sida i det här förslaget som också är mycket betänkelig är att inte ett enda ord ägnas åt en fråga som är mycket besvärlig att lösa, nämligen hur man skall kunna bevara den solidariska hyrespolitiken. Samhället satsar miljarder och stiftar hårda lagar för att kunna eftersträva en solidarisk hyrespolitik, en solidarisk bostadspolitik och kunna utjämna kostnader mellan olika årgångar av fastigheter. Detta tillämpas i samförstånd med den hyresgäströrelse som i dag finns på marknaden. Hyresgäströrelsen har ett bostadspolitiskt ansvar, som tagit sig uttryck i att rörelsen ställer sig bakom

tanken på att utjämna kostnader mellan olika årgångar av fastigheter, vilket sker i de allmännyttiga företagen. Det enligt min mening mycket barnsliga intresset för de små grupperingarna, som man vill värna om – friheten för dem är viktigare än den egentliga friheten för de många – kan få till följd att det uppstår oerhört besvärliga spänningar i förhandlingsarbetet. Vi vet ju att de allmännyttiga företagen med stort hyresbestånd, spritt över ett större område, kan komma i det läget – och det får de självklart acceptera – att de får förhandla med en rad smågrupper ute i områdena. Det är klart att dessa gruppers förståelse för att de skall påta sig kostnader som andra områden har inte är stor. Det är inte så märkligt. Det fordras ju kraften hos en stark organisation för att övertyga människorna om att solidariteten tjänar vi alla på i det långa perspektivet. Men om vi skall tillvarata kortsiktiga intressen, skall vi inte tala om solidaritet.

Det här är alltså något som kommer att inge bekymmer. Inte ett ord sägs om det som är det grundläggande för hela vår bostadspolitik. Det här är ett problem inte minst för de allmännyttiga bostadsföretagen, vilkas erfarenheter på det här området nu skall spridas ut till alla andra företagare. Det är också svårt att hitta någon tankereda och klarhet i propositionen när den ger sig in på förhandlingsavgiften, som plötsligt föreslås bli redovisningsbar. Den avgiften kan fastighetsägaren överföra till en hyresgästorganisation, som skall förhandla för både egna och andras medlemmar. Statsrådet försöker här också blanda in begreppet hyresrabatter, men det rör ju en helt annan fråga, som – och det är inte statsrådet främmande för – de allmännyttiga bostadsföretagens organisation sagt definitivt nej till och som även riksdagen har sagt definitivt nej till. På den punkten är, såvitt jag begriper, alla i det här huset eniga. Att överföra förhandlingsersättning till en organisation går till likadant här som det gör på arbetsmarknaden. Där är det inte alls ovanligt att företagen bidrar till organisationernas arbetsinsatser. Man skall således plötsligt registrera detta just för att förödmjuka hyresgästorganisationerna! Det hade varit intressant att veta, om vi hade kunnat få de avgifter registrerade som fastighetsägarna tar ut ur hyran. Vad en fastighetsägare ger till exempelvis ett politiskt parti är han inte redovisningsskyldig för gentemot sin organisation, vilken det än månde vara. Det anses tydligen hyresgästerna inte ha något intresse av att få veta!

Nu har vi en hyreslag som säger att det i och för sig är ointressant vilka beståndsdelar en hyra består av. Det var detta system – den gamla hyreslagen med detaljredovisning – som vi avvecklade när vi införde den nya hyreslagen. Här får vi se de regleringstokiga folkpartisterna på nytt föra in ett regleringstänkande i den frigörelse från sådant tänkande som vi tidigare haft på hyresmarknaden. Plötsligt vill man detaljreglera en speciell kostnad – bara därför att den skall gå till hyresgästernas organisationer. Man tycker kanske att den då måste redovisas för att kalfatras i en del tidningar och bli föremål för den mest egendomliga debatt; det var naturligtvis den tanken som låg bakom förslaget.

Jag tycker det hade varit trevligare om man hade gjort som en så gott som enig riksdag tidigare sagt – att det är skäligt att fastighetsägarna bidrar till

förhandlingskostnaderna när en organisation skall förhandla för hyresgästerna, både för sina egna medlemmar och för dem som icke är medlemmar. Sedan åligger det parterna att själva se till att det fungerar, men det finns ju bestämmelser som reglerar övertramp på de områdena, även om det kan innebära en nog så påfrestande procedur i och för sig.

Jag skall inte säga mycket mer. Jag tycker dock att det hade varit till fördel för bostadsfrågan, om man på ett snyggt sätt hade överfört hyresrättskommitténs betänkande, med den anda, det innehåll och det ärende som det hade, i en proposition i stället för att bara ta ut lagtexten och klä den med helt främmande tankegångar och helt främmande värderingar, som ligger långt ifrån vad som varit avsikten med hyresrättskommitténs betänkande.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till de reservationer som är fogade till utskottets betänkande.

TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! När hyresrättsutredningen 1976 redovisade sitt betänkande med förslag till ny förhandlingslag rådde det rätt stor enighet om förslagen till lagstiftning. Stor vikt lades av bl. a. hyresgäströrelsen vid att man nu äntligen skulle få en lagstiftning som gjorde det möjligt att tvinga in ovilliga privata fastighetsägare i det frivilliga förhandlingssystem som hyresgäströrelsen så aktivt medverkat till uppbyggnaden av.

Nu föreliggande förslag till förhandlingslag kommer inte att påverka några grundläggande problem, förbättrar inte bruksvärdesystemet och kommer inte att kunna förhindra nya hyreshöjningar.

Många av föredragandens kommentarer till och motivuttalanden om lagförslaget i propositionen är suddiga och delvis motstridiga i sitt försök att framstå som en hjälp åt hyresgästerna och hyresgäströrelsen att sanera hyresmarknaden och stärka folkrörelsen.

Hyresgästerna betackar sig naturligtvis för sådan hjälp och omtanke från den borgerliga regeringen och klarar bättre de uppgifterna själva. Möjligheten till fortsatta hyreshöjningar och en fortsatt privatisering på bostadsmarknaden skiner igenom lagförslaget och kan inte döljas av att det finns vissa positiva inslag och förbättringar på hyresförhandlingsområdet.

I diskussionen om förslaget till hyresförhandlingslag har man pekat på både för- och nackdelar hos förslaget dels i förhållande till nu gällande ordning, dels i förhållande till hyresrättsutredningens förslag, som i stort sett ligger till grund för propositionen. Nästan alla som har deltagit i diskussionen har ansett hyresrättsutredningens förslag som godtagbart och innehållande förbättringar och preciseringar jämfört med vad som nu är gällande. Från vpk har vi emellertid kritiserat även hyresrättsutredningens förslag. Det gällde då exempelvis fastighetsägares rätt att slippa förhandlingsavtal vid byte av hyresgäst, möjligheten till retroaktiva hyreshöjningar, uppsägningstörlårandet, hyresgästernas uteblivna möjligheter att vidta stridsåtgärder, hyresvärdarnas möjligheter att välja företrädare för hyresgästerna och den omständigheten att förslagen som sådana på intet sätt befördrade något gemensamt agerande av hyresgästerna gentemot hyresvärderna.

Nr 155

Måndagen den
29 maj 1978

*Hyresförhandlings-
lag, m. m.*

Det nya förslaget har i viss mån tagit hänsyn till sådan kritik. Exempelvis följer hyran i det nya förslaget lägenheten och inte hyresgästen, möjligheterna att tvinga fastighetsägaren till förhandling har ökat och uppsägningsförfarandet har förenklats något. Att det nya förslaget i realiteten ställer större krav på att hyresgästförening har hyresgästernas förtroende betraktar vi inte som negativt, inte heller att hyresgästernas majoritet tillmätts större betydelse. I nu föreliggande förslag sägs att hyresnämnden *får* – inte *skall* – förordna om en förhandlingsordning skall upphöra och att *särskilda skäl* i så fall skall föreligga. Det noterar vi som positivt, då det gynnar den etablerade hyresgäströrelsen, som i stor utsträckning redan har tecknade förhandlingsordningar.

I propositionen saknas emellertid förslag som ger hyresgästerna möjlighet att vidta stridsåtgärder utan att kvarboenderätten riskeras. Den primära förhandlingsverksamheten gäller bara i fråga om hyreshöjningar, och tvärtemot propositionen menar vi att det hade funnits skäl att föreskriva att hyresvärden skulle ha primär förhandlingsskyldighet exempelvis då det gäller gemensamma anordningar.

Bland oklarheterna och svagheterna i förslaget kan vidare nämnas, att man inte har skrivit in någon rätt för hyresgästorganisation att granska privata fastighetsägares räkenskaper, lån, räntor, amorteringar och andra kostnader. Fortfarande kommer den s. k. editionsplikten att gälla bara för de allmännyttiga bostadsföretagen, vilket vi anser vara en brist i förslaget.

Då det gäller frågan om införande eller bibehållande av förhandlingsklausul i hyresavtalet bör hyresgästens personliga förhållanden inte tillmätas den betydelse de fått i lagförslagets 2 § med de konsekvenser denna formulering kan få. Vi menar därför att orden "hyresgästens personliga förhållanden" bör utgå ur lagtexten.

Utskottet har av någon underlig anledning vänt på hela frågeställningen och talar om "att förvägra hyresgästen rätten att från sin individuella synpunkt få skäligheten av ett visst hyresvillkor prövat av hyresnämnden anser inte utskottet tillrädligt". Det är nu inte fråga om att förvägra hyresgäst rätten till prövning utan fråga om huruvida man skall tillmäta personliga boendeförhållanden, som något kan avvika från kollektivets, sådan betydelse att hyresgästen därigenom skall kunna slippa att omfattas av en förhandlingsordning. Det är alltså inte fråga om att förvägra hyresgästen någon rätt, utan det handlar om vilken betydelse man skall tillmäta eventuella skillnader då det gäller bostädernas storlek, utformning osv. På den punkten menar vi att de personliga förhållandena inte skall tillmätas den betydelse som de fått i lagförslaget.

Den förhandlingersättning som skall kunna utgå måste ses som ett återförande av medel till hyresgästkollektivet. Det borde därför ha getts möjlighet i lagen att framtvinga ersättning via hyresnämnden. I förslaget kan bara skäligheten av ersättningen prövas inför nämnden, vilket kan vara ägnat att misskreditera hyresgästorganisationen och dess arbete inför hyresgästerna. För att förhindra att sådan ersättning påverkar bruksvärdet vid en hyresjämförelse har vi från vpk föreslagit i vår motion att en mindre

förändring skall ske i lagtextens 20 §, så att det klart framgår att sådan ersättning inte är hyra i vanlig mening.

Nu kan man naturligtvis ifrågasätta hela paragrafen som sådan och fråga sig varför *förhandlingsersättning* skall behöva regleras i lagen på sätt som föreslås. Om detta emellertid skall ske måste man enligt vår mening se till att inte införa bestämmelser som kan medverka till att ytterligare trissa upp hyrorna. Enligt gällande bruksvärdessystem kommer varje belopp, stort eller litet, som läggs på hyran eller kallas för hyra i de allmännyttiga bostadsföretagen att medverka till hyreshöjningar i de privata hyreshusen.

Möjligheterna till retroaktiva hyreshöjningar, som ges i propositionens lagförslag, 24 §, måste enligt vpk:s mening helt undanröjas genom en förändring av lagtexten. Hyresgäster skall inte behöva få sin ekonomi ytterligare försämrad av att fastighetsägare eller domstolar drar ut på tiden med förhandlingar och beslut.

Utskottet framhåller att det är angeläget att retroaktiva hyreshöjningar i största möjliga utsträckning undviks. Vi motionärer anser att det inte bara är angeläget utan nödvändigt att alla retroaktiva hyreshöjningar stoppas. Utskottet har också framhållit att propositionsförslaget inte innebär någon saklig ändring i förhållande till vad hyresrättsutredningen föreslog. Nej, just det – regeringsförslaget är lika dåligt i denna del, och vi kritiserar nu liksom tidigare denna brist i förslaget.

Förslaget om att part skall kunna ådömas skadestånd, om en majoritet i hyresnämnd eller bostadsdomstol anser att hyresförhandlingarna inte bedrivits tillräckligt skyndsamt, skall enligt vår mening bara omfatta hyresvärd. Lagtexten bör ändras i enlighet med detta.

Utskottet har i sina kommentarer sagt att en sanktionsbestämmelse av detta slag inte kan gälla bara den ena av två avtalsparter. Man säger vidare att det självfallet inte är meningen att skadestånd skall kunna ådömas i andra fall än där det är fråga om dröjsmål, som inte är av ringa betydelse och som kan läggas vederbörande till last som försummelse.

Just en bestämmelse av det slag det här handlar om borde enligt vår mening verkligen kunna gälla den ena parten, fastighetsägaren, då det är han som i huvudsak bestämmer takten i samband med förhandlingarna. Den enskilde hyresgästen har naturligtvis inget som helst intresse av långt utdragna förhandlingar och därmed följande hyresskuld. Lagen är ändå så generös mot fastighetsägaren bl. a. då det gäller hans möjligheter att stranda förhandlingar och vända sig till hyresnämnd för att söka genomdriva sina hyreskrav att markeringen om att endast fastighetsägaren skall kunna ådömas skadestånd är motiverad.

Förslaget till förhandlingslag som det nu föreligger är på gott och ont. Jag har försökt att ange på vilka punkter det framför allt finns brister som vi menar måste rättas till. Det är bra att vi nu äntligen får en förhandlingslag efter många års kamp från hyresgästernas sida för detta. I anslutning till hyresrättsutredningens och regeringens förslag har det diskuterats mycket bl. a. om hyresgästernas förhandlingsmonopol trots att något sådant aldrig har funnits. Hyresgäströrelsen har inte och vill inte ha något monopol, och

Nr 155

Måndagen den
29 maj 1978

Hyresförhandlingslag, m. m.

något sådant blir det nu inte heller.

Statsrådet Birgit Friggebo framhårdade och sade i sitt inlägg här att de som kritiserar lagförslaget i själva verket vill ha ett sådant monopol. Birgit Friggebo och andra får tala för sig. Från vänsterpartiet kommunisternas sida vill jag klart deklarera att vi inte är anhängare av något sådant monopol, en uppfattning som också klart har deklarerats från hyresgäströrelsens sida.

Erfarenheterna av lagens tillämpning kommer säkert att visa att olika förändringar, förbättringar för hyresgästerna, måste göras ganska snart, och förhoppningsvis kommer en riksdagsmajoritet för detta att finnas nästa år. Som ytterligare exempel på brister och svagheter i lagförslaget vill jag knyta an till vad jag förut sade om den primära förhandlingsskyldigheten. Det finns behov av att i lagen föreskriva primär förhandlingsskyldighet beträffande inte bara hyran utan exempelvis också då det gäller gemensamma anordningar i huset och boendemiljön.

Om en hyresgästorganisation försummar att påkalla förhandling i en sådan fråga – och om förhandlingsordningen inte föreskriver förhandlingsskyldighet – kan således värden göra försämringar av gemensamma anordningar utan att det blir möjligt att föra ut frågan till hyresgästerna förrän det kan vara för sent. Vi har från vpk påtalat detta i tidigare sammanhang och riksdagen har nyligen bifallit en vpk-motion om tilläggsdirektiv till hyresrättsutredningen om detta problem. Vi räknar således med att det kommer förslag till sådan förstärkning då det gäller hyresgästernas besittningsskydd, och bestämmanderätt då det gäller gemensamhetsanordningar och boendemiljön.

Herr talman! Stort utrymme har i diskussionen ägnats frågan om förslaget kan underlätta en splittring av den etablerade hyresgäströrelsen och därmed försvaga hyresgästernas ställning. Fastighetsägarna har enligt vår mening redan nu en alltför stark ställning gentemot hyresgästerna och det finns risk för att de ytterligare kommer att stärka den trots, eller tack vare, förhandlingslagen och dess innehåll. Den möjligheten kan emellertid komma på skam om hyresgäströrelsen och hyresgästerna på ett riktigt sätt går till offensiv, om hyresgästernas egen aktivitet tillvaratas och uppmuntras, i stället för att bekämpas. Hyresgästerna kommer säkerligen att ta avstånd från alla försök till nya organisationsbildningar vid sidan om hyresgästernas intresseorganisation om de får ge uttryck för sina meningar inom organisationen och utåt i aktivt bostadspolitiskt arbete utan hot om uteslutningar och trakasserier.

Det viktigaste syftet med hyreslagstiftningen skall enligt vänsterpartiet kommunisternas mening vara att ge dem som bor med hyresrätt en grundläggande trygghet. Det innebär bl. a. ett starkt besittningsskydd, bytesrätt, skydd mot oskäligen hyreshöjningar och ett avgörande inflytande över sitt eget boende. Vi kräver en socialt inriktad bostadspolitik där alla skall ha tillgång till en god bostad till rimliga kostnader. Bostaden skall vara en primär social rättighet.

Att bostaden är en social rättighet innebär bl. a. att den hyra ett hushåll betalar är sådan att alla får råd att bo i en tillräckligt stor bostad i en god

bostadsmiljö och att de arbetande människorna kan hyra en sådan bostad utan att behöva anlita bostadsbidrag. Bostadssociala utgångspunkter måste vara avgörande för hyrans nivå. Vidare innebär det att ingen skall kunna göra vinster på andras behov av att bo. Det betyder att vinst- och spekulationsintressen måste bort i alla led alltifrån marken till bostädernas förvaltning. I begreppet social rättighet ligger också en rättvis bedömning av bostäderna och att makt och inflytande över förvaltning och bostadsmiljö ligger hos dem som bor i bostäderna.

Vpk har i olika sammanhang påtalat brister i hyreslagstiftningen och hävdar att den måste förändras och förbättras så att hyresgästerna får mer att säga till om och fastighetsägarna mindre bestämmanderätt. Vi har också vänt oss mot bestämmelser i gällande lagstiftning som i praktiken betyder att hyressättningen på vad man kallar en balanserad hyresmarknad skall vara fri och kunna påverkas av marknadskrafterna.

Både de borgerliga partierna och socialdemokraterna har exempelvis medverkat till ett innehåll och en tolkning av lagstiftningen som förutsätter ständiga hyreshöjningar. Som allmän utgångspunkt har man varit överens om att de s. k. fria marknadskrafterna skall få verka också på bostadsmarknaden. Som allmänna förbehåll har man deklarerat att privata fastighetsägars intresse av att få en rimlig avkastning på sitt i fastigheten nedlagda kapital inte kan åsidosättas.

Det är mot bakgrund av den bostadspolitik vi får se de senare årens utveckling, då hyrorna stigit mer än någon gång tidigare sedan andra världskriget.

Det allvarigaste problemet – de orimliga hyreshöjningarna – berörs som jag tidigare sagt inte av det lagförslag vi nu behandlar. Och det saknas också fortfarande stridsmöjligheter motsvarande dem som finns på arbetsmarknaden. Den starka opinionen bland landets hyresgäster och lönarbetare mot hyreshöjningarna måste tas på allvar och komma till uttryck även i hyresgäströrelsens och fackföreningsrörelsens agerande, för hyresstopp och en ny bostadspolitik.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de vpk-motioner som behandlas i detta betänkande.

Statsrådet BIRGIT FRIGGEBÖ:

Herr talman! Det är riktigt att det har rått och råder mycket stor enighet om det förslag som hyresrättsutredningen kom med om att stärka hyresgästkollektivets ställning i förhållande till fastighetsägarna. Och därom råder inte heller nu några delade meningar.

När vi skrev lagförslaget tyckte jag att det inte fanns någon större anledning att återupprepa sig och sida för sida säga ungefär detsamma som utredningen sagt – det var självklarheter. Detta har också kommit till uttryck i lagförslaget, genom att det är hyresgästkollektivets ställning som stärks i förhållande till fastighetsägarna.

Vi har däremot på vissa punkter velat göra klarare preciseringar för att undvika oklarheter och förebygga tvister. Det är några sådana punkter som

kommit upp i den offentliga debatten och som också föranlett diskussion här.

I den socialdemokratiska reservation som fogats till utskottsbetänkandet i den här delen sägs att det hade varit angeläget att ytterligare stärka hyresgästkollektivets ställning på fastighetsägarnas bekostnad i stället för att ägna tid och resonemang åt hur man skall göra när det uppstår tvist om vilken organisation som skall företräda hyresgästerna. Men jag har letat och inte någonstans funnit hur socialdemokraterna menar att man ytterligare skulle stärka kollektivets ställning. Det finns inte ett enda konkret förslag. Det vore intressant att här få reda på vad man egentligen är ute efter.

Som jag sade i mitt inledningsanförande säger sig nästan alla i det här landet, företrädare för organisationer, i tidningsdebatt eller i övrigt, vara emot monopol för någon viss organisation. Det är alldeles riktigt, och jag har också sagt detta. Men det visade sig att när vi kom med ett förslag som de facto gör det möjligt att uppfylla detta mål fick vi mycket kritik på oss. Man talar om splittring, om gula fackföreningar och annat. Och Per Bergman står här i talarstolen och säger att detta är en befängd tanke och att det stora intresse vi ägnat åt den här problematiken skulle vara något slags barnsligt intresse. Jag menar det är grundläggande för vår demokrati hur vi ser till att människor kan välja sina egna företrädare. Och jag är stolt över att vara barnslig om Per Bergman vill kalla mig för det i detta sammanhang.

Per Bergman säger att det finns behov av en stark hyresgäströrelse. Jag kan instämma i att en stark hyresgäströrelse har stora och goda möjligheter att på ett bra sätt företräda hyresgästerna. Men denna styrka skall naturligtvis komma utifrån möjligheterna för folkrörelserna att övertyga människorna om att den ena eller andra organisationen är bäst. Det är människornas övertygelse som skall vara ursprunget, inte ett av staten indirekt givet monopol.

Per Bergman tar upp den solidariska hyrespolitiken. Det är riktigt att samhället har ett stort ansvar för att exempelvis kapitalkostnader utjämnas över tiden så att hyressplittring undviks. Och där har riksdagen alldeles nyligen på regeringens förslag tagit större ansvar genom att subventionsreglerna förändrats för det äldre och nyare beståndet. Jag tycker att hyresgäströrelsen och bostadsföretagen här har tagit ett stort ansvar. Men det ansvaret ruckas ju inte ett ögonblick genom dessa förslag.

När det gäller bruksvärdesreglerna, vilka kan användas också av allmännyttiga bostadsföretag vid prövning av hyror om man får flera olika organisationer att förhandla med, framläggs i propositionen inga förslag till förändringar, utan den gamla ordningen kvarstår. Visserligen ges möjligheter för grupper att företräda sig själva och därigenom påverka sitt boende på ett bättre sätt. Ifall de har intresse av att spara elström, vatten och annat i sitt boende kan de göra detta genom att kontakta hyresvärderna direkt. Då tycker jag att det inte ligger något fel i att de också får ut vinsterna av det sparandet.

Så till den punkt där vi är oense när det gäller de sakliga beslut som skall fattas, nämligen förhandlingsersättningen. Vi vet att det redan nu träffas

överenskommelser om sådana här förhandlingsersättningar. Per Bergman får ge vilken beskrivning han vill. De facto har sådana överenskommelser om förhandlingsersättningar använts så, att det indirekt varit fråga om medlemsrabatter. Bl. a. mot bakgrund av civilutskottets uttalande tidigare och även med tanke på det missnöje och den oro som de människor känner som inte är medlemmar av hyresgäströrelsen har jag funnit det angeläget att få denna sak reglerad, när vi nu skall fatta ett beslut om förhandlingsordning på hyresmarknaden.

Möjligheterna att få förhandlingsersättningens skälighet prövad gäller inte specifikt Hyresgästernas riksförbund utan gäller över huvud taget de organisationer som kommer att förhandla inom ramen för hyresförhandlingslagen. Per Bergman säger att parterna får se till att ersättningen blir skälig. Ja, den ena parten har naturligtvis målsättningen att ta ut så stor förhandlingsersättning som möjligt, nämligen den förhandlande organisationen, eftersom det alltid innebär en positiv sak för den organisationen. Det minskar behovet av högre medlemsavgifter.

När det gäller fastighetsägaren, som är den andra förhandlingsparten, ifrågasätter jag om han på ett objektivt och riktigt sätt kan företräda den part som inte är närvarande vid förhandlingen, nämligen de människor som inte är medlemmar i hyresgästorganisationen.

Andre vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

PER BERGMAN (s) kort genmäle:

Herr talman! Man brukar tala om att folktoparter är kluvna. Någon av deras tänkare lär ha sagt så. Men här finner man en folktopartist som är strimlad, för att använda vår terminologi, och som har en allsidig åsiktssammansättning i denna fråga. Nästan alla synpunkter finns representerade i det anförande som Birgit Friggebo har hållit i dag, i det som anförts i propositionen och i tidigare uttalanden.

Vi är överens om lagen, bortsett från detta med avgiften och den skönhetsfläck som utskottet enigt tog bort beträffande det processuella förfarandet och parts rätt att föra talan samt beträffande förhandlingsöverenskommelser. Det är ett egendomligt resonemang som förs i propositionen om att tillvarata den enskilde individens och fristående föreningars rätt mot organisationen. Fristående till vad? Jag förstår att en folktopartist kan tala på det sättet, men vi andra som har växt upp i arbetarrörelsen och de stora folkrörelser som har att tillvarata ekonomiska intressen ser på denna fråga med helt andra ögon. Därför har vi kanske inte möjlighet att möta varandra. Men hur skulle det se ut på arbetsmarknaden om man skulle stimulera till upprättande av konkurrerande fackföreningar, och arbetarna skulle välja den som för ögonblicket bäst kunde sköta jobbet för gubbarna på verkstaden – fortfarande är det mest gubbar på verkstaden, tyvärr.

Det är den synen på organisationsuppgiften jag anmärker på. Den innebär ingen styrka för den enskilde hyresgästen, som inte har något intresse av att få

Nr 155

Måndagen den
29 maj 1978

*Hyresförhandlings-
lag, m. m.*

till stånd en rad splittrande föreningar som inte kan samverka inbördes.

När det gäller den solidariska hyrespolitiken och denna lagstiftning så sade jag att där ligger ett faromoment som kan skapa ytterligare svårigheter. Om detta har det inte sagts ett enda ord i propositionen till vägledning för dem som skall handlägga och tillämpa lagstiftningen. Man måste se upp med de effekter som kan uppstå genom att det bildas en rad småföreningar exempelvis i ett allmännyttigt bostadsföretag, som hårdhänt kräver att få sina egna kostnader som grundläggande för hyran och inte det som företaget, hyresgäströrelsen och samhället varit eniga om, nämligen att det skall vara en utjämning av kostnaderna.

Detta med hyresrabatter är ju en helt annan fråga. Men nu blinkar lampan, så jag har inte en chans att utveckla frågan. Jag kan återkomma i nästa replik, om det blir någon.

TORE CLAESON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara notera att trots att jag tog upp en rad punkter där jag var mycket kritisk till innehållet i detta lagförslag och något försökte tala om varför, så förbigick statsrådet i sin replik detta nästan helt. Hon valde att uppehålla sig vid det som regeringen tydligen bestämt sig för att framställa som ett stort problem, nämligen frågan om förhandlingsmonopol och monopol för hyresgästförbundet, trots att det borde vara klart vid det här laget att det inte föreläggat och inte kommer att föreligga något sådant monopol, och att man inte heller vill ha något sådant monopol. Men Birgit Friggebo vill tydligen bita sig fast vid detta.

Jag förstår varför. Mot bakgrunden av den uppläggning som skett i diskussionen av dessa frågor betraktas det tydligen som politiskt matnyttigt från regeringens sida. Men jag tycker att man nu borde kunna avfärda detta.

När det gäller upphävande av förhandlingsordningen sägs ju i propositionen att en förutsättning för att förhandlingsordningen skall kunna upphävas är att det är utrett att en annan hyresorganisation avser att försöka etablera förhandlingsrätt.

Den formuleringen kan naturligtvis inrymma rätt mycket. Man kan tolka in en hel del i den. Man kan också tänka sig ett läge utan förhandlingsordning, där det tidigare har funnits en. Visserligen kan det vara utrett att en annan organisation avser att försöka, som man säger, etablera förhandlingsrätt; men vad händer om avsikten av olika skäl inte fullföljs eller förhindras?

Jag tycker det är en lucka i lagen att det inte finns strängare villkor för upphävande av förhandlingsordningen. Det skulle bättre stämma mot lagmotiven i övrigt. Jag undrar om statsrådet möjligen har någon kommentar till den punkten.

Statsrådet BIRGIT FRIGGEBÖ:

Herr talman! Per Bergman uppehåller sig fortfarande bara vid föredragandeavsnittet och säger att i sak är vi eniga när det gäller lagparagraferna. Ja, men menar verkligen Per Bergman att de förändringar som regeringen har

gjort i förhållande till utredningen skulle läggas fram utan någon som helst motivering? Här handlar det ju ytterst om människors inflytande, och om man skall ta till stora ord handlar det om demokrati. Det vet vi, att de frågorna är inte lätta att lösa, och därför krävs det ett visst utrymme för beskrivning när man vill göra de här förändringarna i förhållande till utredningen.

Tore Claeson har hållit ett långt anförande och där också tagit upp en del av de mer allmänpolitiska frågorna som vi ju haft en debatt om tidigare här i kammaren. Jag tänker därför inte gå in på de bitarna i någon speciell ordning.

Vidare vill Tore Claeson uppehålla sig vid fenomenet monopol eller inte monopol, och han säger att vi inte har haft monopol och att det heller inte är någon som sagt sig att vi skall ha det för framtiden. Ja, det är en riktig beskrivning att det inte finns någon som säger att vi skall ha monopol. Men vad man inte vill göra är ju att de facto följa upp det i lagstiftningen. Vi är nu här i kammaren överens när det gäller lagparagraferna. Per Bergman envisas emellertid hela tiden med att säga att det har resonerats för mycket i föredragandeavsnittet då det gäller att möjliggöra uppnåendet av det mål som alla säger sig vara överens om. Men det är ju så att utredningsförslaget innebar att när en organisation en gång hade skaffat sig en förhandlingsordning skulle man pröva de förhandlingsklausuler som är intagna i hyreskontrakten och som är kopplingen till förhandlingsordningen för den enskilda hyresgästen. Då visade det sig att det inte fanns angivet hur man skulle bete sig när en stor majoritet av hyresgästerna ville bli av med förhandlingsklausulerna. Det innebär de facto att vi har haft och fortsättningsvis skulle ha det på det sättet, att en organisation kunde fortsätta att förhandla för samtliga hyresgäster, trots att en majoritet av hyresgästerna inte ville vara med om detta.

PER BERGMAN (s) kort genmäle:

Herr talman! För att inte slarva bort detta med hyresrabatter vill jag bara säga att när det gäller hyresrabatterna – som jag känner dem och som jag utgår från att statsrådet också känner dem från sin tidigare verksamhet – är det så att hyresgäströrelsen krävt att på hyran få lägga ett belopp motsvarande avgiften till hyresgästorganisationen, lika för alla som bor i området. Detta belopp skall inlevereras till hyresgästföreningen för dem som är registrerade som medlemmar. I fråga om dem som inte är medlemmar får bostadsföretaget behålla beloppet minus förhandlingskostnaden – detta för att det inte på hyran skall märkas vem som är medlem.

Det är ytterst få sådana uppgörelser som företag har träffat ute i landet; det gäller både allmännyttiga företag och enskilt ägda hus. För de företag som gått med på uppgörelser av det här slaget råder ingen enhetlighet i styrelsernas partisammansättning, utan de är mycket udda företeelser.

Uppgörelserna har alltså motarbetats av alla som känner ansvar för verksamheten. Jag tycker att det vore i klarhetens intresse att behandla den saken som en fråga för sig och detta med att täcka förhandlingskostnaden som en helt annan fråga. En sjuk sak blir inte bättre om den motiveras med den sjuka ståndpunkten.

Måndagen den
29 maj 1978

*Hyresförhandlings-
lag, m. m.*

Så några ord om detta att vi, som jag säger, är eniga om lagen.

Lagförslaget som det utformats i propositionen är såvitt jag begriper – och jag har i min tur försökt skaffa mig kunskaper genom andra som har samma värderingar som jag i de här frågorna men som är lagklokare än jag – bara en förlängning av hyresrättskommitténs lagförslag. Det är inga nyheter, det är inga ändringar; det är samma sak. Men vad som inte är samma sak är all den text som finns i det man kallar för motivuttalandena – alla de synpunkter som finns framförda för att passa på folkpartistiska innemöten och som man excellerar i sida efter sida. Man säger att hyresgästerna skall välja sina egna företrädare, och det hävdade också statsrådet här. Visst skall de göra det i organisationerna, men inte skall vi väl ha en organisationsflora bara för den här – som man säger – underbara friheten på hyresmarknaden. Det skulle ju bli fallet om man tillät hurdana organisationsbildningar som helst. Jag är alldeles övertygad om att vi i dag inte skulle ha den levnadsstandard som vi har för de breda lagren om vi inte hade haft en enhetlig, stark fackföreningsrörelse på både arbetar- och tjänstemannasidan. Önskemål finns om att det skulle kunna finnas en sådan verksamhet också på hyresgästsidan. Man skall värna om det intresset och inte om det motsatta – att skapa splittring på hyresmarknaden.

TORE CLAESON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill i anknytning till den diskussion som vi tydligen inte, trots deklarerad enighet, kommer ifrån säga att jag tycker att hela den diskussionen, även i dag, har krånglats till litet grand i onödan.

Hyresgäströrelsen har, vare sig vi vill eller inte, faktiskt en sådan ställning att den är bostadsmarknadens motsvarighet till fackföreningsrörelsen på arbetsmarknaden. Följaktligen vill i varje fall jag se hyresgäströrelsens kamp för bl. a. ett sådant förhandlingsavtal som nu är på väg som ett komplement till den fackliga kampen, bortsett ifrån om man sedan menar att den skulle kunna föras betydligt mer effektivt eller på ett annat sätt. Vi vet att hyresgäströrelsen i likhet med fackföreningsrörelsen för en kamp för bättre levnadsvillkor. Det gäller då bostaden och den sociala och fysiska miljöns kvalitet och innehåll. Den kampen kommer naturligtvis att tillta och breddas som en naturlig följd av det arbete som pågår inom hela bostads- och planeringssektorn.

Jag vill deklarerera att det, oavsett om det har lämnats möjligheter öppna för andra organisationer att komma in när det gäller förhandlingar på hyresmarknaden, självfallet är hyresgäströrelsen som med stöd av lagstiftningen skall vara med och genomföra en förbättring av samhällsplaneringen, av bostadsmiljön och av förvaltningen. Om riksdagen skulle besluta att ge förhandlingsrätt om hyror och miljöfrågor på ännu lösare grunder än vad man nu har gjort och därigenom öppna möjligheterna för flera små "gula" hyresgästsammanlutningar, skulle det helt säkert bara bli för en mycket kort period. Hyresgästerna själva och hyresgäströrelsen som sådan kommer självfallet att se till att hyresgästerna företräds på ett sådant sätt att möjligheterna för andra sammanslutningar att komma in i det här sammanhanget nära nog är uteslutna.

Herr talman! Beträffande förhandlingsersättningen är det viktiga och det nya att det, eftersom den saken nu erkänns även i lagstiftningen, kommer att innebära en styrka för hyresgästorganisationerna när det gäller uttaget av förhandlingsersättning. Mot bakgrund av vad som bl. a. under de senaste dagarna har hänt ute i landet har jag styrkts i min uppfattning att vi har gjort rätt som i lagstiftningen har tagit med möjligheten att få storleken och skäligheten på förhandlingsersättningen prövad och – den viktigaste biten – att hyresgästerna skall upplysas om hur stor förhandlingsersättningen är.

Vi tvistar om huruvida man kan använda förhandlingsersättningen som en form av medlemsrabatt eller inte. Det är ju så att man kan ta ut en så stor förhandlingsersättning av alla hyresgäster, oberoende av om de är medlemmar eller inte, att det inte längre behöver vara nödvändigt att ta ut någon som helst medlemsavgift av dem som är medlemmar i hyresgästorganisationen – det är en möjlighet. Utnyttjar man den möjligheten – och fastighetsägaren går med på det – är det att bakvägen införa ett system med medlemsrabatter.

Som jag tidigare sade har utvecklingen på marknaden under den senaste tiden styrkt mig i uppfattningen att det är riktigt att ha den här prövningen, bl. a. därför att de oorganiserade hyresgästerna inte skall förledas till att tycka illa om hyresförhandlingar över huvud taget genom att de upplever väldiga orättvisor när man bakvägen tar ut sådana här medlemsrabatter.

Så till resonemanget om en enhetlig och stark rörelse. Jag har tidigare deklarerat, och jag kan göra det ännu en gång, att jag anser och tror att en stark rörelse har större och bättre möjligheter att företräda sina medlemmar.

Per Bergman gör en koppling till fackföreningsrörelsen. Ja, visst har den blivit oerhört stark – för att man lyckats övertyga människorna om att det är riktigt att ha stora och starka organisationer. Människor har anslutit sig till fackföreningsrörelsen, och det är grunden till styrkan.

Jag menar att det är en viktig grund för folkrörelserna att kunna övertyga människor om att styrkan kommer av att man frivilligt ansluter sig till olika folkrörelser.

KJELL MATTSSON (c):

Herr talman! Om angelägenheten att genomföra hyresförhandlingslagen tycks en överväldigande majoritet i den här kammaren vara ense. Det är möjligt att detta medför att de detaljer i lagförslaget, som vi inte är överens om, då förstoras upp i debatten litet mer än som är nödvändigt.

Det är svårt att undvika upprepningar i diskussionen, eftersom den redan har spänt över hela fältet. Jag skall därför korta av mitt anförande och gå direkt in på civilutskottets behandling av lagförslaget. Jag vill därvid konstatera att det vid vår behandling av propositionen i stort sett rätt enighet om huvudlinjerna i lagförslaget. Det är ett enigt utskott som tillstyrker vissa ändringsförslag som förts fram i motioner. Det gäller bl. a. det processuella förfarandet i ärenden, där olika konkurrerande hyresgästorganisationer uppträder vid sidan av varandra. Det gäller också vissa särbestämmelser för

de kooperativa bostadsföretagen.

Viktigt för framtiden är att notera att utskottet enhälligt ställt sig bakom ett motionsyrkande från socialdemokraterna, som innebär att frågan om hur man skall gå till väga ifall de kollektiva förhandlingarna strandar bör bli föremål för ytterligare utredning. I samband därmed föreslår också utskottet att riksdagen begär en utvärdering av bruksvärdessystemet. Syftet skall vara att justera bruksvärdesreglerna på de punkter där de kan behöva anpassas till den utveckling som ägt rum på hyresmarknaden sedan 1969, då bruksvärdessystemet infördes.

Herr talman! Så några ord om de reservationer som utskottets socialdemokratiska ledmöter har fogat till betänkandet. Det är egentligen två reservationer som behöver kommenteras.

I reservationen 1 krävs att riksdagen skall ge regeringen till känna att regeringen skall följa tillämpningen av den nya hyresförhandlingslagen och vidta de åtgärder som kan behövas för att förhindra att samhällets bostadspolitiska målsättningar motverkas. Som utskottets vice ordförande Per Bergman nyss framhöll befärrar reservanterna att hyresförhandlingslagen kan leda till att organisationsväsendet på hyresmarknaden splittras upp och att det i sin tur kan medföra risk för en hyressplittring, som inte är motiverad av skillnader i lägenheternas bruksvärde.

Från utskottsmajoritetens sida menar vi att det inte finns saklig grund för reservanternas farhågor. Reservanterna anser tydligen att det är riskfullt att låta hyresgästerna i ett hus själva bestämma dels om de vill ha kollektiva förhandlingar för det huset eller inte, dels vilken organisation som i så fall skall representera dem i förhandlingarna. Vi delar inte den bedömningen. En förutsättning för att det kollektiva förhandlingssystemet skall fungera utan störningar är enligt vår uppfattning att det omfattas av hyresgästernas förtroende och att hyresgästerna känner att de har möjlighet att påverka förhandlingsresultatet.

Att dessa boendedemokratiska krav skulle kunna få negativa konsekvenser för bruksvärdessystemet har vi svårt att förstå. Bruksvärdessystemet bygger ju på att hyresnivåerna för olika delar av bostadsbeståndet i första hand skall bestämmas genom fria förhandlingar.

Hyresförhandlingslagens främsta syfte kan ju sägas vara att underlätta för hyresgästerna att bedriva förhandlingarna på det sätt som de finner mest effektivt och ändamålsenligt. Hyresförhandlingslagen ligger alltså helt i linje med intentionerna bakom bruksvärdesreglerna.

Enligt vår uppfattning är det, herr talman, en självklarhet att det ingår i regeringens uppgifter att uppmärksamhet följa tillämpningen av en ny lag och att vidta sådana åtgärder som de praktiska erfarenheterna kan ge anledning till. Något skäl för riksdagen att nu göra en särskild markering föreligger enligt vår uppfattning inte. Därför yrkar jag avslag på reservationen 1.

Reservationen 2 går ut på att bestämmelserna om förhandlingsersättning skall utgå ur hyresförhandlingslagen. Utskottsmajoriteten har ansett att det är nödvändigt att lagen innehåller vissa grundläggande regler på denna punkt, vilket också betonats av flera remissinstanser. Bakgrunden till att det enligt

vår mening behövs sådana regler är de yrkanden om medlemsrabatter i olika former, som har utgjort ett omdiskuterat inslag i hyresförhandlingarna under senare år. I dag har det ju också förekommit en diskussion härom mellan statsrådet Friggebo och Per Bergman.

Jag tycker att det är onödigt att här i kammaren gå in på frågan om i vilken utsträckning sådana yrkanden har framförts vid förhandlingarna. Enligt min mening bör det räcka med att konstatera att det finns belägg för att sådana yrkanden förekommit och att de har gett upphov till irritation både bland hyresgäster och bland hyresvärdar. För att i framtiden förebygga misstankar som kan ge näring åt en sådan uppsplitande debatt, tillstyrker vi propositionen på denna punkt. Med det sagda vill jag, herr talman, yrka avslag på reservationen 2.

I vår behandling av propositionen har vi också haft att ta ställning till vissa yrkanden som förts fram i motioner från vänsterpartiet kommunisterna och arbetarpartiet kommunisterna. Utskottet har enhälligt avstyrkt samtliga dessa motioner, och jag nöjer mig med att i detta sammanhang hänvisa till de motiveringar för avslag som redovisats i betänkandet.

Med dessa ord, herr talman, vill jag på samtliga punkter yrka bifall till utskottets hemställan.

PER BERGMAN (s) kort genmäle:

Herr talman! Kjell Mattsson sade att vi socialdemokrater är rädda för att låta hyresgästerna själva bestämma vilka som skall förhandla för dem, men han vet mycket väl att vi inte vill vara förmyndare över hyresgästerna eller vill att några organisationer skall vara det.

Som jag försökte klargöra i mitt tidigare inlägg är den praktiska situationen den att allmännyttiga bostadsföretag har tillämpat det här systemet i 20 år och att de har goda erfarenheter. Nu skall erfarenheterna alltså överföras på den privata sektorn, där hyresgästen behöver samhällets stöd för att få den frihet som han har inom den allmänna sektorn. Då kan det finnas risk för att det som är de allmännyttiga företagens, samhällets och Hyresgästernas riksförbunds uppgift, att föra en solidarisk bostadspolitik, kan komma att ifrågasättas och äventyras. Vi säger inte att det kommer att gå illa, men det finns en risk. Och den risken är så stor och följderna skulle bli så skadliga att man bör ha uppmärksamheten särskilt riktad på problemet. Detta är en helt annan fråga än den det rör sig om då man talar om att socialdemokraterna inte vill att hyresgästerna själva skall bestämma vem som skall föra deras talan. Vi vill inte äventyra bostadspolitik. Det är nödvändigt att ha klart för sig att det här är ett område, där samhället går in med lag och med mycket pengar för att man skall få ett visst innehåll i det som det skall bli en frivillig förhandling om.

Det är skillnad på detta och på förhållandena på arbetsmarknaden, och det bör man beakta när man gör bedömningarna. Därför hoppas vi att regeringen följer dessa riktlinjer, men prestige är så stor att regeringen har svårt att gå med på vad den i och för sig tycker är riktigt. Skulle det om några år visa sig att det uppstår svårigheter, för det här tar sin tid, hoppas jag att det finns en

Nr 155

Måndagen den
29 maj 1978

*Hyresförhandlings-
lag, m. m.*

Måndagen den
29 maj 1978

*Hyresförhandlings-
lag, m. m.*

annan regering som har en bättre förmåga att handla när det gäller sådana här frågor.

TORE CLAESON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara notera att Kjell Mattsson inte hade någonting att säga med anledning av de vpk-motioner som har väckts, och inte heller hade han några kommentarer till den vpk-motion där speciellt hyresförhandlingslagen behandlats. Här har vi faktiskt lagt fram en rad förslag om ändringar som vi anser vara förbättringar. Kjell Mattsson hänvisade på denna punkt till utskottsbetänkandet, men i mitt inlägg försökte jag faktiskt med utgångspunkt i utskottsbetänkandet ställa vissa frågor.

Jag framhöll att vi ansåg att utskottets betänkande på flera punkter inte varit särskilt väl underbyggt. Det gällde exempelvis frågan om möjligheten att ta ut retroaktiv hyra, vilken betydelse man skall tillmätta hyresgästens personliga förhållanden osv. Mot bakgrunden av de motioner som behandlas i detta betänkande liksom mot bakgrund av de inlägg som har gjorts med utgångspunkt i utskottsbetänkandet tycker jag att det är litet nonchalant att inte göra några kommentarer till dessa frågor.

KJELL MATTSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Vi har all respekt för den omsorg som utskottets vice ordförande Per Bergman visar när det gäller att värna om en solidarisk bostadspolitik. Jag kan emellertid inte dela hans uppfattning att propositionen medför risk för att en sådan politik försvåras. Jag tycker att det skulle vara svagt, om vi redan vid det tillfälle då vi fattar beslut om att genomföra lagstiftningen skulle tro, att lagen kommer att skada det syfte den egentligen skall värna. Vi menar att det enda riktiga ståndpunktstagandet till det socialdemokratiska yrkandet är det som utskottet har givit uttryck för, nämligen att detta är en uppgift som regeringen har att fortlöpande arbeta med.

Vidare är Per Bergman tydligen orolig för att det skulle bli alltför lätt för grupper av hyresgäster, som är missnöjda med det sätt på vilket den etablerade hyresgäströrelsen tillvaratar deras intressen, att skaffa egna förhandlingsorgan. Själv tror jag inte alls att det blir särskilt vanligt eller att det över huvud taget kommer att inträffa. Jag tror att, liksom hittills, motsättningar av detta slag kommer att ge upphov till intern kritik inom de etablerade organisationerna, inte till att det bildas nya lokala hyresgästorganisationer vid sidan av Hyresgästernas riksförbund.

Man måste dock överlämna detta val till hyresgästerna själva, och redan hyresgästutredningen slog fast att lagstiftningen skall vara neutral till hyresgästernas val av intresseorganisationer. Utredningen framhöll också att om en hyresgästorganisation skulle begära förhandlingsrätt för en fastighet, där flertalet hyresgäster bestämt motsätter sig detta, bör någon sådan förhandlingsordning inte komma till stånd.

Till Tore Claeson vill jag säga att jag hänvisar till de motiveringar som vi anfört i utskottets betänkande, och de är rätt utförliga i vad gäller samtliga

motionsyrkanden. Jag skall dock ge några ytterligare kompletterande synpunkter på de berörda motionsyrkandena.

Vad först gäller frågan om förhandlingsklausul vidhåller jag vad utskottet anfört i sitt betänkande. Från principiell synpunkt kan man inte vägra en hyresgäst att få ett hyresvillkor prövat av hyresnämnden, även om villkoret är en förhandlingsklausul. Motionsförslaget innebär alltså en inskränkning av de rättigheter som hyresgästen har enligt gällande lag. De nuvarande reglerna ger emellertid hyresnämnden mycket liten vägledning för prövning av om en förhandlingsklausul skall anses skälig eller inte. Att det prövade hyresvillkoret kan vara en förhandlingsklausul berörs varken i lagtexten eller i förarbetena. Med hänsyn till detta finns det uppenbarligen ett behov av att i hyresförhandlingslagen ange efter vilka grunder som prövning skall ske. De reglerna har inte mött någon erinran från något håll i utskottet, och det är därför som jag yrkar bifall till utskottets hemställan i denna del.

Eftersom jag inte har mera tid till förfogande för denna replik, får jag eventuellt återkomma senare.

PER BERGMAN (s) kort genmäle:

Herr talman! Man måste se denna fråga i sitt historiska sammanhang. När hyresrättskommittén arbetade var dess uppgift att på den privata marknaden överföra det som gällde på den allmännyttiga marknaden. Det gällde där inte att pröva hur detta skulle verka på den senare marknaden utan endast ett överförande av erfarenheterna till den privata marknaden. Det var utgångspunkten för det förslag som kommittén lade fram och för det nu föreliggande propositionsförslaget.

Detta hade väl också kunnat fungera hyggligt – om också med vissa risker – om inte statsrådet hade utvecklat tankegången åt fel håll, om rättigheten för vissa små grupper att etablera sig på marknaden osv., utan att med ett ord nämna de risker som kan vara förenade med att äventyra bostadspolitikens målsättning. Hade detta funnits med, skulle frågan ha legat annorlunda till, men bristen på denna punkt gör att vi tycker att det är viktigt att man följer frågan.

TORÉ CLAESON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag tackar Kjell Mattsson för det besked som han gav nu. Men jag vill med anledning av det säga att i fråga om hyresgästens personliga förhållanden och i fråga om rätten att från individuella synpunkter få skäligheten av ett visst hyresvillkor prövad skulle ett genomförande av det förslag som vi har ställt faktiskt inte innebära någon inskränkning av hyresgästens rättigheter enligt den hyreslagstiftning i övrigt som vi har. Det återstår i så fall att visa. Jag har med utgångspunkt i mina ringa kunskaper sökt få klarhet i på vilket sätt det skulle kunna bli fråga om en inskränkning av hyresgästernas rättigheter, om vi i detta sammanhang när man behandlar ett kollektiv inte tar hänsyn till små avvikelser beträffande personliga boende-förhållanden som det kan bli fråga om.

Jag tror att detta är en punkt i lagstiftningen som man får skäl att fundera

Nr 155

**Måndagen den
29 maj 1978**

*Hyresförhandlings-
lag, m. m.*

över och säkerligen inom en rätt snar framtid förändra, därför att skulle ett större antal hyresgäster använda sig av den möjlighet som öppnas i den här bestämmelsen, skulle det kunna skapa mer eller mindre kaos i dessa sammanhang. Var och varannan hyresgäst som inte har en lägenhet som ser ut precis som de övrigas, skulle genom att gå till hyresnämnden ha möjlighet att komma ifrån de här förhandlingsbestämmelserna. Det är det som vi menar är olyckligt och oriktigt. Individuella skillnader i personliga boendeförhållanden skall naturligtvis få förekomma, och de förekommer, men det skall inte få föranleda att man därigenom har möjlighet att ställa sig vid sidan av kollektiva uppgörelser. Det är det vi har kritiserat.

KJELL MATTSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag konstaterar att vi vid behandlingen av detta lagförslag i stort sett är ense och att det bara är statsrådets och regeringens argumentering på vissa punkter för lagförslagets utformning plus förhandlingsersättningen som har vållat den här debatten. När Per Bergman nu på nytt har upprepat farhågorna, säger jag bara att vi på vår sida tror på den samlade hyresgäströrelsens styrka och att den får den styrkan genom att hyresgästerna som så många andra grupper i samhället finner det nödvändigt att samla sig för att kunna genomföra sina krav och få gehör för sina synpunkter. Den som får förtroendet att framföra dessa synpunkter måste naturligtvis göra det på ett sådant sätt att det framstår som självklart vilken organisation som skall företräda ens intressen.

Får jag sedan fortsätta med några ytterligare kommentarer, eftersom Tore Claeson begärde det. Jag har redan berört frågan om debitering av förhandlingsersättning, så den tycker jag inte att jag behöver gå in i ytterligare diskussion om.

Skadestandsreglerna har också behandlats. Det är väl ganska självklart att om en sådan bestämmelse om skadestånd skall finnas i lagstiftningen, skall det vara så att oavsett vilken part som har vållat fördröjning och därmed skadat förhandlingarna skall denne kunna bli ställd till ansvar för det.

Vänsterpartiet kommunisterna har kritiserat förslaget om att hyresnämnden i undantagsfall skulle kunna förordna om retroaktiv hyra. Även här är det så att propositionens förslag egentligen helt överensstämmer med hyresrättsutredningens förslag. Det är fråga om en undantagsbestämmelse, och den får tillämpas endast i speciellt angivna situationer. Därmed menar vi att det med propositionens skrivning inte finns någon risk för att hyresvärdarna skall kunna utverka retroaktiva hyreshöjningar genom att helt enkelt dra ut på hyresförhandlingarna. Det är alltså vårt motiv för att gå emot vpk:s motion i den punkten.

Sedan har vpk kravet på ett allmänt hyresstopp. Det yrkandet känner vi mycket väl igen i kammaren, men vi anser att det skulle vara en lagstiftningsåtgärd som skulle gå stick i stäv mot intentionerna bakom den nya hyresförhandlingslagen. Den grundläggande tanken är ju att en sund utveckling på hyresmarknaden bäst främjas av att hyran blir fastställd genom

fria förhandlingar mellan parterna och utan något ingripande från lagstiftarnas sida.

Detta gör, herr talman, att mitt slutgiltiga yrkande är avslag på motionsyrkanden och reservationer samt bifall till utskottets hemställan.

ROLF DAHLBERG (m):

Herr talman! Flera talare i debatten har framhållit att det i stort råder enighet om huvudlinjerna i lagförslaget. Det är egentligen bara arbetarpartiet kommunisterna som i en motion har yrkat direkt avslag på propositionen. Eftersom övriga partier och hyresmarknadens parter är överens om att det är önskvärt med ett sådant lagförslag, finns det väl ingen anledning att närmare gå in på tvåmannapartiet Hagel-Lövenborgs avslagsyrkande.

Jag skall däremot ta upp och i viss mån tillmötesgå Tore Claeson beträffande vpk-yrkandet om omedelbart hyresstopp. I motionen 1946 sägs bl. a. följande:

”Att bostaden är en social rättighet innebär bl. a. att den hyra ett hushåll betalar är sådan att alla får råd att bo i en tillräckligt stor bostad i en god bostadsmiljö och att de arbetande människorna kan hyra en sådan bostad utan att tvingas anlita bostadsbidrag. Bostadssociala utgångspunkter måste alltså vara avgörande för hyrans nivå.”

Systemet med bostadsbidrag har diskuterats flitigt på den senaste tiden i den allmänna debatten, inte minst mot bakgrund av de avslöjanden som har gjorts runt om i landet om bedrägerier med bostadsbidrag. Personer som inte var berättigade till bostadsbidrag har lyckats få ut sådana, och andra personer har fått alltför höga bostadsbidrag.

Men även det byråkratiska systemet runt bostadsbidragen har kritiserats. Ibland förs även den tanke som vpk har tagit med i det här citerade avsnittet ur motionen fram i debatten, där man säger att det är märkligt och att det måste vara något fel när en heltidsarbetande människa i vårt land – ett land som har ett ganska högt löneläge – inte får tillräckligt med pengar över för att själv kunna betala sina hyreskostnader utan måste få bostadsbidrag. Som bekant förekommer detta i dag ganska högt upp i inkomstlägena.

Det är alldeles riktigt att man måste göra den reflexionen, men det vore samtidigt fel att tro att man enbart med ett prisstopp på hyrorna skulle lösa det problemet. Har vi extremt höga hyror i vårt land med hänsyn till den standard som vi har på våra bostäder? Vid en jämförelse mellan Sverige och andra jämförbara länder kan man konstatera att det inte förhåller sig så. Hyran är egentligen ganska skälig. Orsaken till det är ju att staten eller kommunerna i viss utsträckning på olika sätt bidrar till att hålla hyreskostnaderna nere.

Det som är felet är ju att vi har ett så orimligt skattesystem, att även om vi har en hög bruttoinkomst – 60 000–70 000 kr. om året – blir nettoinkomsten så liten att den, framför allt för barnfamiljer, inte räcker för att klara alla utgifter, och av dem utgör som bekant hyran en väsentlig del. Jag är av den uppfattningen att vi behöver se över bostadsbidragssystemet av olika skäl, men det måste vi faktiskt göra i ett större sammanhang, när vi ger oss in på att försöka omdana hela vårt skattesystem. Bägge delarna är angelägna uppgifter.

Nr 155

Måndagen den
29 maj 1978

*Hyresförhandlings-
lag, m. m.*

Måndagen den
29 maj 1978

*Hyresförhandlings-
lag, m. m.*

Jag har velat anknyta de här synpunkterna till de rader i vpk:s motion som jag citerade.

Det har förts en ganska yvig debatt här om att lagförslaget skulle bana väg för en organisationsuppsplittring på hyresmarknaden. I propositionen gör man inte ens ett försök att reglera de här förhållandena för hyresgästerna. Propositionen är ju neutral på den här punkten. Hyresgästerna avgör själva om och hur de vill organisera sig för att bäst klara sina bostadsförhandlingar.

Efter att ha hört debatten kan jag inte underlåta att komma med en helt annan infallsvinkel när det gäller splittringsproblematiken. Just i år har vi kunnat läsa i tidningarna om hur grupper runt om i landet, som enligt uppgift hör hemma långt ute på den politiska vänsterkanten, agerar inom hyresgästorganisationen med uppenbara avsikter att försöka splittra och skapa kaos. I min hemstad Gävle har hyresgästföreningen ännu inte lyckats slutföra sitt årsmöte. Man har haft tre årsmöten hittills, och det fjärde har man kallat till. Rejäl tid är anslagen varje gång man träffas, i vissa fall hela dagen. Ändå har man alltså inte lyckats ena sig så att man har kunnat avsluta årsmötet; jag vet inte när det blir, men det bör rimligen ske åtminstone till halvårsskiftet.

Det här är exempel på vad som redan i dag händer ute i landet. Jag tolkar situationen på följande vis: Naturligtvis finns det ett missnöje med hyresgästorganisationens sätt att arbeta, och det är i och för sig ganska förklarligt. I en stor organisation med många medlemmar måste det finnas några som har en avvikande uppfattning och tycker att organisationen inte arbetar riktigt i vissa stycken. Men viktigare är den lärdom man kan dra av situationen, nämligen hur det går när man låter organisationer av den här arten politiseras. Det är ett väsentligt moment att observera för hyresgästerna nu, när vi med den här lagen ger dem möjlighet att så att säga välja den organisation de vill ha. Hyresgästerna bör alltså vara uppmärksamma på att de organisationer som bildas är politiskt neutrala.

Herr talman! Som flera tidigare talare kan även jag korta ned mitt anförande; mycket har redan sagts av statsrådet Birgit Friggebo och utskottets ordförande Kjell Mattsson. Jag slutar därför med att yrka bifall till civilutskottets hemställan i betänkande nr 32 på samtliga punkter.

TORE CLAESON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag förstår att det skulle passa Rolf Dahlberg, moderaterna och den borgerliga regeringen alldeles utomordentligt om hyresgäströrelsen blev vad Rolf Dahlberg kallar opolitisk. Det skulle naturligtvis vara idealet för den borgerliga regeringen och för de borgerliga, därför att med att vara opolitisk menar de ju i dagligt tal att man är anhängare av en borgerlig ideologi och alltså har en borgerlig uppfattning. Om man är anhängare av en annan ideologi och har en uppfattning som innebär att man vill förbättra förhållandena för de enskilda hyresgästerna på fastighetsägarnas, bankkapitalets, byggmaterialproducenternas och storbyggmästarnas bekostnad, då är man politisk – och det är givetvis inte särskilt bra i Rolf Dahlbergs ögon.

Jag kan försäkra Rolf Dahlberg att hyresgäströrelsen säkerligen även

fortsättningsvis kommer att göra politiska ställningstaganden i frågor som berör landets hyresgäster, oavsett om Rolf Dahlberg gillar det eller inte.

Såväl i mitt första inlägg som i mina tidigare repliker har jag sökt uppehålla mig vid hyresförhandlingslagen och den motion som vi har avgivit i anslutning till den propositionen. Lars Werner kommer att något kommentera våra motioner om hyresstopp, dvs. ändrade regler då det gäller bruksvärdering. Jag vill ändå i denna replik framhålla att vi visst är medvetna om att det finns behov av bostadsbidrag. Det behovet kommer att bli allt större ju längre de borgerliga får fortsätta med sin bostadspolitik och ständigt höja boendekostnaderna. Men problemet med de höga hyrorna löser vi inte genom att lappa på med ständigt nya bidrag. Andra åtgärder måste till.

När Rolf Dahlberg talar om bedrägerier i stor omfattning i samband med bostadsbidrag vill jag säga – och jag tror att jag har rätt – att det är i undantagsfall som det i det sammanhanget har begåtts medvetna bedrägerier. I de allra flesta fall sammanhänger felaktigheterna med den tokiga ordning som vi har, att man får ansöka om och grunda bostadsbidragets storlek på inkomster som ligger bakåt i tiden. Det är därför inte underligt att det blir fel. Vi skall också vara medvetna om att många bidragsberättigade får vänta på bostadsbidrag, därför att de tidigare år haft för höga inkomster. Att felaktiga inkomstuppgifter sedan hänger med någon tid är inte så underligt.

ROLF DAHLBERG (m) kort genmäle:

Herr talman! Först frågan om opolitiska hyresgästsorganisationer. Det är ju så, att hyresgästorganisationen i dag i sina stadgar sägs vara opolitisk. Huruvida den lever upp till det i verkligheten skall inte jag uttala mig om, men jag vet att det finns de som anser att det är tveksamt. Tore Claeson säger att det inte alls skulle passa med en opolitisk hyresgäströrelse. Det tycker jag är en märklig inställning, för om vi tar exemplet att Tore Claeson och jag plus tio eller tjugio andra hyresgäster bildade en hyresgästorganisation, så gjorde vi ju det för att tillvarata just våra intressen som hyresgäster och inte för att tillvarata politiska intressen, vilka naturligtvis kan vara vitt skilda bland hyresgästerna. Det tycker jag är ganska enkelt och logiskt, och Tore Claeson borde kunna gå med på att man skulle kunna tillvarata hyresgästernas och medlemmarnas intressen bäst om man lade upp organisationen på det sättet.

När det gäller bostadsbidragen pekade jag på den debatt som förts om att bedrägerier förekommit. Det rör sig om mycket stora pengar. Tore Claeson hävdar att det endast i undantagsfall varit fråga om medvetna bedrägerier. Det är möjligt. Men trots allt har det visat sig vid de kontroller som man hittills har gjort att det rört sig om mycket stora pengar – och de undersökningar som skall göras kommer troligen att visa om beloppens storlek beror på själva systemets uppbyggnad eller på att folk alltför lätt kunnat tillskansa sig bidrag som de inte skall ha. Tore Claeson och jag är väl överens om att de som inte är berättigade till bidrag inte skall ta dem från sådana som har verkligt behov av att få dem.

Nr 155

Måndagen den
29 maj 1978

*Hyresförhandlings-
lag, m. m.*

Måndagen den
29 maj 1978

*Hyresförhandlings-
lag, m. m.*

TORE CLAESON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall bara kort säga att jag faktiskt trodde att Rolf Dahlberg visste att det är skillnad mellan att vara politiskt neutral och att vara partipolitiskt fristående. Hyresgäströrelsen har i sina stadgar sagt att man är partipolitiskt fristående.

Självfallet kan inte hyresgäströrelsen avstå från att agera politiskt och slåss politiskt för att förbättra förhållandena för hyresgästerna på olika områden. Självfallet kan hyresgäströrelsen aldrig avstå från att bekämpa olika vinst- och spekulationsintressen på bostadsmarknaden och i det sammanhanget lita till de krafter som vill ta itu med den vinst- och spekulationsverksamhet som finns. Då måste man bedriva politik – och det är bostadspolitik man bedriver! Däremot har hyresgäströrelsen inskrivet i sina stadgar att den är partipolitiskt fristående och är det också i sitt handlande – då det gäller medlemskap, rätt till tillträde till möten, rätt att bli vald till uppdrag och vad man nu vill – och det är en annan sak, Rolf Dahlberg.

LARS WERNER (vpk):

Herr talman! Kännetecknande för den nuvarande situationen på bostads- och hyresmarknaden är att samtidigt som bostadsbyggandet kraftigt minskar, ökar arbetslösheten bland byggnadsarbetarna, hyrorna stiger rekordartat, den öppna bostadsbristen har kommit tillbaka, bostadssaneringens omfattning har minskat och nästan avstannat.

Detta är i korta drag resultatet av en bostads- och hyrespolitik där de s. k. marknadskrafterna huvudsakligen fått verka fritt, vilket blivit detsamma som att det privata kapitalet och vinstintressena inom material-, kredit-, fastighets- och byggnadsbranscherna har fått ökat svängum.

Vi har i dag ett rekordlåg bostadsbyggande, där den totala igångsättningen minskat med ca 40 % och där igångsättningen av flerfamiljshus har minskat med omkring 80 % jämfört med början av 1970-talet.

Detta är siffror som tillsammans med annat visar att hela bostads- och hyresmarknaden blivit helt snedvriden och privatiserad och att de fria marknadskrafterna getts ett allt större utrymme – inte minst demonstrerat genom den vilt växande spekulationsmarknaden inom småhusbyggandet. Samtidigt som den öppna bostadsbristen kommit tillbaka är bostadsmiljöerna i många flerfamiljshus fortfarande undermåliga, de ekonomiska orättvisorna i form av skuldränteavdrag för vissa kategorier kvarstår och tilltar. Ovanpå allt detta har vi sedan en hyresutveckling med hyreshöjningar som saknar motsvarighet sedan andra världskriget.

De som drabbas hårdast av den här asociala bostads- och hyrespolitiken är självfallet de grupper som har minst bärkraft – låg- och mellaninkomstagare, barnfamiljer och pensionärer. Många av dessa människor ser nu ingen möjlighet att klara ytterligare höjningar helt enkelt därför att pengarna inte räcker till. Denna utveckling kan man i längden inte klara enbart med bostadsbidrag, allra minst som dessa inte följer med hyres- och inkomstgränserna.

Den nuvarande regeringens kraftlösa och initiativfattiga politik på detta

område förstärker alla de negativa tendenser som jag räknat upp. Som allmän utgångspunkt för regeringens politik gäller att marknadskrafterna skall få verka fritt och att privata fastighetsägares intresse att få en rimlig avkastning på sitt i fastigheten nedlagda kapital inte kan åsidosättas – det var ju så det hette när den nya hyreslagen antogs. Om denna var f. ö. både den dåvarande socialdemokratiska regeringen och de tre borgerliga partierna överens.

Bruksvärderingsreglerna, som de nu är utformade, utgör inget bra skydd för hyresgästerna mot omotiverade och oskäligen hyreshöjningar därför att dessa regler förutsätter ständiga hyreshöjningar och att hyresnivån skruvas upp på ett sätt som inte kan godtas av hyresgästerna.

Den nuvarande lagtexten är utformad så att hyreshöjningar kan ske med hänvisning till de högsta hyrorna i jämförelsematerialet. De kan också överskridas bara de inte är "påtagligt" högre. Vårt parti har hela tiden, ända sedan övriga partier drev igenom den s. k. hyreshöjningsparagrafen, 48 § i hyreslagen, gått emot denna. Vi yrkar att en ändring av denna paragraf genomförs som innebär att vid prövning och bestämmande av hyra, den hyra som prövas inte får vara högre än hyran för jämförbara lägenheter.

Detta förslag avvisar utskottet på ett par rader med orden: "Enligt utskottets mening skulle ett genomförande av motionärernas förslag leda till att hyrorna låstes på nuvarande nivåer." Utskottets talesman, Kjell Mattsson, tycker att det är att rätt utförligt besvara samtliga motioner. Men å andra sidan: Tydligare än så kan det kanske inte sägas. Den nuvarande bostads- och hyrespolitiken utgår nämligen ifrån att hyrorna automatiskt skall höjas. Det är enligt försvararna av denna politik något slags naturlag att hyrorna alltid måste höjas.

Det är det naturligtvis inte. Hyrorna höjs därför att vi har en majoritet i riksdagen som förordar en sådan bostads- och hyrespolitik som förutsätter att de skall höjas. Vi kommunister förordar en helt annan politik. Vår utgångspunkt är att en god bostad till rimlig hyra skall vara en social rättighet för alla människor. Det innebär en bostads- och hyresmarknad fri från vinst- och spekulationsintressen.

I dag ställer allt flera det politiska kravet att hyrorna måste sänkas. Men för att komma dit måste man först se till att stoppa hyreshöjningarna, dvs. införa hyresstopp. Vårt parti har länge drivit detta krav, och på senare tid har opinionen för detta ökat kraftigt. Opinionen för hyresstopp har ökat just därför att de väldiga hyreshöjningarna blir alltmer orimliga att bära för många hyresgäster.

Utskottet och regeringen avvisar naturligtvis också detta krav, därför att det strider mot deras filosofi att bostaden skall vara en handelsvara precis som alla andra och betalas därefter. Enligt utskottets mening skulle ett beslut om hyresstopp strida mot principen "att en sund utveckling på hyresmarknaden bäst främjas av att hyran och andra hyresvillkor fastställs genom förhandlingar och avtal utan ingripanden av lagstiftare och myndigheter".

Jag vill ställa frågan till representanterna för utskottet och regeringen: Anser ni att vi har en sund utveckling på bostads- och hyresmarknaden i. n.? Eller vilka konkreta åtgärder föreslår regeringen och utskottsmajoriteten för

Nr 155

Måndagen den
29 maj 1978

*Hyresförhandlings-
lag, m. m.*

att komma till rätta med problemen?

Naturligtvis är det nödvändigt med omfattande samhälleliga ingripanden och åtaganden. Något annat är inte möjligt om bostaden skall göras till en social rättighet. Det är i dag inte självkostnaderna som i sista hand bestämmer hyrorna. Det skulle inte hyresgästerna orka med. I själva verket har vi ett slags förhandlingsfastställd maximihyra, dvs. en hyra som motsvarar det högsta man antar hyresgästerna klarar utan att helt revoltera mot systemet. Självkostnad är f. ö. ett politiskt bestämt grepp. Självkostnaden beror ju bl. a. på politiskt bestämda förhållanden som låneregler och räntesatser. Vpk menar att om vi skall garantera en acceptabel hyresnivå så måste vi i långa stycken göra om bostadspolitik och rensa ut marknads- och spekulationsmomenten. Därför vill vi ha ett politiskt beslut om hyresstopp för en bestämd tid.

Under denna tid skall det vidtas åtgärder som för framtiden ger garantier för att bostaden verkligen blir en social rättighet.

Hyresstoppet kan givetvis inte ses isolerat. Det är ett kampkrav och en del i en bostadspolitik som innebär att vi bygger mer flerfamiljshus, att vi avskaffar fastighets- och markspekulation, att vi avskaffar monopolen beträffande byggmaterial etc. Vi måste få ner priserna på byggmaterial, vi måste sänka bostadslåneräntan för de allmännyttiga företagen, vi måste få ränte- och amorteringsfria lån, bättre bostadsbidrag, rättvisare fördelning av boendekostnader. Vi har sedan länge föreslagit att man skall rationalisera finansieringen med en statlig bostadsbank som förmedlar lån till låg och fast ränta. Den låga och fasta räntan spelar f. ö. en mycket stor roll. I det system vi nu har finns det, som tidigare sagts, inbyggt årliga höjningar genom minskade räntesubventioner. Med fast ränta undviker vi detta.

Vad det handlar om är en bostadspolitisk helhetssyn med ingrepp på kapitalets och vinsternas bekostnad, med samhällsinsatser och ingripanden då det gäller kapital, mark, byggmaterial, byggande, ägande och förvaltning av flerfamiljshus. I en sådan politik ingår kravet på hyresstopp som ett första nödvändigt steg.

Kjell Mattsson säger att han utförligt besvarat motionerna. Han nöjer sig med att, som han säger, hänvisa till utskottets motivering. Men argumentationen blir verkligen inte tyngre av att man läser upp de tre raderna en gång till. Utskottet slösar verkligen inte med argumentationen vare sig i betänkandet eller i Mattssons anförande här i kammaren. Jag vet inte om det skall uppfattas som en nonchalans eller som ett uttryck för regeringens och utskottsmajoritetens initiativlöshet och tomhänthet i de här frågorna.

Kjell Mattsson fick visserligen hjälp av Rolf Dahlberg, som spädde på med en rad till, att det är fel med hyresstopp därför att hyrorna egentligen är ganska skäliga, som han sade. Då vill jag fråga moderaterna: Vilka konkreta åtgärder föreslår ni för att få till stånd en annan hyresutveckling?

Rolf Dahlberg tog upp bostadsbidragssystemet och sade att det måste ses över därför att det finns en del som på ett oskäligt sätt fått bostadsbidrag. Jag skulle vilja be Dahlberg utveckla det litet ytterligare. Det kunde ju bli intressant, men det kanske inte hjälper för regeringens bostadspolitik. I

förlängningen av Dahlbergs resonemang ligger nämligen, tycker jag, hela den syn som moderaterna – som främsta företrädare för spekulations- och vinstintressena på den här marknaden – alltid gett uttryck för. Och där skiljer sig naturligtvis framför allt vi och moderaterna, därför att vi betraktar rätten till en god bostad som en social rättighet och inte som något som skall avgöras av plånbokens tjocklek.

Till utskottet och regeringen skulle jag vilja ställa frågan: Vilket perspektiv har ni när det gäller hyres- och bostadsmarknaden? Vilka konkreta åtgärder tänker ni vidta för att få stopp på den nuvarande negativa utvecklingen, som är så förödande för hundratusentals hyresgäster här i landet?

KJELL MATTSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! När man lyssnar på Lars Werner kan man nästan tro att han har fått fatt på fel anförande. Han talade i huvudsak om bostadspolitiken, och den hade vi ju en debatt om för någon vecka sedan. I dag diskuterar vi införande av en hyresförhandlingslag. Då är det ganska onödigt att uppta tid med att diskutera hyresstopp, för att ta ett av yrkandena i samband med hyresförhandlingslagen. Jag måste ställa frågan: Hur kan man få ihop ett yrkande om hyresstopp samtidigt som vi inför en lag om på vilket sätt organisationerna på hyresmarknaden skall förhandla med varandra om den hyra som skall utgå?

I mina inlägg och även i de repliker som förevar mellan Tore Claesson och statsrådet Friggebo behandlades förhandlingsklausulen, debitering av förhandlingsersättning, yrkandet om skadestånd endast för fastighetsägarna och frågan om retroaktiv hyra. Jag tror att nästan samtliga vpk:s yrkanden på något sätt blev föremål för kommentarer.

ROLF DAHLBERG (m) kort genmäle:

Herr talman! Lars Werner frågade mig vilka åtgärder vi skulle vilja föreslå för att komma till rätta med de höga hyrorna. Jag sade i mitt anförande att man inte löser detta problem genom att införa ett totalt hyresstopp. Det skulle naturligtvis få till följd att bostadsföretagen, i första hand de allmännyttiga, ganska snabbt skulle gå i konkurs, eftersom de ju tar ut de kostnader de har och, som Lars Werner vet, inte drivs med något vinstintresse. Hyran motsvarar den totala kostnaden. Det system med bostadsbidrag som finns i dag har diskuterats i den allmänna debatten från olika utgångspunkter. Jag hävdade – och där höll jag med vpk-motionen – att det är fel någonstans när en person med heltidsarbete på sin lön inte klarar att betala hyran. Det var kontentan i den mening som jag läste upp ur vpk-motionen.

Jag pekade också på att orsaken är det orimliga skattesystem som vi har. Även om man har en mycket hög bruttointkomst, räcker det som blir över när skatten är betald inte till för att t. ex. täcka hyreskostnaden.

Detta är mitt svar på de av Lars Werners frågor som rörde mig.

Nr 155

**Måndagen den
29 maj 1978**

*Hyresförhandlings-
lag, m. m.*

Måndagen den
29 maj 1978

*Hyresförhandlings-
lag, m. m.*

LARS WERNER (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Till Kjell Mattsson vill jag säga att det inte är vi från vpk som har begärt att frågan om hyresstopp skall behandlas i samband med detta betänkande. Kjell Mattsson har möjligen större inflytande på utskottets arbete än vi från vpk har. Men sedan tror jag att Kjell Mattsson inte alls är intresserad av att diskutera frågan om hyresstopp. Det visar skrivningen i betänkandet och hans anförande här i dag. Vi menar att frågan om hyresstopp är en del av bostadspolitiken. Däremot kan hyresstopp inte ses isolerat ifrån den politiken i övrigt. Vi har föreslagit ett beslut om hyresstopp för en bestämd tid för att man under den tiden skall kunna genomföra åtgärder som skall kunna garantera att bostaden blir en social rättighet, som jag sade i mitt förra anförande.

Vi har räknat upp en hel rad åtgärder som vi menar skall ingå i en sådan bostadspolitik. Jag skall inte räkna upp dem på nytt. Men man måste gå till grunden med orsakerna till de verkningar vi har i dag av en bostadspolitik som förts under många år, och där de sociala inslagen blir allt färre.

När jag ställer frågan till Rolf Dahlberg om vad han och moderaterna och regeringen föreslår för att komma till rätta med dessa frågor, så säger han att bostadsbidragen måste ses över – det är för många som skojar till sig bostadsbidrag. Men menar verkligen Rolf Dahlberg att detta är genomgående för alla dem som i dag tvingas ha bostadsbidrag för att klara upp de höga hyrorna? Är detta utmärkande för systemet med bostadsbidrag?

Sedan kommer han dragande med skattesystemet. Men skattesystemet är ju alldeles utmärkt för dem som Rolf Dahlberg företräder, speciellt när det gäller skuldränteavdraget, där de som har höga inkomster kan tillgodogöra sig höga skuldränteavdrag och konservera orättvisorna i boendet. Jag har aldrig hört moderaterna eller Rolf Dahlberg attackera det systemet.

AXEL ANDERSSON (s):

Herr talman! Trots att Per Bergman mycket utförligt motiverat och redogjort för den socialdemokratiska synen på detta lagförslag, må det tillåtas mig att i slutändan av debatten anförå några ytterligare hyresreflexioner på vad förslaget innehåller.

I debatten har redogjorts för att detta förslag föregåtts av en parlamentarisk utredning, vars enhälliga betänkande lades fram i slutet av år 1976. Förslaget innebar bl. a. att hyresvärd skulle kunna tvingas till förhandlingsordning omfattande alla lägenheter i ett hus och medföra primär förhandlingsskyldighet åtminstone i fråga om hyreshöjningar.

Betänkandet mottogs positivt av flertalet remissinstanser, bl. a. av de stora löntagarorganisationerna LO och TCO. Det är därför nedslående att tvingas konstatera att regeringsförslaget i några viktiga delar överger utredningsförslagens principer.

Hyresgästernas situation kommer att försämrås om riksdagen bifaller regeringsförslaget som det ligger. Låt mig, herr talman, belysa detta genom att kort kommentera några delar av lagförslaget.

I 20 § talas om den ersättning som skall utgå till hyresgästorganisation för

dess förhandlingsarbete. Detta har utförligt diskuterats i dag, och statsrådet Friggebo har motiverat sina skrivningar på denna punkt. Men vad som inte berörts så mycket är de överenskommelser som i dag finns. De är inräknade i de kostnadskalkyler som utgör underlag för överenskommelse om hyran, liksom hyresvärdarnas motsvarande kostnader. Det är den biten som jag inte hört så mycket talas om i dag.

Föreliggande lagförslag reglerar bara den ena förhandlingspartens ersättning för förhandlingsarbetet – hyresgästernas. Här föreskrivs att kostnaderna inte får överstiga vad som kan anses skäligt. Skäligheten prövas av hyresnämnden. Parter i tvist om förhandlingsersättning är enligt förslaget då hyresvärderna och de enskilda hyresgästerna, *inte* den organisation som skall ha ersättningen. Hyresgästernas organisation får endast yttranderätt.

Detta innebär alltså att bara den ena av hyresmarknadens parter skall hävda ersättningens skälighet, och det är hyresvärdarna. Det tycker jag inte är riktigt.

Inte med ett ord nämns fastighetsägarnas kostnader och skäligheten av dem. Dessa kostnader skall alltså utan vidare godtas, medan de belopp som tillfaller hyresgästernas organisation skall redovisas särskilt. Så får t. ex. avgiften till fastighetsägarnas organisation i princip vara hur stor som helst, utan att motparten kan göra ett dugg åt detta.

I valrörelsen – för att återgå till 1976 – sades inte minst från folkpartiets håll att byråkratin skulle avskaffas. I det här förslaget finner jag betydande inslag av en ökad byråkrati. Låt mig ta upp vad som sägs i lagtextens 22 §, där man anger en ny princip vid prövning av förhandlingsöverenskommelse.

Till skillnad från vad som nu gäller skall hyresvärderna inte få begära mer än den överenskomna hyran, även om denna ligger långt under vad som skulle medges vid en strikt tillämpning av hyreslagens bruksvärdesregler. Avsikten är att en förhandlingsöverenskommelse alltid skall anses som maximum och ändringar därför bara får ske till hyresgästens förmån. Det låter ju tryggt och bra, om man är hyresgäst. Men konsekvensen av detta blir att oorganiserade hyresgäster utan någon som helst risk kan föra talan mot överenskommelsen. Detta kan i sin tur medföra en mängd onödiga ärenden – onödiga i den meningen att de gång på gång kommer att behandlas i hyresnämnderna och hyresnämnderna tvingas konstatera att hyran inte är oskälig.

Herr talman! Föreliggande lagförslag ägnar mycket stort intresse åt enskilda hyresgästers möjligheter att kunna stå utanför hyresgästkollektivet. Det har sagts förut i dag från den här talarstolen att sammanhållning ger styrka, och man tycker att en stark hyresgästorganisation också borde ligga i den borgerliga regeringens intresse.

Naturligtvis ligger det i regeringens intresse att utifrån sina politiska värderingar styra samhällsutvecklingen och även sätta sin prägel på bostadsmarknaden och hyresmarknaden. Vi har ju fått uppleva den nya regeringens politik på andra områden: ekonomi, skatter, näringspolitik. Där har vi funnit att mottot oftast varit att förstärka den starkares ställning på de svagares bekostnad. Jag måste konstatera att med det nu föreliggande förslaget kommer man att överföra bitar av den målsättningen också på hyresmarknaden.

Nr 155

Måndagen den
29 maj 1978

*Hyresförhandlings-
lag, m. m.*

Hyresgästernas organisation försvagas på viktiga områden, om lagförslaget vinner kammarens gillande. Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till de socialdemokratiska reservationer som fogats till civilutskottets betänkande nr 32.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

ALF LÖVENBORG (apk):

Herr talman! Rolf Dahlbergs skäl till att han inte ville gå in på våra motionsyrkanden är ungefär lika snillrika som hans konstaterande att det i vårt land råder skäliga hyror. Varför finns då en sådan opinion, en sådan massrörelse mot det som med rätta betraktas som oskäliga hyror?

När det gäller förslaget till ny förhandlingslag har vi från vårt partis sida mycket klart och otvetydigt tagit ställning utan några luddiga omskrivningar. För oss är det en lika stor självklarhet att hyresgäströrelsen skall företräda hyresgästerna vid hyresförhandlingar som att den fackliga rörelsen skall företräda löntagarna vid avtalsförhandlingar. Vi har därför klart gått emot förslaget till ny hyresförhandlingslag. Det finns ju i hyresgästleden en växande irritation och en förbittring över de våldsamma hyreshöjningarna. Ansvaret faller i första hand på den av regeringen förda ekonomiska politiken, som leder till att spekulationsintressen får göra sig allt bredare på fastighets- och hyresmarknaden.

Det är också känt att många hyresgäster tycker att den etablerade hyresgäströrelsen inte med tillräcklig kraft har försvarat hyresgästernas intressen och gått till attacker. Sådana yttringar bottnar för det mesta i en vilja att stärka hyresgäströrelsen. Det är detta missnöje som den borgerliga regeringen nu uppenbarligen försöker utnyttja i syfte att luckra upp hyresgästfronten. För arbetarpartiet kommunisterna framstår det emellertid som mycket viktigt med en stark hyresgäströrelse som en förutsättning för att hyresgästernas intressen skall kunna främjas. Regeringens förslag friar på ett mycket oblygt sätt till de organiserade hyresgästerna och till de privata fastighetsägarna och riktar sig därmed i verkligheten mot den organiserade hyresgäströrelsen. Det står för mig helt klart.

Det som vi i dag har diskuterat är ett av de stora problemen. Vid sidan av de starka prisstegringarna på livsmedel och andra förnödenheter har vi det senaste året kunnat notera rekordartade hyreshöjningar. Det är resultatet av byggämnesmonopolen, den höga räntenivån och spekulationen i mark och bostäder. Bostaden har blivit en handelsvara. Och nya stora hyreshöjningar kan man med all säkerhet förvänta, om det inte vidtas åtgärder av mycket bestämt slag från statsmakternas sida.

Till bilden hör nu också den minskade bostadsproduktionen, den tilltagande bostadsbristen och de ökade insatserna för bostadsrättslägenheter osv.

Vi har också tagit upp frågan om bruksvärderingen, som jag skall ägna någon minut av den begränsade tiden. Det har visat sig att den inte är något

instrument för lägre hyror. De kommunala och allmännyttiga bostadsföretagen har i stort sett tvingats existera på de privata fastighetsägarnas och det privata bankkapitalets villkor. I kraft av sitt sociala ansvar tvingas de allmännyttiga bostadsföretagen ofta att ta på sig kostnader som de privata värdarna kunnat slingra sig undan. I sådana fall har ju bruksvärderingen snarast visat sig få hyreshöjande effekter, eftersom privatvärdarna kan kräva hyreshöjningar enbart med hänvisning till att de kommunala bostadsföretagarna tvingas ta ut högre hyror.

Faktum är att hela systemet när det gäller vår bostadspolitik håller på att klappa ihop. Nu får de arbetande lägga om kostvanor och utgifter. Smöret, köttet och dyrare livsmedel försvinner från arbetarfamiljernas middagsbord. Vi närmar oss siffran en miljon på antalet arbetare och likställda som inte kan klara sina hyror utan växande statsbidrad. Och ändå kan man stå här i kammaren och säga att vi har skäliga hyror.

Nu går ju hyreshöjningarna förbi övriga serier i konsumtionsprisindex. Skojet på fastighetsmarknaden slår alla rekord och slopandet av hyresregleringen och införandet av marknadshyror där bruksvärdesprincipen gäller har gjort fastigheterna till det mest åtråvärda objektet för spekulanter. Och detta drar över kapitalet från industrin till bostäderna.

De åtgärder som vi i motionen föreslår har jag inte möjlighet att här utveckla, men de är av den karaktären att de kan och bör genomföras med omedelbar verkan för att mildra de värsta verkningarna av den tilltagande bostadskrisen och den förödande hyresutvecklingen. För att angripa de verkliga orsakerna till de höga hyrorna är det nödvändigt att fullfölja mera långtgående åtgärder. Dit hör förstatligande av byggämnesindustrin, kommunalisering av tomtmarken, överförande i kommunal ägo av privata flerfamiljshus, statlig totalfinansiering av bostadsbyggandet och i avvaktan på detta ett hyresstopp.

Jag vill sluta med att yrka bifall till motionen 1367, 1368 och 1944.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1944 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Alf Lövenborg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 32 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1944 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg.

Nr 155

Måndagen den
29 maj 1978

*Hyresförhandlings-
lag, m. m.*

Måndagen den
29 maj 1978

*Hyresförhandlings-
lag, m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Alf Lövenborg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 264
Nej - 2
Avstår - 13

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av Per Bergman m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Per Bergman begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 32 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Per Bergman m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Per Bergman begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 147
Nej - 127
Avstår - 5

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1946 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tore Claeson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 32 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1946 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tore Claeson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 265
Nej - 14
Avstår - 1

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av Per Bergman m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Per Bergman begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 32 mom. 4 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarén bifallit reservationen nr 2 av Per Bergman m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Per Bergman begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 147
Nej - 134
Avstår - 2

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1946 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tore Claeson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 32 mom. 5 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarén bifallit motionen nr 1946 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tore Claeson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 266
Nej - 15
Avstår - 2

Mom. 6 och 7

Kammarén biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1368 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg, och förklarades den förra proposi-

Nr 155

**Måndagen den
29 maj 1978**

*Hyresförhandlings-
lag, m. m.*

Måndagen den
29 maj 1978

*Hysesförhandlings-
lag, m. m.*

tionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Alf Lövenborg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 32 mom. 8 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1368 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Alf Lövenborg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	268
Nej	–	6
Avstår	–	9

Mom. 9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1384 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tore Claeson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 32 mom. 9 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1384 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tore Claeson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	268
Nej	–	14
Avstår	–	1

Mom. 10

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) motionen nr 281 av Lars Werner m. fl. samt 3:o) motionen nr 1367 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Tore Claeson begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig.

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 32 mom. 10 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 281 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tore Claeson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 267
Nej - 14
Avstår - 1

Mom. 11-15

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 6 Förvärv av hyresfastighet

Föredrogs civilutskottets betänkande 1977/78:33 med anledning av motioner om ändring i lagen (1975:1132) om förvärv av hyresfastighet m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna
1977/78:619 av Axel Andersson (s) och Åke Gillström (s),
1977/78:621 av Per Bergman m. fl. (s) samt
1977/78:1411 av Tore Claeson (vpk) och Bertil Måbrink (vpk), vari föreslagits att riksdagen som sin mening uttalade att tillämpningen av lagen (1975:1132) om förvärv av hyresfastighet m. m. borde utökas på sätt som föreslagits i motionen och hos regeringen hemställde om förslag till lagändring.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:619,
2. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:621, yrkandet 1,
3. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:621, yrkandet 2,
4. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1411.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av Per Bergman, Oskar Lindkvist, Lars Henrikson, Thure Jadestig, Maj-Lis Landberg, Birgitta Dahl och Magnus Persson (samtliga s).

OSKAR LINDKVIST (s):

Herr talman! Frågan som behandlas i civilutskottets betänkande nr 33 är inte ny för kammaren. Men den är principiellt och politiskt väldigt angelägen. Det är femte gången under en tidrymd av mindre än två år som vi diskuterar

Nr 155

Måndagen den
29 maj 1978

*Förvärv av hyres-
fastighet*

den s. k. Lex Backström – dvs. lagen om förvärv av hyresfastighet m. m. Det är ytterst fråga om hur länge samhället skall låta hyreshajarna och fastighetspekulanterna hålla på. När riksdagen stoppade dessa personer i de tre storstadsområdena flyttades verksamheten ut till andra kommuner.

När riksdagen fick en proposition från den dåvarande socialdemokratiska regeringen – propositionen 1975/76:33 – så innehöll denna förslag om att den nya lagen skulle omfatta alla kommuner i landet. Det rådde stor oenighet vid behandlingen i civilutskottet, och flera motioner, där de borgerliga agerade mot regeringsförslaget, kännetecknades av den lätthet med vilken man då tog problemet. Det hela ledde till en kompromiss i kammaren. Lagen begränsades till att bara gälla de tre storstadsområdena.

Vi har efter riksdagsbeslutet fortsatt att agera i denna fråga. De farhågor vi uttalade redan vid riksdagsbehandlingen för begränsningen av lagförslaget besannades mycket snabbt. Nya kommunnamn dök upp, och personer, som i kraft av lagen stoppats i Stockholm, fortsatte att driva en osund handel med fastigheter i andra kommuner. – låt mig tillägga: driva handel med de bostäder som hyresgästerna hade förhyrt under helt andra förhållanden.

Från socialdemokratiskt håll framställde vi en interpellation redan i december 1976, dels för att slå larm kring problemet, dels för att testa den nya regeringens intresse för att slå till bromsarna och medverka till en utbyggnad av lagstiftningen. Regeringens företrädare i interpellationsdebatten, statsrådet Birgit Friggebo, hade svårt att förstå våra krav. Det samförstånd med regeringen, som vi eftersträfvade just i denna fråga, fann inget gensvar.

Vi tog därför upp frågan vid 1977 års riksdag. Vårt motionsförslag gick ut på att de kommuner som så önskade skulle få ansluta sig till lagsystemet och därmed få möjlighet att utestänga olämpliga personer från handel och spekulation med hyresfastigheter. Riksdagen gav med anledning av motionen regeringen till känna att den ville ha problemen närmare kartlagda för att på grundval av detta material senare bedöma frågan om en utvidgning av lagen. Regeringen gavs för andra gången på kort tid tillfälle att driva på ärendet, att handla snabbt och ambitiöst, men intresset har varit alltför ljunt.

Vid en ny interpellationsdebatt i november 1977 gav Birgit Friggebo en redogörelse för det arbete som pågick i kanslihuset. Att det gick på sparlåga var inte att ta miste på. Vi förstod då att det var tvivelaktigt huruvida regeringen, som i denna fråga tassade omkring i filttofflor, hade för avsikt att framlägga en proposition – eller avisera en sådan när riksdagen samlades i januari 1978.

Någon sådan avsikt hade regeringen inte. Det är bakgrunden till att vi socialdemokrater i civilutskottet ånyo tvingades att motionera. Vi föreslog i motionen 621 att lagen om förvärv av hyresfastigheter skulle tillämpas i hela landet.

I det nu aktuella betänkandet informeras kammarens ledamöter om att en arbetsgrupp är färdig med att behandla ärendet. Av den förhandsinformation vi fått i civilutskottet framgår att det förslag som gruppen kommer att redovisa avses bli utsänt på en remissomgång hösten 1978 och att riksdagen –

om nu tidsangivelsen visar sig hålla – under 1979 blir i tillfälle att ta ställning till ett regeringsförslag.

Ett utbyggt lagförslag kan då träda i kraft tidigast den 1 juli 1979. Det är mot denna bakgrund man skall bedöma det särskilda yttrande som socialdemokraterna fogat till utskottets betänkande. Det är en svidande kritik mot regeringen. Hade viljan funnits, hade denna riksdag kunnat besluta om lagändringar redan under den här sessionen. Om man vill någonting och finner en fråga synnerligen angelägen, går det att snabbt få fram förslag till riksdagen.

Alla som har följt denna fråga vet att de larmsignaler som socialdemokraterna gett regeringen har varit väl motiverade. Vi beklagar att regeringen underlåtit att ta krafttag, att den icke på ett tidigare stadium startat undersökningar och insamlat material och att den inte har förberett en lagstiftning. Följden av regeringens passivitet i detta hänseende kommer att drabba hyresgästerna i de bostadshus som nu omsätts på den spekulativa bostadsmarknaden.

BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Det ärende som nu skall behandlas gäller hur man så långt möjligt skall kunna hindra samvetslösa fastighetshajar att fortsätta sina spekulationer i fastigheter.

Som bekant infördes år 1976 en tillståndslag, den s. k. Lex Backström. Lagen går i korthet ut på att tillstånd av hyresnämnd krävs för förvärv av fastighet, detta för att hindra spekulanter att köpa och sälja fastigheter. Men lagens tillämpningsområde begränsades till att i stort sett gälla Stockholm, Göteborg och Malmö.

Vpk kritiserade denna begränsning av lagen och hävdade att den måste gälla hela landet eller i varje fall landets 20 största kommuner. Vår motivering var då att de här spekulanterna skulle kunna förflytta sin asociala verksamhet utanför de tre storstadsområdena. Men de tre borgerliga partierna och socialdemokraterna tillbakavisade vpk:s krav, i stort sett med motiveringen: Vänta och se!

Resultatet har blivit det som vi befarade. Hyresgäster från andra delar av landet har nu drabbats av spekulanternas penninghunger. Uppsala och Södertälje är två exempel av flera.

Nu har utskottet och regeringen vaknat, och man håller på med en översyn av tillståndslagen. Frågan är då om det finns ett verkligt intresse från de borgerliga utskottsledamöterna för att snabbt vidta åtgärder mot fastighetspekulanternas verksamhet. Jag ställer denna fråga därför att utskottet försöker göra gällande, att en utvidgning av lagen skulle vara förknippad med svåra juridiska och andra lagtekniska problem.

Jag vill beteckna detta som en förhållningstaktik. Det kan inte vara så komplicerat att utöka och effektivisera tillståndslagen som man från den borgerliga utskottsmajoriteten låter påskina.

Vpk menar att riksdagen nu bör begära att tillståndslagen skall utvidgas till att gälla hela landet och föreläggas riksdagen under innevarande år. Ju längre

Nr 155

Måndagen den
29 maj 1978

*Förvärv av hyres-
fastighet*

Måndagen den
29 maj 1978

*Förvärv av hyres-
fastighet*

man dröjer, desto fler människor drabbas av de samvetslösa spekulanterna. Jag yrkar därför bifall till motion 1411.

Herr talman! Jag vill också i det här sammanhanget säga att Lex Backström inte är en heltäckande lösning för att komma till rätta med fastighetsspekulationen. Vi har därför också yrkat att kraven när det gäller lagfartplikten skall skärpas. Skärpningen kan ske genom att lagreglerna ändras så, att man tvingar fram informationen till inskrivningsmyndigheterna direkt i anslutning till köpet. Detta skulle underlätta möjligheterna att kartlägga hyreshajarnas och spekulanternas verksamhet. Det här yrkandet har behandlats i annat sammanhang.

Till sist vill jag säga att den enda möjligheten att helt avskaffa spekulationer i bostäder är att föra över alla privata hyresfastigheter i samhällelig ägo. Vi har i andra sammanhang fört fram ett sådant krav, som naturligtvis hänger samman med bostadspolitik i stort.

Att en borgerlig regering och ett borgerligt civilutskott skulle ställa upp på en sådan radikal bostadspolitik är naturligtvis otänkbart. Däremot borde man kunna tänka sig att de åtminstone kunde sträcka sig så långt att den berörda tillståndslagen effektiviserades.

KJELL MATTSSON (c):

Herr talman! När vi första gången i riksdagen behandlade den lag som har givits benämningen Lex Backström och gjorde den förändringen i propositionen att den skulle avse de tre storstadsområdena, var bakgrunden bl. a. den att det administrativa krånglet därigenom skulle minska, så att man skulle få så få onödiga ärenden som möjligt hos hyresnämnder och inskrivningsmyndigheter. Vi var då helt på det klara med att lagen genomförd över hela landet skulle bli en stor administrativ belastning.

Därefter har man i justitiedepartementet låtit en arbetsgrupp gå igenom denna fråga efter de ståndpunktstaganden som riksdagen gjort vid senare tillfällen, och i denna arbetsgrupp har funnits företrädare även för Hyresgästernas riksförbund, Svenska kommunförbundet och Sveriges fastighetsägareförbund. Enligt vad som framgår av handlingarna i ärendet är denna arbetsgrupp enig om hanteringen av frågan i fortsättningen.

Om förhållandena hade varit så alarmerande ute i landet som vad Oskar Lindkvist och Bertil Måbrink vill göra gällande, är jag övertygad om att åtminstone Hyresgästernas riksförbund skulle ha låtit höra av sig betydligt ljudigare i denna fråga än som skett. De få tillfällen vid vilka lagen används och det lilla antalet fall av tvångsförvaltning som förekommit under de senaste åren tyder egentligen på att lagstiftningen haft sin verkan.

Vid vår behandling i civilutskottet av motioner med yrkanden om att lagen skall utvidgas till att omfatta hela landet har självfallet samma invändning som förut funnits kvar, dvs. att man vill försöka undvika att få en alltför omfattande administrativ hantering av ärenden.

Av den redovisning vi fått från departementet framgår att man där arbetat med att få fram en variant av lagstiftningen som avses bli rikstäckande, men med ändrat förfarande i samband med tillståndsärendena. Man har alltså i

arbetsgruppen uppnått enighet om att man bör välja en lösning som innebär att förvärvstillstånd skall fordras endast om kommun i ett enskilt fall begär att lagenlig prövning hos hyresnämnden skall ske. En sådan utgångspunkt för förfarandet vid tillståndsärendena innebär, tvärtemot vad Bertil Måbrink påstår, rätt stora ingrepp i nuvarande handläggningsregler, men kommer förhoppningsvis att leda fram till att man inom kommunerna kan ta ställning till flera olika tillståndsfrågor på samma gång.

Utskottet i dess helhet – det föreligger ju här ingen reservation, utan endast ett särskilt yttrande från socialdemokraternas sida – anser således att man bör avvakta ytterligare någon tid, så att vi kan få en utformning av den framtida lagstiftningen som vi blir mera nöjda med. Såsom framgick av Oskar Lindkvists inledningsanförande har naturligtvis det förhållandet att man från socialdemokraternas sida avgivit ett särskilt yttrande sin bakgrund i att det här gäller en i högsta grad politiserad fråga.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Jag vill bara säga några ord i anslutning till Kjell Mattssons inlägg. Kjell Mattsson säger att hyresgäströrelsen inte har uttalat sig i frågan om en utvidgning av den här lagen, men det är faktiskt felaktigt. Hyresgäströrelsen har uttalat sig. De krav i den riktningen som framfördes härrör visserligen från årsskiftet 1966-1967, men då sade man mycket klart ifrån på den här punkten. Man sade: Vi kräver av regeringen att Lex Backström i princip skall komma att gälla landet i dess helhet. – Jag tycker att det uttalandet innebär ett mycket klart ställningstagande från hyresgäströrelsen.

Kjell Mattsson åberopar den översyn man arbetar med inom justitiedepartementet – det är det enda han i det här sammanhanget hänvisar till. Jag vidhåller emellertid att civilutskottet inte har sagt klart ut om man anser att lagen skall utvidgas till att gälla hela landet eller åtminstone de stora kommunerna. Det är detta som jag tycker är en brist i civilutskottets skrivning. Vilken uppfattning har ni inom civilutskottet? Det finns ju ändå nu så mycket material som visar att dessa fastighetshajar gått utanför de tre storstadsområdena. Jag har i det avseendet som exempel nämnt att sådant förekommit i Södertälje och i Uppsala, men det finns exempel på att det också har förekommit t. ex. i Gävle och i andra städer. Det borde vara tillräckligt för att utskottet skulle kunna uttala sig för att lagen måste utvidgas och att detta måste ske omedelbart. Men utskottet kryper i stället bakom talet om svårigheter i samband med detta osv., precis som om det skulle vara oöverstigliga hinder förknippade med frågan om att utvidga den här lagen.

KJELL MATTSSON (c):

Herr talman! Enligt de uppgifter jag har, har man inte från hyresgästsidan opponerat sig eller krävt åtgärder på ett tidigare stadium. Jag talar då om Hyresgästernas riksförbund. Det är möjligt att avdelningar eller sektioner

Nr 155

Måndagen den
29 maj 1978

*Förvärv av hyres-
fastighet*

inom organisationen har uttalat sig, men det får i så fall stå för Bertil Måbrinks uppgifter.

Bertil Måbrink efterlyser civilutskottets ställningstagande. Egentligen skulle jag inte behöva uppta kammarens tid med att redovisa detta för Bertil Måbrink, för det skulle räcka med att han läste utskottsbetänkandet på s. 5. Där refereras nämligen den redogörelse som justitiedepartementets arbetsgrupp har lämnat inför representanter för utskottet, varvid anföras att utredningsarbetet bedrivs med den inriktningen att förvärvslagstiftningen i princip skall vara riksomfattande. På s. 6 sägs vidare: "Utskottet vill stryka under vikten av att arbetet bedrivs så skyndsamt att förslag kan föreläggas riksdagen i så god tid att lagändringar kan träda i kraft den 1 juli 1979."

Utskottets ställningstagande kan knappast redovisas klarare.

OSKAR LINDKVIST (s):

Herr talman! Kjell Mattsson förklarade att det socialdemokratiska särskilda yttrandet i betänkandet berodde på att vi skulle ha bedömt ärendet som en i mycket hög grad politisk fråga. Det har Kjell Mattsson rätt i: en av de allra viktigaste politiska frågor som vi har är att se till att vi får en fungerande och socialt inriktad bostadsmarknad, och vi socialdemokrater betraktar det som en mycket, mycket angelägen fråga.

Kjell Mattsson förklarade orsaken till att man begränsade lagen till att gälla de tre storstadsområdena med att man ville minska det administrativa krånglet. Men mot en ökad administration står kanske tusentals hyresgästers säkerhet inför fastighetsspekulation, och om vi minskar administrationen och minskar vår bevakning, ökar vi samtidigt utrymmet för skojeri. Det är ju det som har skett under den tid som det här ärendet har behandlats. Det har gått långsamt, exempelvis hanteringen i regeringen, och jag tycker det är svagt. Redan i interpellationsdebatten i november nämnde jag för Birgit Friggebo att jag personligen hade haft kontakt med ett tjugotal kommuner, av vilka tre rapporterade att de hade uppenbara svårigheter just med personer som var ökända i Stockholm. Dessa hade stoppats i Stockholm men nu förlagt sin verksamhet till landsorten. I dag kan vi säkert räkna tio, tolv olika kommuner där denna verksamhet är i full gång. För en kort tid sedan kunde vi läsa i dagstidningarna att ökända personer från Stockholm hade gjort glänsande fastighetsaffärer i ett stort kvarter i Uppsala. Där hade man inte någon lex Backström, och man hade där inte heller några möjligheter att gå in med kommunalt förköp, eftersom det gällde så oerhört mycket pengar.

Det tycks vidare ha undgått Kjell Mattsson att hyresgästerna har agerat i den här frågan; jag blev verkligen överraskad av att han inte visste det. Han är säkert en av de få som har lyckats undgå att märka att hyresgästerna har agerat ordentligt i frågan. Han tycker också att om de skulle ha agerat, skulle de ha gjort det ljudligare än vad de har gjort. Till detta måste jag säga att jag personligen är mycket nöjd med det sätt på vilket hyresgästerna har agerat och med det förnämliga sakmaterial de har gett oss som arbetar med frågan i riksdagen. Jag tycker därför inte att Kjell Mattsson skall driva det resonemanget vidare, att man inte har agerat; det har hyresgästerna nämligen gjort med mycket stor skicklighet!

KJELL MATTSSON (c):

Herr talman! När jag har sagt att man inte har krävt snabbare handläggning av förslaget att utvidga lagen till att gälla hela landet, har jag hänvisat till Hyresgästernas riksförbund och dess medverkan i justitiedepartementets arbetsgrupp.

Jag vet mycket väl, Oskar Lindkvist, att det har förekommit att delar av organisationer och föreningar samt enskilda hyresgäster har protesterat.

Ofta utgår den bostadspolitiska debatten från vilka åtgärder som skall vidtas från Stockholms- och storstadsförhållanden. När propositionsförslaget första gången behandlades gjorde vi en avgränsning till de tre storstadsområdena, eftersom det var där som missbruket var mest känt. När man sedan går att utvidga lagen till hela landet, kommer den att omfatta en mängd områden där den inte har någon annan funktion än att öka hanteringen av ärenden. Därför måste man försöka göra en bedömning om man kan hitta någon utformning av lagen som innebär att man, efter att ha utvidgat tillämpningsområdet, ändå kan begränsa det på ett sådant sätt att lagen inte behöver sättas i praktisk funktion i områden där något åtalbart missbruk inte finns. Det är för det arbetet som justitiedepartementet behöver något längre tid på sig än vad som skulle ha behövts, om vi hade utgått från att lagen skulle gälla hela landet. Jag har sagt – och det vill jag upprepa – att jag tycker det är bättre att vi har fått uppskov några månader eller något halvår ytterligare med ändringen i lagstiftningen för att kunna åstadkomma en för oss alla mera lätthanterlig lagstiftning.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1–3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1411 av Tore Claeson och Bertil Måbrink, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bertil Måbrink begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 33 mom. 4 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1411 av Tore Claeson och Bertil Måbrink.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bertil Måbrink begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 262

Nej – 15

Nr 153

Måndagen den
29 maj 1978

*Förvärv av hyres-
fastighet*

Måndagen den
29 maj 1978

*Ägar- och upplåtelseformer för
bostadshus m. m.*

§ 7 Ägar- och upplåtelseformer för bostadshus m. m.

Föredrogs civilutskottets betänkande 1977/78:34 med anledning av motioner om ägar- och upplåtelseformer för bostadshus m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna
1977/78:350 av Wilhelm Gustafsson (fp),

1977/78:488 av Tore Claesson m. fl. (vpk), vari föreslagits att riksdagen skulle uttala sig för att priskontroll infördes för bostadsrättslägenheter och ge regeringen denna mening till känna,

1977/78:622 av Anna Eliasson m. fl. (c),

1977/78:630 av Olle Östrand (s), vari såvitt nu var i fråga hemställts att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna

2. att prisutvecklingen för bostadsrätter och dess orsaker borde kartläggas och snarast redovisas för riksdagen i förening med därav föranledda förslag,

3. att det från bostadspolitisk synpunkt var uteslutet att införa äganderätt till lägenheter i flerbostadshus,

1977/78:859 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari föreslagits

1. att riksdagen uttalade sig för ett successivt överförande av privata hyreshus i samhällets ägo,

2. att riksdagen hos regeringen hemställde att en plan snarast utarbetades för genomförande av denna målsättning, och

1977/78:1363 av Georg Danell m. fl. (m).

Utskottet hemställde

1. beträffande äganderätt till lägenheter i flerbostadshus att riksdagen skulle avslå motionerna 1977/78:350 och 1363 samt 630, yrkandet 3.

2. beträffande överförande av hyreshus i samhällets ägo att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:859,

3. beträffande utredning om ökad andel bostadsrättslägenheter att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:622,

4. beträffande priskontroll av bostadsrätt att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:488,

5. beträffande kartläggning m. m. av prisutvecklingen på bostadsrätter att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:630, yrkandet 2.

Följande tre reservationer hade avgivits av Per Bergman, Oskar Lindkvist, Lars Henrikson, Thure Jadestig, Maj-Lis Landberg, Birgitta Dahl och Magnus Persson (samtliga s):

1. beträffande äganderätt till lägenhet i flerbostadshus, vari reservanterna ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med avslag på motionerna 1977/78:350 och 1363 samt med bifall till motionen 1977/78:630, yrkandet 3, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

2. beträffande ökad andel bostadsrättslägenheter, vari reservanterna ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse,

3. beträffande kartläggning m. m. av prisutvecklingen på bostadsrätter, vari reservanterna ansett att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen skulle bifalla motionen 1977/78:630, yrkandet 2.

OSKAR LINDKVIST (s):

Herr talman! Kammarerna har nu att ta ställning till betänkandet nr 34 från civilutskottet. I detta behandlas sex motioner. Till betänkandet har fogats tre socialdemokratiska reservationer. I reservationen 1 yrkar vi avslag på motionerna 350 av Wilhelm Gustafsson, folkpartiet, och 1363 av sex ledamöter av moderata samlingspartiet med krav på utredning angående äganderätt till lägenheter i flerfamiljshus. Samtidigt föreslår vi bifall till den socialdemokratiska motionen 630 av Olle Östrand, yrkande 3, där det sägs att det från bostadspolitisk synpunkt är uteslutet att införa äganderätt till lägenheter i flerbostadshus.

I reservationen 2 yrkar vi socialdemokrater avslag på det krav på utredning om bostadsrätter som framförts i motionen 622 av Anna Eliasson m. fl. centerpartister. Vi anser inte en sådan utredning behövlig.

I reservationen 3 slutligen ställer sig socialdemokraterna i utskottet bakom yrkande 2 i motionen 630, där krav ställs på en kartläggning av prisutvecklingen på bostadsrätter.

Herr talman! Jag vill redan nu yrka bifall till samtliga 3 socialdemokratiska reservationer.

Motionerna med krav på utredning m. m. om äganderätt till lägenheter i flerbostadshus, som kommer från folkpartihåll resp. moderathåll, är ytterst en redovisning av var partierna står i bostadspolitiken. Folkpartisten Wilhelm Gustafsson vill ha ett system med äganderätt till lägenheter i flerfamiljshus, medan moderaterna spinner på tankar om ett rättsinstitut i samma riktning. Den stora samstämmigheten är förbluffande, eftersom moderaterna tidigare ensamma har drivit frågor av denna karaktär. Nu dyker Wilhelm Gustafsson upp som supporter. Han motiverar sitt motionskrav bl. a. med påpekandet att "man inte kan söka lagfart eller ta ut inteckningar i en lägenhet för lämplig belåning". Det är ju ett klart högerspråk utan någon som helst bostadspolitisk motivering. Vi har alltid trott att innebörden i en social bostadspolitik är att skapa trygghet i boendet, inte att förvandla bostaden till ett penningplatzobjekt. Jag skall inte ta upp en debatt med Wilhelm Gustafsson om vilket kreditutrymme som finns för sådana manövrer, eftersom jag betraktar

Nr 155

Måndagen den
29 maj 1978

*Ägar- och upplå-
telseformer för
bostadshus m. m.*

Måndagen den
29 maj 1978

Ägar- och upplåtelseformer för bostadshus m. m.

hans motion som ett dråpslag mot hela den sociala bostadspolitiken.

Jag frågar i stället så här: Är Wilhelm Gustafsson en sommarsvala som flugit vilse, eller förebådar han en omläggning av folkpartiets bostadspolitik? Något mellanting existerar inte. Det ligger en uppgivelse, en resignation i motionskravet.

Utskottsmajoriteten har inhämtat att en kunskapsöversikt skall sammanställas inom regeringens kansli över frågan om äganderätt till enskilda lägenheter i flerbostadshus. Vi är förstas väldigt nyfikna över de tankegångar som döljer sig bakom uttrycket kunskapsöversikt. Är det kunskaper på området som regeringen och de borgerliga partierna behöver, så finns det ett rikt material att ösa ur. Det finns i Stockholm bl. a. Räcker det inte med vad Sverige har att erbjuda, så tag ett samtal med borgmästaren i Köpenhamn! Danmark har visat vägen när det gäller äganderätt till lägenheter i flerfamiljshus. Det kan bli ett billigt telefonsamtal. Borgmästaren kommer med största sannolikhet att besvara en förfrågan med följande två ord: "kaos" och "spekulation".

Andelslägenheter, lägenheter med äganderätt och bostadsrättslägenheter med s. k. strimlade lån växer i antal. Enskilda fastigheter köps, hyresgäster evakueras, ombyggnad sker till en högklassisk standard och nya människor flyttar in i de ombyggda fastigheterna. Det är folk med pengar eller bra bankkontakter. Det kostar väldiga summor att förvärva en sådan bostad i exempelvis centrala Stockholm. De mest eftertraktade hyreshusområdena blir en tummelplats för folk som ser bostaden som en penningplacering – som ett växande förmögenhetsobjekt.

Samtidigt håller vi på att driva fram ekonomiska resurser för att klara finansieringen av det antal bostäder som skall uppföras med statslån, och där har en särskild delegation för bostadsfinansiering skapats som med kreditinstitutet skall diskutera fram denna finansiering. Man kan därför fråga sig: Hur länge skall bankerna ha rätt att placera krediter i dessa bostadsprojekt som bara gäller upplåtelseformer som är mer eller mindre reserverade för folk med gott om pengar? Det finns ingen delegation för bostadsfinansiering som granskar bankernas eller kreditinstitutens medverkan i tillskapandet av lyxbostäder. Det sköter bankerna själva. Inte behöver regeringen göra sig besväret med att upprätta en särskild kunskapsöversikt. Det räcker med att de ledamöter i regeringen som säger sig stå bakom en social bostadspolitik plockar fram sina bostadsprogram.

Vi socialdemokrater menar därför att vi inte behöver mer kunskap om det vi redan vet. Det gäller att slå till bromsarna. All nyproduktion av andelslägenheter, lägenheter med äganderätt och bostadsrättslägenheter med s. k. strimlade lån måste förbjudas. De förvaltningsformerna har ingenting med social bostadspolitik att göra. Märkvärdigare är inte den frågan. I den mån den s. k. kunskapsöversikten leder fram till en legitimation av dessa förvaltningsformer blir det en ny strid om bostadspolitiken. Hyresgästernas enda räddning ligger i så fall i ett snabbt regeringsskifte.

Så till motionen 622. Det är en i flera avseenden välmenande motion. Vi avstyrker i reservationen 2 utredningskravet, men Anna Eliasson och hennes

medmotionärer har redan fått gehör i kanslihuset. Det sägs i betänkandet att man inom bostadsdepartementet förbereder en utredning om frågor som rör bostadsrätt.

Liksom den beryktade regeringsdeklarationen är också motionen mycket diffust formulerad när det gäller bostadsrätten. Vad menar man med bostadsrätt och vilka värderingar ligger bakom? Det är lätt att instämma i den uppräknings som görs i motionen om bostadsrättens förträffligheter. Men samtliga de programpunkter som räknas upp är helt förknippade med bostadskooperationen, men bostadskooperationen nämns endast litet förstrött i motionen.

Låt mig därför, herr talman, säga: I det socialdemokratiska partiprogrammet anger vi riktlinjerna för vår bostadspolitik. Vi säger klart ut att en förutsättning för en social bostadspolitik är ett väsentligt ökat kooperativt och allmännyttigt företagande. Det är självklarheter.

Motionärerna och den borgerliga regeringen talar om bostadsrätten. Inom socialdemokratin talar vi om bostadsrätten i samband med bostadskooperationen. Vi behöver inte utreda hur bostadskooperationen arbetar. Den har varit verksam i vårt land sedan början av 1920-talet, den har startats av hyresgäströrelsen, och de två stora rikskooperativa organisationerna, HSB och Riksbyggen, har erfarenhet, kunnande och ambition att medverka i all den nyproduktion av kooperativa bostadsrätter som det här landet behöver. Flera tiotusental medlemmar inom bostadskooperationen är i dag verksamma i en aktivitet som har en enorm betydelse på bostadsmarknaden.

Om det nu bara är en fråga om utbyggnad av bostadskooperationen är det lätt att nå resultat. Det är bara att förbättra betingelserna för kooperativ bostadsproduktion. Inte behöver vi utreda hur HSB och Riksbyggen arbetar. Det vet ju varje upplyst medborgare.

I Stockholm attackerar de borgerliga det allmännyttiga bostadsbeståndet. Det skall ombildas till bostadsrätter. Samma krav går igen i motionen 622. Också i Stockholms stadshus för de borgerliga samma diffusa resonemang om bostadsrätter. Vi värjer oss mot en sådan utveckling. Både bostadskooperationen och de allmännyttiga bostadsföretagen behövs. Motionärerna talar om ombildning i det befintliga fastighetsbeståndet. Låt oss då börja med det enskilda hyresfastighetsbeståndet. Låt oss diskutera en plan för ett successivt överförande av privatägda hyresfastigheter till bostadsrätt med anknytning till de rikskooperativa bostadsorganisationerna. Under förutsättning att detta sker på godtagbara villkor och under medverkan av hyresgästerna är detta ett närmast genialt sätt att komma till rätta med de många avarter på bostadsmarknaden som dess värre frodas i regi av vissa ekonomiska fastighetsägareintressen.

Herr talman! Jag yrkar än en gång bifall till de tre socialdemokratiska reservationerna.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Det gamla kravet från arbetarrörelsen och hyresgäströrelsen om överförande av de privata hyreshusen i samhällets ägo är fortfarande lika

Nr 155

Måndagen den
29 maj 1978

*Ägar- och upplåtelseformer för
bostadshus m. m.*

aktuellt. Ja, det är egentligen ännu mera aktuellt i dag mot bakgrund av den nuvarande situationen på bostadsmarknaden.

Det pågår en ohejdad spekulation, framför allt i storstadsområdena, och det står allt klarare att de nuvarande förhållandena inte kan få fortsätta.

Det finns exempel på hyresfastigheter som har bytt ägare sex gånger under fyra år och därvid stigit med miljontals kronor i pris. Som vanligt är det hyresgästerna som sist och slutligen får betala spekulationsvinsterna genom högre hyror.

Privatägandets dominans i våra tätorters centralare delar har gjort det svårt att hålla hyrorna nere, att öka boendeflyttandet och genomföra saneringar i önskvärd omfattning. Kommunernas möjligheter att styra utvecklingen är begränsade. Det har bl. a. inneburit att innerstäderna i stor utsträckning har kontoriserats, kommersialiserats och delvis förslummats. Om det löfte som socialdemokratin för över 30 år sedan ställde i arbetarrörelsens efterkrigsprogram – att successivt överföra mark och privata hyreshus i samhällets ägo – hade uppfyllts skulle vi inte haft dessa problem i dag. Men där har socialdemokratin svikit under de många år som den haft reell möjlighet att ändra på de här förhållandena.

Det behövs en plan – precis som Oskar Lindkvist sade och vpk många gånger tidigare krävt – för att successivt överföra de privata flerfamiljshusen i samhällets ägo. Och vi menar från vpk:s sida att det bör vara möjligt att under en femårsperiod genomföra detta. Både ekonomiska och övriga praktiska förutsättningar finns för det, menar vi.

Överföringen av privata flerfamiljshus i kommunal ägo är ett grundläggande krav och mål. Och det målet måste uppnås utan hänsyn till de "värden", dvs. de priser, som fastighetsspekulation och hyresutplundring resulterat i. Förför till marknadspris är en otillfredsställande lösning, likaså expropriation på de villkor som gäller just nu. Det finns i vart fall ingen anledning, menar vi, att kommunerna vid en inlösen skall betala mer än fastighetsägarens eget insatta kapital. Om det finns lån i fastigheten kan de överföras på den nye ägaren, dvs. kommunen.

Hyresgästernas intressen kan tillgodoses på ett helt annat sätt än nu om flerfamiljshusen ägs av kommuner och allmännyttiga bostadsföretag eller, efter en upplåtelse med kommunens medverkan, av bostadsrättsföreningar med kommunal insyn och utan kontakt med privata byggintressen. Vi menar också att ett överförande av flerfamiljshus i samhällets ägo kan möjliggöra ökat ansvar och inflytande för dem som bor i husen och också bli ett bidrag i kampen mot ökad privatisering och stimulera till ökat kollektivt boende.

Herr talman! De borgerliga partierna här i riksdagen och den borgerliga regeringen vill öka segregeringen i boendet genom att stimulera till att hyresrätter övergår till bostadsrätter. De vill med andra ord ytterligare öka spekulationen i boendet. Det är uppenbart – annars hade man inte lagt fram sådana här förslag, som är ett direkt slag i ansiktet på dem som pläderar för att bostaden är en social rättighet.

Det heter bl. a. i motioner från folkpartihåll och moderathåll att man vill ha en utredning av frågan om införande av ett system med äganderätt till

lägenheter i flerfamiljshus. Anna Eliasson vill utöka antalet bostadsrätter på bekostnad av hyresrätterna. Och i utskottsbetänkandet lugnas dessa motionärer med att frågan så att säga redan är på gång inom regeringskansliet. Man skall bara se över de fastighetsrättsliga principerna i någon form av kunskapsöversikt.

Som förvaltningsform – nu talar jag inte om ägandet – är bostadsrätten som den fungerar, med ett direkt inflytande för de boende på de flesta områden, överlägsen hyresrätten. Det har vi från vpk många gånger tidigare uttalat. Men att för den sakens skull hävda – vilket regeringen gör – att ägandet är en förutsättning för inflytande för de boende är fel.

Det viktigaste måste vara vilka medel de boende har att använda för att kollektivt kunna bestämma över sin boendemiljö. I kombination med kommunalt eller kooperativt ägande av bostaden ger de ett bra inflytande och bestämmande för de boende. Hyresrätten som upplåtelseform behöver varken avskaffas eller bytas ut för att garantera boendedemokrati. Men det är ju inte demokratifrågan på bostadsområdet som vare sig folkpartiet, moderaterna eller centern är ute efter att trygga. Tvärtom befäster man ytterligare med de här motionerna och med detta utskottsbetänkande att bostaden är och även i framtiden skall vara en handelsvara vilken som helst, som den som har pengar har råd att köpa. Så enkelt ligger det ju till – det är inte speciellt svårt att få fram ur det betänkande vi har att behandla i dag.

Under senare år har allt fler bostäder blivit föremål för spekulationshandel. Det gäller hela bostadsmarknaden: hyresfastigheter och småhus samt andels-, insats- och hyreslägenheter. De lagar som finns för att motverka spekulaton och handel med fastigheter och bostadslägenheter är otillräckliga och måste enligt vpk:s mening skärpas.

”Stoppa spekulatonen med bostadsrättslägenheter och småhus”, skriver HSB:s riksförbund och Riksbyggen i ett gemensamt brev till regeringen och kräver samtidigt att en statlig utredning tillsätts för att kartlägga omfattningen av spekulatonen. Det är framför allt priserna på lägenheter i Storstockholm som har fått Riksbyggen och HSB att reagera. Den som säljer sin bostadsrätt i dag får själv bestämma priset, eftersom den lag som hindrade ”oskäligen” kostnader ju har tagits bort.

Jag har läst annonserna om bostadsrätter i Dagens Nyheter i dag. De visar att priserna slår alla rekord. En 3:a på 75 m² på Söder i Stockholm vill man ha 170 000 kr. för. En 2:a på Reimersholme kostar 130 000 kr., en 4:a i Björkhagen 150 000 kr. och en 2:a i Sättra intill Skärholmen 90 000 kr. En 3:a på 70 m² i Stureby, ett ganska gammalt område, begär man 99 000 kr. för.

Så ser den konkreta fastighetsmarknaden ut. Man undrar vilka människor som har råd att ställa upp med dessa pengar. Man undrar också varför det inte finns fler politiker som vill stoppa denna spekulaton, och man är förvånad över att så många politiker tvärtom vill utöka spekulatonen genom att stimulera till ökad segregation och höjda priser. Det är ju det man gör bl. a. i detta utskottsbetänkande.

Det finns också exempel på ännu dyrare lägenheter i centrala Stockholm, t. ex. en bostadsrätt på Kungsklippan – ett område som bebyggdes på 1920-

talet, såldes för lång tid sedan – för över 400 000 kr.

Eftersom spekulationshandeln med bostadsrättslägenheter har ökat kraftigt, har det blivit allt svårare för vanliga människor att köpa insatslägenheter. Sådana lägenheter erbjuds nu oftast till försäljning till högstbjudande och blir en auktionsvara, där bostadssökande utan pengar och med låga inkomster har mycket små möjligheter att konkurrera och skaffa sig en sådan här insatslägenhet. Detta vet regeringen mycket väl om. Ändå gör regeringen sådana utspel som att öka antalet bostadsrätter med en form av ägande. Detta bidrar självfallet till att öka åtskillnaden i boendet mellan rika och fattiga och motverkar i allra högsta grad en social bostadspolitik. Detta måste regeringen ha varit medveten om.

Vi anser att man måste återinföra bostadsrättskontrollagen eller någon liknande lagstiftning för att försvåra och minska den handel som smarta och hänsynslösa spekulanter nu bedriver. De erfarenheter som gjorts och som man kan läsa om dagligdags i tidningarna visar att det behövs en offentlig kontroll över försäljningen av bostadsrätter. Det räcker inte att noga följa utvecklingen på det här området. Var och en som försöker att sätta sig in i den här situationen ser att utvecklingen är sådan att man snabbt måste ta initiativ för att stoppa den hejdlösa spekulationen med bostadsrätter som pågår i storstadsområden och på många orter där man har bostadsbrist.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionerna 488 och 859.

KJELL MATTSSON (c):

Herr talman! I civilutskottets betänkande nr 34 har vi samlat ihop ett antal motionsförslag som har det gemensamt att de alla på något sätt berör ägar- och upplåtelseformer för bostäder.

Låt mig börja med frågan om ägarlägenheter – en fråga som ibland uppfattas som politiskt infekterad. Vi har i utskottet haft att behandla två motionsförslag från moderaterna och folkpartiet om utredning av frågan och ett motionsförslag från socialdemokraterna att riksdagen skall uttala att äganderätt till bostäder i flerbostadshus är utesluten från bostadspolitisk synpunkt. Däremot har vi inget förslag om att nu införa äganderättslägenheter.

Låt mig också notera att både jag och Per Bergman hade kontakt med den här frågeställningen i boendeutredningen. Utredningen fann ”ingen anledning att överväga eller påkalla ytterligare utredning om att införa äganderätt av den aktuella typen till bostadslägenheter i Sverige”.

Det skall noteras att detta uttalande inte ledde till någon reservation utan endast till ett särskilt yttrande av ledamoten Bo Turesson. Han skrev att det varit önskvärt att frågan ägnats en mera ingående behandling, vilken kunnat resultera i konkreta förslag, och han visade sin lantmäteritekniska sakkunskap genom att redogöra för ett antal publicerade förslag till fastighetsrättsliga lösningar.

Frågan om utredning var också, som nämns i utskottsbetänkandet, uppe i riksdagen våren 1976. Lagutskottet föreslog då att frågan skulle utredas särskilt. Förslaget fälldes emellertid av en riksdagsmajoritet.

Jag har velat redovisa de här bedömningarna innan jag kommenterar utskottets skrivningar i det nu aktuella betänkandet. Det är viktigt att det här inte blir några missförstånd.

Vad utskottet gör – det bör noteras – är att det avstyrker alla tre motionsförslagen. När det gäller avstyrkandet av utredningsförslagen är sålunda utskottet helt enigt i sin slutsats. Motiven för detta avstyrkande är från majoritetens sida att det upplysts att man inom regeringskansliet skall ställa samman och belysa argumenteringar och synpunkter i den här frågan. Detta är för det första en sak som regeringen bestämmer själv och för det andra en åtgärd som också enligt utskottsmajoritetens samfälliga mening kan vara nyttig för att hyfsa debatten.

Den här kunskapsöversikten skall bl. a. redovisa de fastighetsrättsliga problemen. I detta måste självfallet ingå inte bara olika lagtekniska förutläggningar utan också en belysning av de kostnader som en ändring skulle föra med sig för inskrivnings- och fastighetsregistren m. m. Tyngdpunkten sägs vara att belysa de bostadssociala effekterna, och det tycker jag borde tillfredsställa den socialdemokratiska motionären och hans partivänner i utskottet. En central del skall alltså vara att belysa just deras argumentering för att vi inte har något behov av ägarlägenheter. Tror man på sin sak är väl detta enbart någonting att uppskatta.

Det är – vilket skall strykas under – fråga om en kunskapsöversikt och inte om en utredning som skall lägga fram några förslag om att införa den här besittningsformen. Sakfrågan står där den står – det enda nya är att vi kan se fram mot en samlad belysning av hela problemområdet. Det kan som jag ser det inte vara fel att ersätta tro med vetande på det här området. Jag är för min del också övertygad om att det här arbetet är ett bra sätt att lägga grunden för ett kommande klart uttalande i den här frågan.

Med den här inställningen är det ju också konsekvent från utskottsmajoritetens sida att säga nej till det socialdemokratiska förslaget om att riksdagen nu skall uttala sig mot ägarlägenheter. Såvitt jag förstår borde man ha kommit fram till samma resultat också från motionärens och reservanternas utgångspunkter. Vi skriver ju från majoritetens sida att syftena bakom förslaget tillgodoses ”i inte oväsentlig grad” genom arbetet i regeringskansliet. Det vill jag gärna stryka under.

Jag vill också i det här sammanhanget notera – fast det borde vara en självklarhet – att mycket i resonemanget kring ägarlägenheterna är skattefrågor, och de faller inte under civilutskottets bedömning.

Vi tycks också över partigränserna vara ense om ännu en allmän utgångspunkt – behovet av att fortsätta arbetet med att stärka boendeinflytandet och öka besittningstryggheten. Detta är uppenbarligen ett arbete som kan och skall göras inom de nuvarande upplåtelseformernas ram; på hyresområdet har ju under årens lopp skett mycket som stärker besittningsskyddet. Detta ansåg utskottet också föregående riksdag, och vi noterar det även nu i samband med behandlingen av motionsförslaget om en utredning med sikte på att öka andelen bostadsrättslägenheter. Också här är utskottet enigt i slutsatsen – det behövs nu ingen åtgärd från riksdagens sida.

*Ägar- och upplåtelseformer för
bostadshus m. m.*

Här som i fråga om ägarlägenheterna är det motiveringarna som skiljer oss åt. På majoritetssidan noterar vi en uppgift som vi fått från regeringen, att det förbereds en utredning i frågor som rör bostadsrätt. Vi har inte sett utformningen av de slutliga direktiven men vi måste självfallet, som utskottet skriver, utgå från att utredningen avser åtgärder som skall tjäna godtagna bostadspolitiska och bostadssociala syften. Bostadsrättens fördelar som upplåtelseform har vi tidigare enhälligt konstaterat. Bostadsrättsupplåtelser inom bostadskooperationens ram har vi också enhälligt funnit fylla ett angeläget bostadspolitiskt behov. Jag tror också att vi kan anse oss praktiskt taget enhälliga när vi tar avstånd från avarter – detta också när det gäller lägenheter som upplåts med bostadsrätt.

Upplåtelseformen bostadsrätt garanterar ju i och för sig inte totala bostadspolitiska fördelar; bostadsrätt utövad under sunda kooperativa former är däremot, som sagt, någonting som har sin givna plats i det bostadspolitiska systemet. På lokala bostadsmarknader gäller självklart inte alltid tesen om att andelen bostadsrätter bör ökas, och det görs inte heller gällande i motionen. I den kommunala planeringen måste man sträva efter balans mellan tillgång och efterfrågan på skilda upplåtelseformer – ingen av dessa kan helt uppfyllas. På samma sätt som när det gäller andra bostads- och hyresdebatter måste man hålla i minnet att landet faktiskt inte uteslutande är ett storstadsområde, vilket man får ett intryck av när man deltar i debatten, och det satte också sin prägel på programskrivningarna under den förra regeringens tid.

Mot den här bakgrunden har jag svårt att förstå vad syftet är med den socialdemokratiska motiveringsreservationen. Vad är egentligen syftet med den utom att man försöker lägga in medvetet vinklade tolkningar för att konstruera en debatt? Det låter ungefär som om någon skulle ha föreslagit att de allmännyttiga bostadsföretagen skall försvinna från marknaden. Man tycks alltså inte ha läst vad majoriteten skriver – en aviserad utredning väntas tillgodose motionärernas önskemål i rimlig grad. Jag trodde faktiskt under utskottsbehandlingen att betänkandet i den här delen skulle bli enhälligt.

Sedan har socialdemokraterna reserverat sig för ett motionsförslag om att riksdagen skulle begära en kartläggning av prisutvecklingen på bostadsrätter. Majoriteten säger att det inte behövs något ingripande från riksdagen i det här skedet. Saken har ju aktualiserats direkt hos regeringen av HSB och Riksbyggen. För min del har jag tagit det som en självklarhet att också utvecklingen av överlåtelsepriserna blir belyst, detta särskilt som utskottet redan förra året skrev att utvecklingen på den marknaden bör följas noga. Denna utveckling är ju en så väsentlig del av underlaget för kommande bedömningar – bostadsrätter med överlåtelsepriser på flera hundra tusen kronor kan knappast fylla några bostadssociala syften. En kartläggning är önskvärd. Vi måste få veta inte bara hur det ligger till med lokalt begränsade skräckexempel utan också hur det är på bostadsmarknader som inte är så heta som just nu Stockholms innerstad. Jag vill erinra om att så sent som 1974 hade vi i utskottet att behandla en moderat motion som syftar till att skydda bostadsrättshavare mot förlust då han överlät sin bostadsrätt.

Jag skall också med några ord beröra vpk-motionerna om ett socialiseringsprogram för hyreshusen och om priskontroll för bostadsrätter. De är ju upprepningar av tidigare debatterade förslag. Det är precis som Inga Lantz nyss sade – vpk framför på nytt sina argument för att alla enskilt ägda hus skall överföras i samhällets ägo. Vi har anförut argumenten mot detta så många gånger tidigare att jag, herr talman, nöjer mig med att hänvisa till tidigare kammardebatter och noterar att motionsförslagen även nu avstyrks av ett enhälligt utskott.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till hemställan i civilutskottets betänkande 34 på samtliga punkter.

OSKAR LINDKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Kjell Mattsson började med att säga att debatter om ägarlägenheter ibland uppfattas som politiskt infekterade. Det är kanske en riktig beskrivning, eftersom systemen med andelslägenheter, ägarlägenheter, bostadsrätter med strimlade lån leder till en sådan förändring av bostadsmarknaden att det utestänger vanligt folk från möjligheterna att kunna hyra och bo i de bostäderna. Därför menar vi att det är riksdagens uppgift att medverka till att förhindra en sådan utveckling.

Kjell Mattsson sade att utskottsmajoriteten avstyrker alla motionsförslag. Det är formellt helt riktigt, men i hans tonläge fanns ändå en belåtenhet över att man i regeringskansliet gör ett slags kunskapsöversikt och att man dessutom, som det heter, förbereder en utredning om bostadsrätten.

Bostadsrätten behövs, säger Kjell Mattsson, om den är utövad under sunda kooperativa former. Det ger mig faktiskt anledning att fråga honom om han delar den grundsyn på bostadsrätt inom ramen för bostadskooperationen som jag gav uttryck för i mitt anförande och som återfinns i de socialdemokratiska reservationerna till utskottsbetänkandet. Det är en klar deklaration av civilutskottets ordförande att bostadsrätten skall utövas sunt och att det görs inom ramen för de bostadskooperativa organisationerna.

Slutligen säger Kjell Mattsson att han inte kan förstå syftet med de socialdemokratiska reservationerna. Det överraskar mig en smula därför att det förstår säkert Kjell Mattsson om han vill vara lite öppenhjärtig mot sig själv. Vi har ju för det första klart sagt nej till motionerna från Wilhelm Gustafsson och moderata samlingspartiet. Vi har alltså en motsatt uppfattning som kommer till uttryck i att vi tillstyrker yrkandet nr 3 i motionen 630, som är en socialdemokratisk motion.

För det andra säger vi att det inte behövs någon utredning om bostadsrätten. Vad är det man skall utreda om man menar att bostadsrätten hör hemma inom bostadskooperation? Inte behöver vi utreda detta. Det vet ju nästan varenda människa som i någon mån är upplyst om det svenska bostadsbeståndet.

För det tredje har vi anslutit oss till yrkande nr 2 i motionen 630. Jag tror säkert att Kjell Mattsson begriper vad vi syftar till från socialdemokraternas sida.

Måndagen den
29 maj 1978

*Ägar- och upplåtelse-
reformer för
bostadshus m. m.*

INGA LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Kjell Mattsson sade att detta var så gamla vpk-krav att man inte behöver bemöta dem. Yrkandet om avslag på dem är också väldigt knapphändigt i betänkandet. Jag tycker att det är beklagligt att Kjell Mattsson inte vill gå in i en debatt om de här frågorna, och det är ett fattigdomsbevis från utskottets sida att man inte har en mer fylld motivering för ett avslag.

Jag noterar att Kjell Mattsson håller med mig om att de åtgärder som han föreslår – att överföra hyresrätter till bostadsrätter, att inte ingripa mot spekulation, att inte föra över privata fastigheter i samhällets ägo – leder till ökad segregation och ökad spekulation i boendet. Det finns inget argument mot detta, och det gör mig ytterligt beklämd. Man är tydligen överens om att på något vis öka segregationen i boendet. Det fick man i och för sig klart för sig när man läste betänkandet, för där står klart utsagt att de här åtgärderna skall vidtas – och då vet vi vilka effekter det får.

Jag skulle vilja fråga Kjell Mattsson: Vilka är det som man förväntar sig skall ha råd med de här dyra bostadsrättslägenheterna? Vem har råd att betala 99 000 för en tvåa i Björkhagen eller 150 000 för en HSB-trea? Ja, inte är det vanliga inkomsttagare.

Om man inte är beredd att motverka spekulationer av detta slag och upptrissning av priser, ökar man självfallet segregationen. Vilka är det som slås ut i den här karusellen? Vilka är det som tvingas att bo i ofta torftiga bostadsområden och betala skyhöga hyror? Ja, vi vet att det är de som har låga inkomster, som inte kan få fram pengar till insatserna, som inte har råd att spekulera.

Jag anser att det verkligen är hög tid att man vidtar de åtgärder som behövs för att stoppa spekulationen på bostadsmarknaden och göra bostaden till en social rättighet. Vi får inte, som vi nu gör, ytterligare förstärka uppfattningen att bostaden är en handelsvara.

Den frihet som de borgerliga partierna ofta talar om är den rikets frihet att välja vad han vill ha. Det är den fattiges frihet att betala för det som blir över genom höga hyror och dåliga bostadsmiljöer. Det är vad han får betala för.

KJELL MATTSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Först beträffande utskottets skrivning i fråga om ägarlägenheter. Jag vill slå fast att vi funnit det angeläget att man får en komplett och ingående genomgång av systemet, just för att vi skall kunna klara ut debatten sedan denna genomgång blivit klar.

Jag gick tillbaka till bostadsfinansieringsutredningens betänkande och såg att frågan diskuterades första gången i riksdagen år 1881. Förhoppningen från min sida är att man skall komma med ett så bra material att ett definitivt ståndpunktstagande till systemet kan fattas såsom hundraårsjubileum.

Det är inte på något sätt som Inga Lantz i sina kommentarer vill påstå, nämligen att man skall vidta åtgärder av den här typen. Det planeras inte en utredning i syfte att komma med konkreta förslag om att ägarlägenheter skall

genomföras. Systemet har dock använts inom så många andra länder att vi med denna genomgång borde kunna klara ut alla tekniska, juridiska, ekonomiska och sociala problem och frågetecken som kan förekomma i samband med systemet.

I mitt tidigare inlägg sade jag när det gäller bostadsrättsdebatten att vi inte har någon anledning att slå vakt om avarter av något slag beträffande prisbildningen och priserna på dagens bostadsrättsmarknad, utan den fortsatta genomgången kan föranleda ändringar.

Den bostadspolitiska utgångspunkten är det beslut vi fattade om att ha olika boendeformer på vår bostadsmarknad. Senast vi fattade ett sådant beslut var år 1974, och därefter har vi slutit upp bakom detta vid varje riksmöte. I detta beslut har de allmännyttiga bostadsföretagen fått en speciell behandling, t. ex. i vad avser lånevillkor, och spelar en speciell roll. Bostadsrätten kommer närmast när det gäller lånevillkoren. De enskilda har andra villkor. Men vi har varit helt ense om att hela skalan av företagsformer skall finnas, dvs. de allmännyttiga, de kooperativa, de enskilda och de rent privat ägda fastigheterna. Det är den typen av bostadspolitik som vi skall bygga vidare på.

Jag anser att man, i stället för att bara tala om nödvändigheten av att införa den ena lagen efter den andra i syfte att stoppa en eller annan form av s. k. missbruk, också bör tänka på sitt inflytande i kommunala sammanhang. Kommunerna har en speciell ställning i bostadspolitiken. Det är kommunerna som gör upp de bostadspolitiska programmen för omfattningen av bostadsbyggandet, och de har till sitt förfogande, utöver planinstrument och lagstiftning, också de allmännyttiga bostadsföretagen.

Från riksdagens sida ställs så stora resurser till förfogande att man borde mer inrikta sig på att förbättra balansen mellan tillgången och efterfrågan i storstadsområdena än att enbart ropa på lagstiftning.

ROLF DAHLBERG (m):

Herr talman! Oskar Lindkvist och Kjell Mattsson diskuterade nyss detta ärende, och de kom överens om att frågan var politiskt infekterad. Detta fick man klart för sig när Oskar Lindkvist gick upp som första man i debatten och därtill gick mycket hårt emot utskottets skrivning. Där står trots allt bara att vi fått reda på att man i departementet skall göra denna kunskapsöversikt.

Det är märkligt att denna fråga är så oerhört infekterad. Det framförs ju bara ett krav på att man skall utreda dessa frågor. I motionen 1363 av Georg Danell m. fl. har vi motionärer ställt just kravet på en utredning om utformningen av ett institut för äganderätt av lägenheter i flerfamiljshus. Varför skall man då göra det? När det gäller radhus har vi redan i dag äganderätt. I princip är det samma sak. Det är ett höghus som man lagt utefter marken och det blir då ingen större skillnad om man ställer huset på höjden som om det gällde ett vanligt höghus.

Sedan finns det faktiskt många människor som skulle vara intresserade av att äga sin lägenhet, så att de kan bestämma över den och utforma den på det sätt man kan göra när man äger lägenheten. Man kanske skulle ha möjlighet

Nr 155

**Måndagen den
29 maj 1978**

*Ägar- och upplå-
telseformer för
bostadshus m. m.*

Måndagen den
29 maj 1978

*Ägar- och upplåtelseformer för
bostadshus m. m.*

att påverka driftkostnaderna mera än som sker i dag. Det finns alltså sådana aspekter som man bör ta hänsyn till.

I många andra länder finns detta system både i öst och i väst. I vår motion har vi pekat på att det finns ett 15-tal länder, där man visserligen har olika typer av lösningar på den rent juridisk-tekniska biten av detta men där man ändå har någon form av äganderätt till lägenheten.

Riksdagen har ju diskuterat denna fråga upprepade gånger. År 1975 avslogs en motion med hänvisning till att boende- och bostadsfinansieringsutredningarnas arbete pågick och att man skulle vänta på dem och deras betänkanden. Det som man här fått fram anser inte vi motionärer vara en heltäckande belysning av hela problematiken. Mot denna bakgrund har alltså denna motion kommit till.

Motionen har nu som ordföranden i utskottet sade avstyrkts, men vi har fått underhandsmeddelandet om att man skall göra den s. k. kunskapsöversikten. Vi motionärer nöjer oss med detta. Kanske kan den mera ingående utredning som vi själva begärt anstå. När kunskapsöversikten föreligger får vi se vad man kommit fram till. Jag tycker inte att det borde råda någon större oenighet om frågans behandling med tanke på redogörelsen i dagens betänkande.

Herr talman! Eftersom utskottets ordförande så noga gått igenom ärendet, skall jag inte uppta kammarens tid mera utan ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

WILHELM GUSTAFSSON (fp):

Herr talman! Det finns tydligen kammarledamöter som läser motioner som en viss potentat läser Bibeln, ett förhållande som man osökt kommer att tänka på när man läser socialdemokraternas reservation nr 1 vid civilutskottets betänkande nr 34, som vi nu behandlar. I den reservationen beskrivs motiven till min begäran i motion nr 350 om utredning om äganderätt till lägenheter i flerfamiljshus som dikterade av ett intresse att ge möjlighet att realisera spekulationsvinster. Den beskrivningen är allt bra nära falskt vittnesbörd.

Att frågorna om lagfarts- och inteckningsmöjligheter måste ingå i en utredning om eventuellt lägenhetsägande torde vara så självklart, att ett framhållande av detta faktum inte kan tas till intäkt för att man vill främja bostadsspekulation. Eller hur tror reservanterna att man skulle kunna skapa möjligheter för genomsnittssvensken att äga lägenhet i flerbostadshus på samma villkor som man äger småhus, utan att det öppnas möjligheter att använda lägenhetsinnehavet som underlag för att ta ut inteckningar eller göra pantförskrivningar av något slag för att finansiera lägenhetssköpet?

Jag vill gärna deklarerat både för min egen del och för folkpartiet, som har valfrihet som ett riktmärke för sin bostadspolitik, att oberoende av vilka upplåtelseformer som tillämpas är det angeläget att motarbeta alla spekulations tendenser. Detta gäller i lika mån överlåtelse av hyresrätter och bostadsrätter som försäljning av villor, radhus eller eventuellt ägda lägenheter. Vår uppfattning är också att man bör sträva efter att nå så stor rättvisa som

möjligt mellan kostnaderna för olika upplåtelseformer.

Jag vill också för herr Lindkvist påpeka att detta ingalunda är något nytt folkpartiyrkande. Vid 1975/76 års riksdag väcktes en motion med samma innehåll, vilken f. ö. tillstyrktes av civilutskottets majoritet, även om riksdagens majoritet icke följde utskottets hemställan. Det är alltså inte fråga om någon sommarsvala – jag hoppas att det är en stannfågel som det här gäller.

Sedan detta är sagt finns det anledning att framhålla motiven till att utreda om det går att skapa samma möjligheter att äga lägenhet som småhus, villa eller radhus. Det viktigaste motivet är, som också framhålls i motionen, att ge dem som av olika orsaker väljer att bo i hus med flera lägenheter ett ökat inflytande över den egna bostaden. Det ger möjlighet till individuell utformning, eget ansvar för underhåll och skötsel och möjlighet att med egna insatser minska drift- och underhållskostnaderna – en post som i dag tar en allt större del av de totala boendekostnaderna i anspråk.

Det finns också många människor, som av principiella skäl vill äga sin bostad men som i dag drar sig för att bo kvar i villa eller radhus, därför att de inte vill ha så stora utrymmen och inte det ökade arbete som dessa boendeformer oftast medför. Ett boendeinstitut, som gav möjlighet att äga lägenhet i flerbostadshus, skulle öka valfriheten i fråga om bostadsval för många och snarare öka än minska den integration i boendet som är eftersträvarvärd.

Den egna bostaden – villan eller radhuset – är för många unga människor ett givet sparmål. Det är inte uteslutet att möjligheten att spara till en egen lägenhet också skulle stimulera människor till ett ökat bostadssparande. Ur både privatekonomisk och samhällsekonomisk synpunkt borde en sådan utveckling vara värd att eftersträva.

Det här är måhända kätterska synpunkter enligt den ideologi som reservanterna företräder. Man bara undrar varför de inte löper linan fullt ut och vill avskaffa även småhusägandet. Det är banalt att än en gång upprepa den fråga som många gånger ställts: Vad är det för skillnad mellan att äga ett radhus, där husen gränsar till varandra på längden, och att äga en lägenhet i ett hus, där lägenheterna finns staplade på höjden?

Den kunskapsöversikt som nu skall tas fram inom regeringskansliet bör kunna ge faktabelysning av de problem som tas upp i motionerna 350 och 1363, och det är bra att man därigenom inte bara tar fram fakta av fastighetsrättslig natur, utan att man också belyser frågan från samhälls-ekonomiska och bostadssociala synpunkter. När det materialet föreligger, blir det möjligt att värdera detta och att förutsättningslöst pröva både för- och nackdelar med ett ägarinstitut för lägenheter.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till civilutskottets hemställan i betänkandet.

OSKAR LINDKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Wilhelm Gustafsson inledde med att göra gällande att han skulle vara felciterad i den socialdemokratiska reservationen, och han sade att

Nr 155

Måndagen den
29 maj 1978

*Ägar- och upplå-
telseformer för
bostadshus m. m.*

tolkningen av innehållet i motionen ligger bra nära ett falskt vittnesbörd. Sedan fortsatte han sitt resonemang med att utveckla vad han menar med motionen. Han bestyrkte då till alla delar det vi skrivit i vår reservation. Vad Wilhelm Gustafsson är ute efter är nämligen att göra lägenheten till ett placeringsobjekt. Med lagfart och med inteckningar skall lägenhetsinnehavaren kunna få kreditutrymme för att delta i fastighetsköp – det sade Wilhelm Gustafsson för bara några minuter sedan från kammarens talarstol, och det är precis vad vi påstår att Wilhelm Gustafsson är ute efter. Om det vi anfört i vår reservation innebär ett falskt vittnesbörd, då må jag säga att vi har en lysande föregångare i Wilhelm Gustafsson, eftersom vi har baserat vår reservation på den motion han har avgivit.

Wilhelm Gustafsson sade vidare att hans motion inte innebär att det är fråga om någon förändring av folkpartiets grundsyn när det gäller bostadspolitik. Han sade att det minsann har funnits folkpartimotioner i samma ärende tidigare, och då hade civilutskottet tillstyrkt. Men det här har Wilhelm Gustafsson förväxlat, eftersom den fråga det då gällde behandlades av lagutskottet. I civilutskottet tillstyrker vi inte sådana motioner – det kan vara bra för Wilhelm Gustafsson att veta för framtiden.

Jag vill slutligen anknyta till det resonemang som Wilhelm Gustafsson förde med utgångspunkt i att folk gärna vill ha ett ökat inflytande när det gäller boendet. Jag har i mitt första inlägg klargjort bostadskooperationens arbetsformer, och jag sade därvid att varje upplyst medborgare i dag vet hur bostadskooperationen i Sverige arbetar. Jag vill i det sammanhanget tillägga, Wilhelm Gustafsson, att bostadskooperationen innebär medlemskap, inflytande, bostadssparande, delansvar för fastighetens skötsel, delansvar för fastighetens ekonomi och medlemskap i bostadsrättsförening. Allt detta kan åstadkommas med kooperativ verksamhet. Kan Wilhelm Gustafsson tänka sig en mera ideal form för att uppnå boendedemokrati än den som är representerad i den svenska bostadskooperationen? Är det sådana saker jag nyss nämnde som Wilhelm Gustafsson är ute efter, då delar han den uppfattning vi framför i vår reservation. Men är det något annat, Wilhelm Gustafsson, så klargör detta i samband med den här diskussionen!

INGA LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Man har undrat varför frågan i det betänkande vi diskuterar i dag är så infekterad. Om man kämpar för en social bostadspolitik, tycker jag att utskottets betänkande uttrycker en strävan i motsatt riktning. Det är heller ingen som här har polemiserat mot det förhållandet.

Genomsnittssvensken, säger Wilhelm Gustafsson, skall kunna köpa precis den lägenhet han vill ha. Det är bara det felet att genomsnittssvensken inte har råd med det – han har inte råd att betala 150 000 kr. för en trea i ett HSB-område eller 100 000 kr. för en tvåa i Björkhagen, som man i dagens nummer av Dagens Nyheter kan läsa om. Det är inte heller vem som helst som har råd att skaffa sig småhus. Det finns utredningar gjorda som klart visar att vanliga inkomsttagare och låginkomsttagare är mycket underrepresenterade när det gäller möjligheterna att skaffa sig småhus.

På folkpartihåll säger man att vi skall verksamt motarbeta alla spekulationer. Det bästa sättet om man verkligen vill göra det är att bifalla alla vpk-motioner som kräver priskontroll av bl. a. bostadsrättslägenheter!

Sedan kopplar man ihop ägande och inflytande: genom att äga skall man få inflytande, anses det, men om man inte äger skall man inte heller ha något inflytande. Jag tycker det är alldeles fel att koppla ihop ägandet med boendeinflytande och boendedemokrati.

Som jag sade tidigare tror jag att bostadsrättsformen i kombination med kommunalt och kooperativt ägande av bostäder ger ett bra inflytande över boendet, men att för den sakens skull koppla ihop boendeinflytandet med ägandet, som man nu gör, anser jag vara felaktigt. Regeringen har rekommenderat att delar av hyresrättsbeståndet skall överföras till bostadsrätter för att man skall kunna få in ägandeformen. Detta anser jag vara felaktigt; det finns andra förutsättningar för att få ett reellt boendeinflytande än att äga sin bostad. Genom detta ställningstagande för man dessutom över ytterligare en bit av bostadsbeståndet till den öppna marknaden och till spekulationen, vilket bidrar till att segregera bostadsmarknaden ännu mer än i dag.

För att ytterst förverkliga kravet på boendedemokrati måste man förstås genomföra andra reformer på bostadspolitikens område, såsom att helt ta bort all vinstjakt genom att överföra mark och alla bostäder i samhällets ägo samt givetvis att föra en helt annan bostadspolitik.

WILHELM GUSTAFSSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall be Oskar Lindkvist och kammaren om ursäkt för att jag råkade säga civilutskottet fastän jag menade lagutskottet. Det var min ovana vid denna församling som gjorde att jag råkade säga fel.

Däremot tycker jag nog att Oskar Lindkvist skulle kunna skilja på vad som är motiven i en motion och vad som är de krav som ställs för att man skall kunna tillgodose sådana motiv. Det är detta som jag menar inte är korrekt beskrivet i reservationen 1.

Jag skall gärna vitsorda att bostadskooperationen är en utomordentligt god bostadsform, som medger stora möjligheter till inflytande i boendet, men jag vill också hävda att ägande av lägenheter på samma villkor som ägande av småhus bör ge icke blott lika bra utan kanske t. o. m. bättre inflytande på den egna bostadssituationen.

Jag vill svara Inga Lantz, som tog upp besittningsformerna kontra spekulaton, att jag tror vi har anledning att skilja på dessa båda saker. Vi bör i princip kunna kräva likvärdighet mellan olika besittningsformer. Men då bör man också acceptera såväl ägande som bostadskooperativ, bostadsrätt och hyresrätt. Om vi accepterar samtliga dessa former, får de bostadssökande större valfrihet.

OSKAR LINDKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Wilhelm Gustafsson säger att man bör skilja mellan motiven och de krav som framställs i motionen. Men motiven brukar ju alltid föregå de krav som ställs, och så sker också i hans motion. Det är självfallet detta

sammantaget – både motiven, som är mycket högerinriktade, och kravet – som har gett oss anledning att skriva vår reservation.

Nu skall inte herr Gustafsson vara så belåten med vad som sker i kanslihuset, för här har utskottets ordförande sagt att det inte kommer några förslag i kunskapsöversikten, så herr Gustafssons krav lär inte komma att bli tillgodosedda.

Vad herr Gustafsson är ute efter är ju ägarlägenheter på hög ekonomisk nivå, men Kjell Mattsson har sagt att det inte blir fråga om sådant. Det är nämligen inte det man syftar till i kanslihuset, utan till att få mera kunskaper om vad som sker på bostadsrättsmarknaden.

INGA LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Beträffande kunskapsöversikten har regeringen i alla fall tidigare rekommenderat att man skulle underlätta och stimulera omvandling av hyresrätter till bostadsrätter, och det är ett klart steg i riktning mot en segregerad och mera spekulativ bostadsmarknad.

Jag skulle vilja fråga: Vad är det för form av valfrihet Wilhelm Gustafsson eftersträvar, när verkligheten ser ut som den gör? Vanliga hyresgäster i låg- och mellaninkomstskikten får betala 1 000–1 100 kr. i månaden för treor just nu. Hur skall de kunna klara av insatser som redan i dag ligger på 100 000–150 000 kr. – t. o. m. 400 000 kr. för en lägenhet på Kungsklippan i Stockholm? Vad är det för valfrihet, vilka är det man värnar om med den valfriheten? Jo, det är höginkomsttagarna som de borgerliga partierna vill gynna i det här sammanhanget precis som i andra. Man är inte alls intresserad av att få en social bostadspolitik med ett boende på lika villkor, där så att säga varje gren bär sina kostnader.

Vad som sker nu är att fattiga medborgare får subventionera rika medborgare. Regeringen och de borgerliga partierna vill öka spekulationen på det här området genom att dra in ytterligare en stor del av bostäderna i spekulationskarusellen i form av bostadsrätter. De tänker inte göra någonting för att stoppa den utvecklingen.

Man måste ta kravet från HSB och Riksbyggen på allvar när dessa organisationer, som verkligen har erfarenhet av bostadsmarknaden, går till regeringen för att få hjälp med att stoppa spekulationskarusellen, för det är i alla fall en åtgärd som vittnar om att läget är ytterst allvarligt.

WILHELM GUSTAFSSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Inga Lantz undrar vilka det är som vi tänker på när vi från folkpartiets sida talar om valfrihet. Det är naturligtvis alla människor som skall ges så stor valfrihet som möjligt.

En del av debattörerna tycks leva helt uppe i Stockholmsförhållanden och undgå att lägga märke till att förhållandena på bostadsmarknaden i Sverige i övrigt ser ganska annorlunda ut. I de trakter som jag känner till är det sannerligen ingen ovanlighet att genomsnittsinkomsttagare skaffar sig ett eget hem eller köper sig en bostadsrätt i stället för att hyra, och det sker utan några osunda spekulationsbaser. Jag tror att det förekommer i ganska

stora delar av Sverige, och vi skall inte debattera bostadsfrågorna bara från Stockholms horisont.

ANNA ELIASSON (c):

Herr talman! Det är egendomligt att just överlåtelsevärdena på bostadsrätter görs till föremål för kritik när vi har en i övrigt helt fri bostadsmarknad. Det säger Gunnar Leo, verkställande direktör i HSB:s riksförbund, i en tankeväckande, ny liten skrift. Frågan gäller inte hur överlåtelsevärdena för bostadsrätter utvecklas. Frågan gäller hur spekulativa övervärden vid överlåtelser av alla bostäder – småhus, bostadsrätter, hyresrätter – skall förhindras, menar Gunnar Leo. Kanske skall vi för säkerhets skull till uppräknningen också lägga fritidshusen efter den senaste tidens uppmärksamhet på mycket kraftiga prisstegringar på just de husen. Problemet hur de spekulativa övervärdena vid överlåtelse av småhus och andra bostäder skall förhindras löses inte av en onyanserad kritik, som inte tar hänsyn till den allmänna inflatoriska utveckling vi har inom hela samhällsekonomin, konstaterar Gunnar Leo vidare.

Med den många gånger onyanserade debatt som förts kring de olika boendeformerna under den senaste tiden finns det skäl att på det här sättet återge Gunnar Leos ord. Bostadsrätten har utsatts för en oförskyllt hård kritik. Ett exempel är det ledarstick som i Aftonbladet för några månader sedan rubricerades: Bostadsrätt är spekulationsrätt. I ledarsticket gör man gällande att det även inom det rikskooperativa bostadsrättsbeståndet pågår en anseelig spekulation vid andrahandsförsäljningar. Tidningens slutsats är att de fina kooperativa grundidéerna får stryka på foten inför de s. k. ekonomiska realiteterna. Självklart är det angeläget att spekulationen i boendet angrips – det vill jag personligen också understryka – men att måla upp en förenklad bild av dagens situation på bostadsmarknaden och av den dra slutsatsen att just bostadsrätten skulle vara en asocial boendeform och att den inte förtjänar att satsa på för framtiden är väl grovt. Dess värre förekommer det ibland i debatten.

Bostadsrätten svarar för en ganska liten andel i boendet. Den svarar för knappt 15 % av det totala bostadsbeståndet. Enligt budgetpropositionen var det inte mer än ca 3 000 av de lägenheter som blev färdiga förra året som skulle upplåtas med bostadsrätt. Ser man till bostadsbeståndet i dess helhet – och också om man ser enbart till flerfamiljshusen – så finner man att andelen bostäder med bostadsrätt inte ökat under de senaste 20 åren. För flerfamiljshusen har det enskilda ägandet gått tillbaka och det offentliga ägandet ökat, men bostadsrätten ligger stilla. Ser man till nyproduktionen finner man att bostadsrättens andel successivt minskat under de senaste 20 åren och minskat ganska kraftigt under senare år. Till en del sammanhänger minskningen med det ökade småhusbyggandet, men det är inte hela förklaringen. Till bilden hör f. ö. också de speciella svårigheter bostadsrätten ställdes inför under det tidiga 1970-talet med de uthyrningsproblem som man då hade i vissa områden och som drabbade de boende. Och det har väl satt sina spår.

Nr 155

Måndagen den
29 maj 1978

*Ägar- och upplå-
telseformer för
bostadshus m. m.*

Är 15 % av det totala bostadsbeståndet i bostadsrättens form en rimlig balanspunkt? Är det den vi skall inrikta oss på också för framtiden? Jag menar att den saken bör ställas under en seriös debatt. Här kan ett utredningsarbete ge ett värdefullt bidrag. Jag menar att man med utgångspunkt från bostadsrättens fördelar bör ställa frågan om man inte avsevärt skulle kunna öka bostadsrättens andel i bostadsbeståndet och undersöka förutsättningarna för detta. Huvudfrågan får enligt min mening inte göras till en fråga om lagteknik och ekonomi, utan huvudfrågan är bostadspolitisk. Finns det fördelar med bostadsrätten som man från samhällets sida effektivare borde tillvarata? Finns det svårigheter som man kan lösa för att förstärka den bostadssociala inriktningen i bostadspolitiken, och hur skall det ske?

Vad som finns skäl att se närmare på är inte minst hur man kan finna vägar för att både låginkomsttagaren och bostadsområdet med de bostadssociala problemen skall komma i fråga för bostadsrätt. En rimlig utgångspunkt bör vara att ingen av ekonomiska skäl skall behöva hindras från att bo med bostadsrätt. En systematisk kartläggning och analys med denna inriktning bör ses som ett väsentligt tillskott för avgörandena om den framtida bostadspolitiken och speciellt då den roll bostadsrätten kan tänkas spela i sammanhanget.

I motionen 622 till årets riksdag har jag tillsammans med ett par centerkolleger väckt förslag om en sådan kartläggning och ingående redovisat våra skäl för detta. Vi menar att en analys är viktig. Förhastade slutsatser och förhastade åtgärder med utgångspunkt från den dagsaktuella situationen på bostadsmarknaden, speciellt då i vissa storstadsområden, bör undvikas. Jag vill gärna betona detta.

I följande punkter tar vi upp det vi sammanfattningsvis ser som de specifika fördelarna med bostadsrätten. Därmed inte sagt att andra upplåtelseformer inte har sina fördelar.

Direkt ägarinflytande genom medägarande i kooperativ form.

Boendeform som bygger på organiserad samverkan mellan människor.

Insyn, inflytande och medansvar över fastighetsskötsel och hela den egna boendemiljön.

Decentraliserad bostadsförvaltning.

Boendeform som håller driftkostnaderna och behovet av hyreshöjningar nere med de fördelar detta innebär för den enskilde och samhällsekonomin.

Boendeform som bygger på samhörighet och medansvar och därmed befrämjar jämställdheten mellan människor.

Till detta vill jag också lägga att det är glädjande att man i dag på allt fler håll börjar få upp ögonen för hur nödvändigt det är att sätta upp sociala mål för samhällsplaneringen och boendet efter 1960-talets alltför ensidigt och ekonomiskt-tekniskt styrda visioner. Det är ett skäl att mer målmedvetet söka ta till vara och utveckla de möjligheter som kan rymmas inom bostadsrätten och andra upplåtelseformer för att skapa en grund för gemenskap i boendet och forma lokalsamhällen som präglas av aktivitet, trivsel och kvartersgemenskap. Bostadsrätten kan här ses som ett sätt att

bygga in en form av samverkan i bostadsområdet. Och det gäller inte enbart nyproduktion. Jag kan som exempel nämna den omvandling som skett till bostadsrätt ganska nyligen genom försäljning av närmare 3 000 lägenheter i Hallunda till HSB. Där gick man på ett tidigt stadium in med information och kursverksamhet för att bygga upp bostadsrättsföreningens verksamhet och förankra den hos de boende. Den formen av aktiviteter är en bra grund för en fortsatt samverkan mellan de boende i området.

I en särskild reservation ägnar sig civilutskottets socialdemokratiska ledamöter åt att kommentera motionen och avfärda tanken på att förutsättningarna för ett ökat bostadsrättsboende kan vara värda att tas upp till utredning. Tyvärr förefaller man göra det i missuppfattningen att utredningen skulle syfta till att flytta beslut från kommunerna och finna former för en ökad statlig styrning av nyproduktionen. Som bekant är bostadspolitikerna ingalunda exklusivt förbehållen kommunerna och inte heller politiken t. ex. på skatteområdet, som i hög grad inverkar på boende och byggande. Jag kan försäkra kammaren, om det nu skall behövas, att vi motionärer utifrån vår decentralistiska grundsyn inte är ute efter att beröva kommunerna inflytande. Snarare tvärtom. Vi menar att man bör sträva efter att åstadkomma större möjligheter att angripa den bostadssociala ojämlikheten och förbättra enskilda bostadsområden som kan vara nedslitna och problemfyllda. Och var skall man göra det om inte ute i kommunerna?

I reservationen betonas de allmännyttiga bostadsföretagens centrala roll, och man är från socialdemokratiskt håll starkt kritisk mot tanken att även fastigheter ur det allmännyttiga bostadsbeståndet skulle kunna övergå till bostadsrätt. Det skulle, enligt socialdemokraterna, innebära att man minskar den sektor som organiserats för att utan alla vinstsyften tillgodose bostadspolitiska och bostadssociala syften. Den slängen mot bostadsrätten och den kooperativa principen om självkostnadsboende kan det riktas åtskilliga invändningar mot.

Inledningsvis i reservationen beskriver utskottets socialdemokrater motionärerna på följande sätt: "Ledorden är 'ägarinflytande genom medägende', vilket röjer motionärernas bundenhet till den politiska tes om 'ägardemokrati' som omfattas av vissa intressen och som inte har något samband med den kooperativa grundtanken."

De grova insinuationerna, inte särskilt väl inlindade, som riktas mot Karin Andersson, Pär Granstedt och mig faller på sin egen orimlighet. Jag skall inte närmare kommentera dem på annat sätt än att säga att jag är besviken och förvånad över att socialdemokraterna inte håller sig för goda för att bygga en reservation på sådana argument.

F. ö. är det kanske litet förvånande att socialdemokraterna tycks tillmäta medägende föga vikt – med hänsyn till den aktuella debatten inom det socialdemokratiska partiet om ägande och makt på andra stora samhällsområden. Och inte sticker heller Kooperativa förbundet under stol med sina ägandeformer. Varför skulle man göra det? Och visst har ägandeformerna viss betydelse för inflytandet också i boendet. Vi motionärer ser bostadsrättsföreningen som en bra form för ägande och inflytande. För att klara insynen

Nr 155

Måndagen den
29 maj 1978

*Ägar- och upplåtelseformer för
bostadshus m. m.*

och inflytandet behövs det enligt vår mening inte något införande av ägarlägenheter. För att undvika alla eventuella återstående missförstånd vill jag också understryka att systemet med strimlade lån inte är tillfredsställande i dag och bör åtgärdas ur rättvisesynpunkt.

Herr talman! Oskar Lindkvist har i debatten i dag i nertonad form redovisat den socialdemokratiska hållningen. Och det är nog klokt. Bostadsrätten och de kooperativa idéer som bär upp de seriösa bostadsrättsföreningarna är i grunden ett bra och som jag ser det utvecklingsbart inslag i vårt boende.

OSKAR LINDKVIST (s):

Herr talman! Jag vet att vi skall gå till röstning inom några minuter, men jag måste ändå klarlägga ett par punkter som Anna Eliasson tog upp i diskussionen.

För det första är bostadsrätt inte detsamma som bostadskooperation. Låt oss klara ut det en gång för alla. För det andra undrar jag vad Anna Eliasson egentligen behöver för ytterligare utredning om bostadskooperationen, så entusiastiskt men inte helt kunnigt som hon ändå har pratat om bostadskooperationen. Vi ifrågasätter utredningskravet därför att vi menar att en utredning inte behövs. Varje människa som vet något litet om bostadsmarknaden vet också en hel del om bostadskooperationen. När vi pratar om bostadsrätt pratar vi om bostadskooperationen.

Sedan sade Anna Eliasson att socialdemokraterna är kritiska mot att man vill göra bostadsrätter i det allmännyttiga bostadsbeståndet. Ja, vi är inte bara kritiska – vi är helt emot en sådan förändring av bostadsbeståndet. Det är vår grundsyn att vi behöver såväl allmännyttiga bostadsföretag som kooperativa bostadsföretag. De två bildar enligt vår mening grunden för en social bostadspolitik. Därför vill vi inte företa några förändringar på det området.

När det gäller de bostadspolitiska målen vill jag slutligen säga att jag tror att Anna Eliasson skulle vinna på att skilja mellan andra bostadsrätter och bostadsrätter inom bostadskooperationen. Det är mycket viktigt att hålla isär de begreppen i den bostadspolitiska debatten. Det förekommer nämligen många avarter av bostadsrätter i det svenska samhället.

ANNA ELIASSON (c):

Herr talman! Låt mig bara i korthet betona för Oskar Lindkvist att det utredningsarbete vi åsyftar inte är begränsat till något upplysningsarbete om Riksbyggen och HSB. En viktig del av detta utredningsarbete är att värdera de möjligheter bostadsrättsboendet ger och inte minst att pröva vilken roll bostadsrättsboendet kan spela i den framtida bostadspolitiken.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av Per Bergman m. fl., och förklarades den förra propositionen

vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oskar Lindkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 34 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Per Bergman m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oskar Lindkvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 147

Nej - 136

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 859 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Inga Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 34 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 859 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Inga Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 268

Nej - 14

Avstår - 1

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, dels utskottets hemställan med godkännande av den i reservationen nr 2 av Per Bergman m. fl. anförda motiveringen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oskar Lindkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 155

Måndagen den
29 maj 1978

*Ägar- och upplå-
telseformer för
bostadshus m. m.*

Måndagen den
29 maj 1978

*Ägar- och upplå-
telseformer för
bostadshus m. m.*

Den som vill att kammararen bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 34 mom. 3 med godkännande av utskottets motivering röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammararen bifallit utskottets hemställan med godkännande av den i reservationen nr 2 av Per Bergman m. fl. anförda motiveringen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammararens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oskar Lindkvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 147

Nej – 136

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 488 av Tore Claeson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Inga Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammararen bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 34 mom. 4 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammararen bifallit motionen nr 488 av Tore Claeson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammararens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Inga Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 268

Nej – 14

Avstår – 1

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av Per Bergman m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oskar Lindkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammararen bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 34 mom. 5 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammararen bifallit reservationen nr 3 av Per Bergman m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammararens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oskar Lindkvist begärde rösträk-

ning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 147
Nej – 136

Nr 155

Måndagen den
29 maj 1978

Ägar- och upplåtelseformer för bostadshus m. m.

§ 8 Föredrogs

Civilutskottets betänkande

1977/78:35 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 9 På förslag av tredje vice talmannen beslöts att kammarens förhandlingar skulle fortsättas kl. 19.30.

§ 10 Anmälades och bordlades

Skatteutskottets betänkande

1977/78:54 med anledning av motioner om avdrag för forsknings- och utvecklingsarbete, m. m.

Näringsutskottets betänkanden

1977/78:74 med anledning av propositionen 1977/78:123 om statliga garantier för lån till skogsindustrin och propositionen 1977/78:180 om lån till Norrlands Skogsägares Cellulosa AB jämte motioner

1977/78:75 med anledning av propositionen 1977/78:111 om statens stöd till teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete m. m. jämte motioner

§ 11 Kammarén åtskildes kl. 18.02.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert